

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Ірина Стахів

***Регулювання ринку спортивно-
оздоровчих послуг***

УДК 338.46.025.12:338,48]:796.035(477)

ББК У9(4Укр)0 - 968 + 4518.1

С 785

Рекомендовано до друку
Вченою радою економічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол №1 від 8 вересня 2016р.

Стахів І.

Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг: монографія /І. Стахів.
Л.: Редакція «УП», 2017. -200 с.

ІБВИ 978-966-96556-5-3

Рецензенти:

Франчук В. — доктор економічних наук, професор кафедри економіки та економічної безпеки, Львівський державний університет внутрішніх справ.

Крупа К. - доктор економічних наук, професор, Жешувський університет

Розглядаються питання необхідності регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні. Значну увагу приділено визначенню сутності теоретичному змісту поняттям: «ринок спортивно-оздоровчих послуг», «економіка спортивно-оздоровчих послуг», обґрунтуванню самої значущості спортивно-оздоровчих послуг для населення та країни загалом.

ISBN 978-966-96556-5-3

© І. Стахів

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ.....	5
1.1 Спортивно-оздоровча сфера як галузь економіки та бізнесу.....	5
1.2 Особливості ринку спортивно-оздоровчих послуг.....	23
1.3 Основні засади регулювання спортивно-оздоровчих послуг.....	34
<i>Висновки до 1 розділу.....</i>	54
2 РОЗДІЛ. АНАЛІЗ СТАНУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	56
2.1 Види фінансування спортивно-оздоровчих послуг та їх класифікація.....	56
2.2 Зарубіжний досвід регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг.....	70
2.3 Аналіз інфраструктури спортивно-оздоровчої сфери України. Роль держави у регулюванні ринку спортивно-оздоровчих послуг.....	90
<i>Висновки до 2 розділу.....</i>	122
3 РОЗДІЛ. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	124
3.1 Корпоративний брендінг як запорука успішного розвитку спортивно-оздоровчих послуг.....	124
3.2 Регулювання розвитку спортивно-оздоровчого туризму, як особливого виду спортивно-оздоровчих послуг.....	136
3.3 Основні напрямки покращення регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні.....	151
<i>Висновки до 3 розділу.....</i>	169
ВИСНОВКИ.....	172
Література.....	176
Додатки.....	192

Вступ

Фізична культура і спорт є невід'ємною частиною сучасного способу житті. В теперішніх умовах спортивно-оздоровчі послуги використовуються суспільством для різнобічного фізичного і духовного розвитку, зміцнення здоров'я, профілактики захворювань, формування здорового способу життя, подовження творчого довголіття, організації розумного і цікавого відпочинку населення. Однак протягом останніх років спостерігається зниження показників фізичного розвитку і фізичної підготовленості, тривалості життя населення, підвищення показників захворюваності, інвалідності. Це свідчить про необхідність вирішення комплексу соціально-економічних проблем, в числі яких проблеми фізичної культури і спорту займають важливе місце.

Через зменшення фінансування спортивно-оздоровчої сфери державою скорочуються обсяги фінансових коштів, відбувається зменшення числа фахівців спортивно-оздоровчої сфери, з кожним роком зростають проблеми з реконструкції, експлуатації та будівництва спортивно-оздоровчих споруд.

Складна макроекономічна ситуація в Україні зумовила кризовий фінансовий стан фізичної культури і спорту, що негативно позначилося на розвитку спортивно-оздоровчих послуг в Україні. У таких умовах спортивно-оздоровчі та спортивні споруди не можуть функціонувати ефективно.

Висока значимість спортивно-оздоровчих послуг для сучасного населення та економічної стабільності країни вимагає вирішення проблем організаційно-економічного функціонування державного регулювання досліджуваного ринку послуг.

Особливу актуальність мають проблеми ефективного функціонування ринку спортивно-оздоровчих послуг для державного та приватного сектора на теперішньому етапі адаптації до ринкових відносин.

1 РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ

1.1 Спортивно-оздоровча сфера як галузь економіки та бізнесу

Сучасний світ неможливо уявити без спорту, що став однією з найважливіших сфер життєдіяльності суспільства. Стрімкий розвиток спорту викликав науковий інтерес до вивчення даного феномену. Вченими досліджуються комунікативні можливості спорту [Апсігеїї ¥., Мопсієііо С.], аналізуються розвиток та технології спортивного маркетингу [Гуськов С. И., Сериков Г. Н., Дудов В. А., Павленко А., Галкін В. В.], спонсорства [Жолдак В.И., Імас Є.В., Степанова О.В.], паблік рілейшнз у спорті [Пашук О.В.], взаємовідносини телебачення і спорту [Гуськов С. И.]. Однак деякі проблеми до теперішнього часу залишаються за межами наукових інтересів науковців. Перш за все це стосується досліджень спортивно-оздоровчої сфери як галузі економіки.

Практично не аналізується роль спорту в соціально-економічній системі окремо взятої країни, або його значення в світовій економіці. Однак без такого аналізу неможливо оцінити подальші перспективи функціонування та розвитку індустрії спорту як в нашій країні, так і у світі в цілому.

Слід зазначити, що сьогодні в Україні склалась унікальна, а саме негативна соціально-економічна ситуація, яка істотно впливає на неефективне функціонування та розвиток спортивно-оздоровчої сфери. Однак це поки ще не знайшло адекватного відображення в наукових дослідженнях, особливо вітчизняних. Незалежно від специфіки соціально-економічного середовища в розвинених країнах існують загальні закономірності, які діють у соціально-економічних системах ринкового типу й суттєво впливають на функціонування та розвиток індустрії спорту. При цьому спортивно-оздоровча сфера в таких системах розглядається як частина економіки. Тому для подальшого дослідження необхідно охарактеризувати спортивно-оздоровчу сферу як засіб соціально-

економічного зміцнення країн з ринковою економікою, а також проаналізувати державне регулювання а даній сфері.

На відміну від охорони здоров'я, фізична культура не має чітко визнане області дії, вона призначена для всебічного розвитку людського тіла і духу, і Кажучи спрощено, якщо охорона здоров'я бореться з наслідками негативних процесів, то фізична культура попереджає її, допомагає їх уникнути.

У своїй основі фізична культура, як і кожна з видів культури, має духовну матеріальну форми вираження, її духовна сторона проявляється у зростанні загального інтелекту людини, у зміні її психоемоційного стану, розумових здібностей, у надбанні науково-теоретичних знань з галузі фізичної культури спорту, інших гуманітарних та біологічних наук (психології, педагогіки, соціальної психології, анатомії, фізіології, гігієни, біомеханіки) та їх раціонального використання в повсякденному житті.

Матеріальна форма прояву фізичної культури - це розвиток фізичних якостей людини, зміни структурно-функціональних параметрів людського організму в цілому та його окремих систем і органів, а також вираження функціонального взаємозв'язку між ними.

Ступінь вираження як духовної, так і матеріальної форм прояву фізичної культури залежить від рівня розвитку суспільства (соціального, політичного, економічного, наукового, духовного тощо), а також наявності та стану матеріальної бази (стадіонів, басейнів, спортивних кортів і майданчиків, залів палаців, спортивних приладів та інвентарю, спортивної форми тощо).

Отже, основними завданнями фізичної культури є:

- підвищення функціональних можливостей організму людини засобами фізичної культури;
- сприяння всебічному гармонійному розвитку, відмова від шкідливих звичок, покращання розумової і фізичної працездатності;
- формування у молоді думки про Систематичні заняття фізичними вправами з урахуванням особливостей їх майбутньої професії, фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя;

- використання засобів фізичної культури в лікувально-профілактичній діяльності;
- оволодіння методами визначення фізичного стану та самоконтролю;
- виховання організаторських навиків, особистої гігієни та загартовування організму;
- уміння складати та виконувати вправи з комплексів ранкової гігієнічної гімнастики;
- виховання патріотичних, морально-вольових і естетичних якостей;
- удосконалення спортивної майстерності спортсменів, що займаються обраними видами спорту.

Здоровий спосіб життя є невід'ємною складовою частиною фізичного здоров'я людини, ще й складовою найпроблематичнішою: чи дотримуватися засад здорового способу життя, чи ні - завжди залежить від більш чи менш свідомого вибору людини. Головними «ворогами» здорового способу життя можна назвати культурні забобони, деякі соціальні чинники (недостатня матеріальна забезпеченість тощо), а також так звані «шкідливі звички», які мають одночасно психологічну, культурну і соціальну природу. Фізичне виховання покликане послабити та нейтралізувати дію цих негативних факторів, дія яких щороку призводить до зростання смертності та погіршення загального стану здоров'я населення України.

Очевидною є величезна роль, яку відіграє фізкультура, спорт і фізвиховання у людському житті, житті суспільства, ширше - цілої країни. Але продовження тієї лінії, яку провадив у фізичній культурі та її застосуванні у суспільному житті Радянський Союз, може бути згубним для України. Нам давно уже пора дотримуватися загальносвітових стандартів, робити фізкультуру демократичною, загальноприйнятною, пропагандувати здоровий спосіб життя. Для освітніх закладів це насамперед виявляється у необхідності зробити образ фізичного виховання привабливим, позитивним для учнів, змусити їх займатися своєю фізичною культурою «мирним» шляхом. Ні примусова медицина і охорона здоров'я, ні примусова фізична культура не є прийнятними для незалежної країни.

Це в жодному разі не є заклик до скасування обов'язкового предмету «фізична культура» у системі середньої та вищої освіти. Необхідний особистий підхід, демократичні і педагогічні методи роботи з учнями. І останнє - фізичне виховання не повинне проходити без урахування реального стану здоров'я людини. Інакше воно може зашкодити її фізичному та психічному здоров'ю.

Сучасний спорт став важливою галуззю економіки багатьох країн, в той числі й України. До нього залучено значні фінансові кошти і велику кількість робочої сили. У теперішній час ступінь розвитку спортивно-оздоровчої сфери одним із факторів, що впливає на темпи розвитку суспільства, рівень і якість життя населення, ділову активність. Сучасні дослідження показують, що у літніх, які систематично займаються фізичною культурою і спортом, продуктивність праці вища порівняно з тими, хто спортом не займається [104, с.200].

Крім того, плінність кадрів серед активних спортсменів значно нижча, серед тих, хто не займається спортом, а трудова дисципліна значно вища, що сприятливо позначається на продуктивності праці та виробництві в цілому [с.32].

Окрім підвищення якості продуктивних сил суспільства, спорт як засіб соціально-економічного зміцнення країни проявляється й у багатьох інших сферах людської діяльності [22, с. 282]. Наприклад, позитивно впливаючи на здоров'я людини, спорт сприяє приросту найбільш цінного з усіх багатств держави — дієздатного населення, що, в свою чергу, збільшує добробут самої держави. Розглядаючи даний аспект впливу на економіку, необхідно відзначити, що роль виконує насамперед фізичне виховання і спортивно-оздоровчі послуги, основною метою яких є оздоровлення населення і підтримка його репродуктивних якостей. Залучення людей до спорту, особливо молоді, також дозволяє знизити криміногенність у суспільстві, що опосередковано впливає на поліпшення економічної ситуації в країні. Це проявляється у зменшенні державних витрат на забезпечення суспільного порядку, зменшення числа осіб, які мають наркотичну й алкогольну залежність, а також підвищенні попиту на послуги спортивно-оздоровчій сфері та сервісу надання послуг.

Підприємництво в сфері фізичної культури й спорту розвивається в сучасному світі дуже динамічно. Зміни у житті людей, соціальному й культурному середовищі, поступове усунення соціальних і релігійних забобонів, додало новий імпульс розвитку спорту в більшості країн світу. У ХХ столітті відбулися процеси, які зробили спорт і фізичну культуру головними життєвими потребами людей різного віку, стимулювали інтерес до всіх галузей фізичної культури й фізичного виховання. Масовий попит на спорт, спортивні товари й послуги вплинули на створення індустрії спорту й комплексної системи спортивного бізнесу, під яким слід розуміти всю сукупність підприємств, інститутів і економічних відносин, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності в сфері фізичної культури й спорту [96, с 52].

Роль та комерціалізація спорту зумовлені в значній мірі його соціальною значимістю в сучасному суспільстві. Незважаючи на зростаючу роль комерційного аспекту, спорт вищих досягнень не є продуктом, придатним до відтворення у великому масштабі. Як об'єкт конкурентної діяльності, спорт перетворюється у видовище, частину індустрії розваг, яка, в свою чергу, є ринком корпоративної реклами й об'єктом широкого висвітлення засобами масової інформації.

Роль фізичної активності й оздоровчих видів спорту в підтримці й зміцненні здоров'я населення є визаною в усьому світі.

Сучасні економічні системи являють собою складні конгломерати взаємодіючих між собою ринків та суб'єктів господарської діяльності, кожен з яких виконує певні функції. Будь-яке підприємство або галузь займають своє місце в системі суспільного розподілу праці, задовольняє потреби особливих груп споживачів [99, с. 334].

Спортивно-оздоровчій сфері властиві всі атрибути нематеріального виробництва - вироблений галуззю продукт не має відчутної форми і предметного втілення [123, с. 424] Однак це не означає, що його немає. Спортивно-оздоровча сфера виробляє такі продукти, як здоров'я, довголіття, розвага, цікаве дозвілля.

З економічної точки зору фізичну культуру і спорт правомірно розглядають як вид суспільно корисної діяльності з надання різноманітних послуг, що відноситься до невиробничої сфери і тому прямо не бере участь у виготовленні матеріального продукту [130, с. 48].

Виробництво і надання послуг, які задовольняють різні особисті потреби населення, припускають забезпечення цієї діяльності цілим рядом умов матеріально - технічного, організаційного та кадрового характеру, а саме: розвиток мережі фізкультурно - спортивних споруд та організацію обслуговування їх відвідувачів під час навчально-тренувальних занять, спортивних змагань та видовищних заходів; професійну підготовку кадрів; проведення науково - дослідної роботи; виробництво і реалізація спортивних товарів; ремонт і промивання інвентарю та інше.

Названі види діяльності забезпечуються підприємствами (організаціями), що відрізняються приналежністю до різних сфер народного господарства, спрямованістю своєї основної діяльності, але їх інтегроване функціонування єдиного господарського комплексу з єдиним координуючим органом управління об'єктивно виправдано тим, що вони разом, на основі взаємозалежності задовольняють одні й ті ж потреби людей у заняттях фізичними вправами і видами спорту. Саме це є одним з найважливіших підстав стверджувати, що фізична культура і спорт сформувалися в галузь народного господарства.

В економічній літературі існує ряд визначень галузі народного господарства як економічного поняття, одним з найбільш поширених серед яких є наступне: Галузь - це сукупність підприємств і організацій, яка характеризується спільністю своєї продукції, технологією виробництва, основними фондами, професійними навичками працюючих і задоволенням потреб [164, с.96].

Наведене визначення відноситься насамперед до галузей виробничої сфери, однак його правомірно перенести на будь-яку галузь народного господарства, як в ньому містяться головні ознаки, що лежать в основі, з одного боку, об'єднання в галузь різних господарських одиниць, а з іншої сторони - відмінності однієї

галузі від іншої. В основі об'єднання різних господарських одиниць в галузь в першу чергу лежить:

- а) особливості праці працівників підприємств (організацій), що виконують специфічні функції в системі суспільного розподілу праці;
- б) особливості використовуваних засобів праці;
- в) специфічна форма результату праці [26, с.32].

Галузь передбачає об'єднання функціонуючих у ній підприємств (організацій) та їх галузеве відокремлення на основі єдиного органу управління. Разом з тим галузь може співпадати або не співпадати з межами галузевих міністерств (відомств) [32, с. 10].

Галузева структура народного господарства характеризує перелік галузей, окремих виробництв і видів діяльності, що виділилися в економіці країни на основі суспільного розподілу праці, сформованими між ними пропорціями в розподілі ресурсів і масштабах виробництва, міжгалузевими взаємозв'язками, що проявляються в обміні товарами та послугами.

В основу класифікації галузей народного господарства можуть бути покладені різні принципи, що відображають способи відокремлення однорідних видів діяльності в одну класифікаційну одиницю.

В даний час в Україні діє загальний класифікатор «Галузі народного господарства України», прийнятий 21.04.94р. з подальшими змінами та поправками. Цей документ містить повний перелік галузей економіки і є офіційною підставою для систематизації статистичної звітності по народному господарству, наукового аналізу стану економіки і розробки прогнозів.

Згідно даного класифікатору, всі галузі економіки об'єднані у дві сфери - виробничу (матеріальне виробництво) і невиробничу (нематеріальне виробництво) [60].

Виробнича сфера являє собою сукупність галузей матеріального виробництва, що мають кінцевим результатом своєї діяльності певний матеріальний продукт (засоби виробництва і предмети споживання). До галузей невиробничої сфери відносяться всі галузі промисловості (енергетика.

будівництво, сільське, лісове, річкове та морське господарство; транспорт і в тій їх частині, яка забезпечує функціонування саме виробничих галузей) і торгівля, за допомогою якої конкретний товар (проміжний продукт) доводиться до споживача.

Невиробнича сфера - це комплекс галузей, що не виробляють, як правду, безпосередньо відчутних матеріальних цінностей. У більшості випадків це галузі пов'язані із задоволенням нематеріальних потреб людей за допомогою надають різноманітних послуг, а саме: послуг житлово - комунального господарства, побутового обслуговування, транспорту та зв'язку (для населення), охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, освіти, культури, мистецтва, науки і наукового обслуговування, сфери управління та інші [10, с. 104].

Попит з боку бізнесу, держави і масового споживача пред'являється як на матеріальні товари (тобто ті, які мають речову форму), так і на нематеріальні активи [35, с. 329].

Існуюча в даний час в Україні структура галузей економіки представлена табл. 1.1,3 даних якої витікає, що фізична культура і спорт є складовою частиною галузі «Охорона здоров'я, фізична культура та соціальне забезпечення», тобто розглядаються фактично не як галузь, а як підгалузь народного господарства.

В економічній літературі систематично висловлюються критичні зауваження і пропозиції щодо критеріїв поділу народного господарства на виробничу і невиробничу сфери, ознак відокремлення різних видів діяльності в галузі і т.д [54, с. 432]. Зокрема, постійну критику спеціалістів викликає той факт, що фізична культура і спорт, фактично склалася в самостійну галузь народного господарства, до теперішнього часу формально включені в загальний класифікатор в об'єднану галузеву групу «Охорона здоров'я, фізична культура та соціальне забезпечення».

Класифікація галузей народного господарства [60]

Матеріальне виробництво (виробнича сфера)	Нематеріальне виробництво (невиробнича сфера)
Сільське господарство	Житлово-комунальне господарство
Лісове господарство	Невиробничі види побутового господарства
Рибне господарство	Охорона здоров'я, фізична культура і соціальне забезпечення
Транспорт і зв'язок	Освіта
Будівництво	Культура та мистецтво
Торгівля і громадське харчування	Наука і наукове обслуговування
Матеріально-технічне постачання і збут	Об'єднання громадян
Заготівля	Управління
Інформаційно-обчислювальне обслуговування	Фінанси, кредит, страхування і пенсійне забезпечення
Операції з нерухомим майном	
Загальна комерційна діяльність по забезпеченню функціонування ринку	
Геологія і розвідка надр, геодезична і гідрометеорологічна служби	
Виробничі види побутового обслуговування населення	
Інші види діяльності сфери матеріального виробництва	

В основу класифікації всіх галузей (підгалузей) народного господарства складено підприємство (організація), що складається на самостійному балансі і

яке виконує певний вид діяльності. До числа основних організацій фізичної культури і спорту загальний класифікатор відносить різноманітні фізкультурно-спортивні споруди (стадіони, палаци спорту, спортивні зали, манежі, басейни т.д.), спортивні клуби, спортивно-оздоровчі комплекси, різні типи спортивних шкіл, навчально-тренувальні центри і бази та інші.

Оздоровча фізична культура є важливим засобом підвищення соціально-трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру.

Створення умов для занять фізичною культурою населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення покладається на місці органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за рахунок коштів відповідних бюджетів на основі державних нормативів фінансування фізкультурно-оздоровчих програм.

Вони надають громадським організаціям фізкультурно-спортивної, спрямованості та фізкультурно-спортивним закладам допомогу у виділенні місць для фізкультурно-оздоровчих занять в жилих районах, в парках культури і відпочинку, використанні для цих цілей спортивних споруд незалежно від їх належності.

У навчально-виховній сфері (дошкільних виховних закладах, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних, вищих навчальних закладів) фізкультурно-оздоровча робота здійснюється в поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді, з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку. Органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, у віданні яких перебувають дошкільні виховні заклади, забезпечують необхідні умови для проведення щоденних фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми, морально і матеріально заохочують педагогічні колективи та фахівців фізичного виховання, які досягли успіхів у збереженні і зміцненні здоров'я дітей.

Проблема полягає в тому, що існуюче положення призводить не тільки до спотворення, але й до втрати значного обсягу інформації про дійсні масштаби

грошових, трудових, матеріально-технічних ресурсів, споживаних фізичною культурою і спортом, а також обсягу послуг, вироблених цією галуззю. Зміна офіційного статусу фізичної культури і спорту в загальному класифікаторі галузей народного господарства сприяло б удосконаленню статистичної звітності та більш ефективної координації направлених на її розвиток ресурсів.

Постійно удосконалюються і розробляються нові моделі управління спортивно-оздоровчою сферою і її фінансування. Разом з тим частіше тенденції комерціалізації та професіоналізації, з одного боку, а також гостра конкуренція навколо бюджетних коштів - з іншого, є свідченням про те, що спортивно-оздоровча сфера повинна навчитися самостійно отримувати прибуток з наявних у її розпорядженні ресурсів. Довгий час спорт і економіка розглядалися навіть на заході як дві окремі галузі. Вважалося, що спорт - це хобі тобто вільний для проведення час, і він не має нічого спільного з економікою, професією, торгівлею. Сьогодні все кардинально змінилося: у спорті можна заробити непогані гроші, зрозуміло, в умовах жорсткої конкуренції, але і традиційні ресурси спорту стають все більш обмеженими. Внаслідок цих процесів стає ясно, що спорт потребує не тільки професійних спортсменів і тренерів, але і професійних економістів, управлінців, юристів, соціологів [146, с.314]. Це стосується всіх його сфер: спорту для глядачів, професійного спорту, спортивних спілок і клубів, комерційної пропозиції або державного та регіонального управління. Спортивно-оздоровча сфера потребує людей, які могли б, наприклад, розрахувати вартість будівництва басейну або проведення великої спортивної події і не володіли при цьому уривчастими знаннями про фінанси, менеджмент, маркетинг, а розбиралися в спортивній продукції, організаціях, культурі спорту.

Економіка спортивно-оздоровчої сфери, повинна демонструвати особливості, притаманні кожній окремо взятій країні, наприклад у Німеччині це насамперед домінуюче становище спортивних спілок і клубів; в США - зразковий професійний командний спорт. В Україні становлення економіки спорту необхідно для того, щоб з найбільшим ефектом використовувати те, що ще залишилося від минулого, показати можливі резерви ресурсного забезпечення

спортивно-оздоровчої сфери, а в кінцевому підсумку - для збереження ЗДОРУВАННЯ нації. Спорт - це одна з небагатьох галузей, де Україна все ще конкурентоспроможна [150]. І сьогодні, коли все більше людей шукають баланс між стресом і відпочинком, хочуть знайти своє покликання, зберігаючи здоров'я відчувачи себе працездатними, фізична культура, спорт, оздоровлення, профілактика і реабілітація - це якраз і є ті поняття, які тісно пов'язані з успіхом будь-якого сучасного суспільства. Якщо ми хочемо мати в майбутньому здорову націю - зараз потрібні фахівці, які розуміють, що вплив спортивно-оздоровчого характеру на суспільство це значно більше, ніж рекорди, перемоги і медалі. Навіть дана сфера є частиною економіки і управління у професійному, комерційному аспекті у будь-якому іншому напрямку і вимагає відповідних методів і форм.

Подібно іншим галузям економіки, інвестиції у спортивну сферу призводять до мультиплікаційного ефекту - капіталовкладення в людські ресурси приносять кратне збільшення первинних інвестицій. У спортивно-оздоровчій сфері є й інші споживачі і виробники, свої ринкові і неринкові інститути, власна індустрія. Яка гармонійно вбудована в національну та міжнародну економіку.

Під фізичною культурою у нас в країні розуміється непрофесійний! оздоровчий спорт і його інфраструктура, система підготовки спортсменів - і аматорів. У термін «спорт» вкладається дещо інший сенс, - це більшою мірою професійна і комерціалізована система, що продукує спортсменів і тренерів, тобто людей більш професійно підготовлених, ніж людей-аматорів, які займаються спортом [56, с. 127].

При цьому прийнято поділяти спорт на професійний і любительський. Аматорський (масовий) спорт - це багатогранний масовий спортивний рух як органічна частина системи фізичного виховання громадян і виявлення перспективних і талановитих спортсменів у різних видах спорту. Професійний спорт - підприємницька діяльність, метою якої є задоволення інтересів професійних спортивних організацій, спортсменів, які обрали спорт своєю професією [84, с. 3].

Економіка спортивно-оздоровчої сфери розглядає господарські відносини у **спортивній** галузі та спортивній індустрії на двох рівнях:

- по-перше, на загальнодержавному та міжнародному (макрорівні);
- по-друге, на рівні окремих спортивних та оздоровчих організацій, клубів, федерацій та інших об'єднань з різними формами власності та джерелами фінансування (мікрорівні).

Таким чином, макроекономіка спортивно-оздоровчої сфери оперує сукупними показниками (наприклад, рівнями фінансування та доходів спортивних організацій та установ країни або країн світу, загальною кількістю спортсменів, тренерів, фітнес-клубів, спортивних споруд і т.д.), виявляє тенденції розвитку фізичної культури і спорту, виробляє заходи з державного регулювання економічних відносин у спортивній сфері.

Мікроекономіка спортивно-оздоровчої сфери концентрує аналіз на економічній поведінці окремих суб'єктів у сфері фізичної культури і спорту, досліджує функціонування відокремлених структурних одиниць (окремих індивідів, а також спортивних організацій усіх видів та форм).

Економіка спортивно-оздоровчої сфери покликана вирішувати такі завдання:

- накопичувати і систематизувати економічні знання в галузі фізичної культури і спорту;
- генерувати нові знання і дослідження у сфері економіки фізичної активності та оздоровлення суспільства;
- виявляти і формулювати економічні проблеми, що виникають в процесі розвитку господарських відносин у сфері фізичної культури і спорту, а також вказувати шляхи їх вирішення;
- визначати тенденції розвитку економічних процесів у вітчизняному та зарубіжному спорті, прогнозувати їх напрямок і динаміку;
- надавати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності господарських відносин.

Дослідження теоретичних і практичних аспектів економіки спортивно-оздоровчої сфери проводиться за допомогою спеціальних методів наукового пізнання, які часто органічно поєднуються і доповнюють один одного.

Слід зазначити, що економічні відносини в спортивно-оздоровчій сфері знаходяться в постійному розвитку і мають складні взаємозв'язки. Зокрема, І система економічного аналізу будується на дедуктивному методі, тобто на базі загальних принципів обгрунтовуються приватні господарські процеси.

В економіці спортивно-оздоровчої сфери також широко застосовуються методи аналізу та синтезу, коли цілісна економічна система піддається про це ді розбиття на складові частини - окремо функціонуючі ринки з метою виявлення структури, будови, а також властивостей і ознак. Конкретно це виражається в розгляді економіки фізичної культури і спорту як складової частини ринкової економіки в цілому, а система заходів з державного регулювання спортивно-оздоровчих відносин взаємопов'язані із загальною концепцією державного регламентування господарських процесів в країні і є її невід'ємною частиною.

Отже, економіка спортивно-оздоровчої сфери - це раціональне управління господарством, яке пропонує методи вирішення теоретичних і практичних завдань, що виникають між суб'єктами спортивно-оздоровчих відносин, пов'язаних з використанням матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів на рівні окремих спортивно-оздоровчих організацій і суспільства в цілому з метою прогнозування економічних процесів та їх регулювання.

Розуміння спортивно-оздоровчої сфери було б неповним без аналізу категорій потреб та економічного інтересу. Необхідність можна визначити як потребу індивіда або суспільства в цілому в чому-небудь. Усвідомлені потреби трансформуються в інтереси, це є реальні причини соціальних та економічних. Взаємозв'язок індивідуальних і суспільних потреб з фізичною культурою і спортом представлено на рис. 1.1. Потреби людей, в кінцевому рахунку, перетворюються в попит, тобто бажання і здатність купувати товари і послуги. Попит на спортивні товари та послуги в ринковій системі породжує відповідну реакцію з боку виробників даної продукції - вони розробляють і поставляють ні

тинок все більш якісні і досконалі товари спортивного призначення, намагаються якнайповніше задовольнити нові потреби суспільства.

Задовольняючи попит, виробники спортивних товарів та послуг створюють пропозицію, тобто та кількість продукції, яку вони мають намір продати споживачам при сформованій ринковій ціні. Обсяги попиту та пропозиції товарів на ринках визначаються відповідно до законів попиту та пропозиції, а також під дією їх взаємодії [81, с.432].

Важливе місце в ієрархії ціннісних орієнтирів займає потреба в досягненнях. Спорт допомагає багатьом людям реалізувати цю потребу, дає можливість досягти вершин майстерності і слави за рахунок своїх спортивних талантів, розвинених наполегливими тренуваннями. Якщо спорт в якій-небудь країні недостатньо розвинений або недоступний більшості громадян, то люди, схильні до занять спортом, змушені займатися іншими видами діяльності, у тому числі кримінального характеру [12, с.53]. У цьому випадку їх таланти йдуть не на благо суспільства, а направляються в деструктивне русло, завдаючи матеріальний і моральний збиток економіці і суспільству.

Як впливає з рис. 1.1, попит на спортивні товари та послуги на мікрорівні представляють окремі індивіди - професійні спортсмени, любителі активного відпочинку та спортивного туризму. Для більшості людей основним ціннісним орієнтиром є здоров'я. За багатовікову історію людства було встановлено, що найкращим способом зберегти або відновити здоров'я є фізична культура і спорт. Більш того, регулярні заняття фізкультурою і спортом дозволяють людям не тільки зберігати здоров'я, але і значно продовжити працездатний вік. Таким чином, здоров'я окремої людини і суспільства в цілому - категорія не тільки медична, але й економічна.

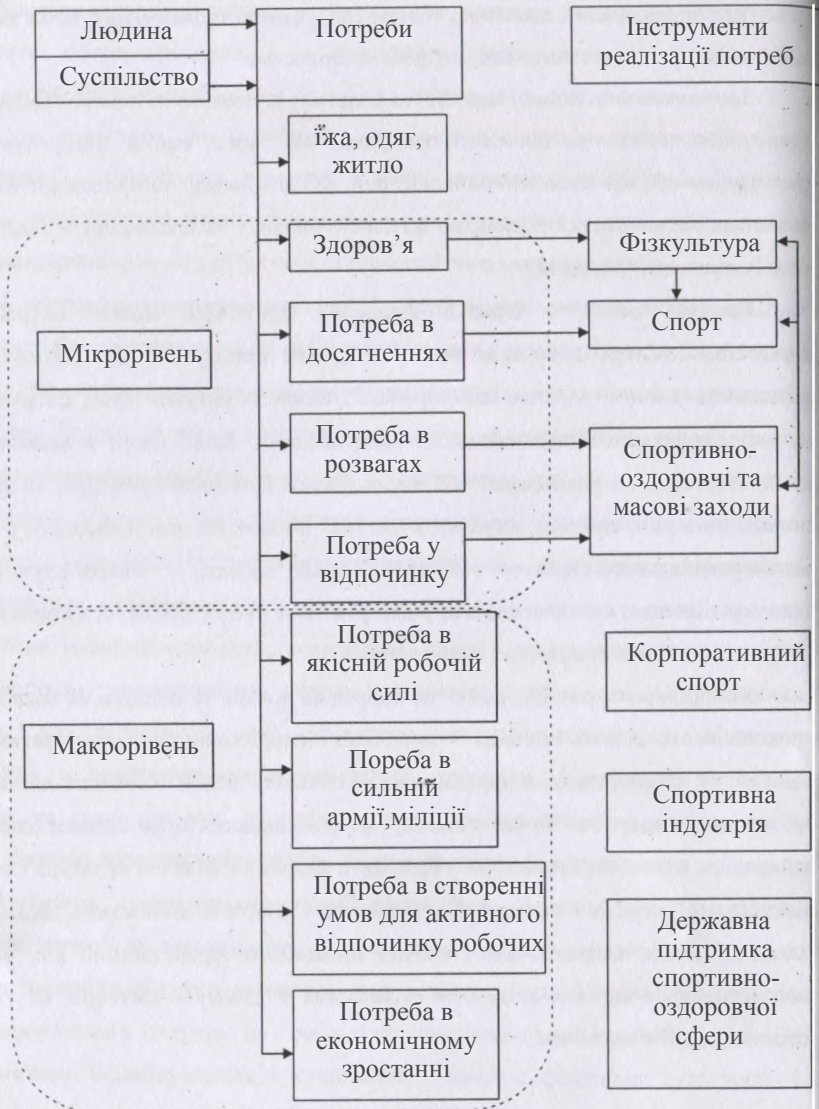

Рисунок 1.1- Взаємозв'язок індивідуальних та суспільних потреб із сферою

ВНО-ОЗДОРОВЧОЮ сферою [розробка автора]

Розглядаючи потреби людини, не можна не зупинитися і на такій важливій їх складовій, як потреби у відпочинку і розвагах. Під відпочинком в даному контексті розуміється не пасивний стан спокою, а діяльність, яка знімає стомлення і сприяє відновленню працездатності. В економічному аспекті потреба у відпочинку і розвагах слід розглядати з трьох точок зору:

- по-перше, проводячи вільний час на спортмайданчиках і стадіонах, люди активно відпочивають від повсякденної праці, найбільш повно відновлюючи свої фізичні та інтелектуальні ресурси;
- по-друге, активний відпочинок з елементами фізичної культури і спорту є альтернативою пасивному малорухомому відпочинку з поглинанням надмірної кількості їжі та алкогольних напоїв;
- по-третє, проводячи своє дозвілля на стадіонах, спортивних трасах і в спорткомплексах в якості вболівальників, люди отримують необхідний заряд емоцій і переживань. Крім того, відвідуючи спортивно - масові заходи, вболівальники витрачають на них грошові кошти, створюючи в спортивно-оздоровчій сфері нові робочі місця [134, с. 100].

На макрорівні попит окремих людей перетворюється в сукупний попит, в економічні відносини в галузі фізичної культури і спорту включається держава, яка безпосередньо зацікавлена у розвитку таких відносин і їх всілякої підтримки [140, с. 45]. Держава, таким чином, стимулює попит на ринках спортивної продукції та спортивної інформації, а також сприяє розширенню пропозиції. Реалізується державна підтримка спортивно-оздоровчої сфери через допомогу спортивної індустрії і підприємництва в області спортивних відносин як у формі податкових та інших пільг, так і у формі прямого фінансування з бюджетів усіх рівнів [138. с.41].

Економічні відносини в спортивно-оздоровчій сфері різнобічні і багатогранні. Вони включають в себе всю сукупність господарських відносин з приводу виробництва і купівлі-продажу спортивних товарів і послуг відповідними виробниками та споживачами, економічні взаємини спортивних клубів, федерацій, спортивних товариств, окремих спортсменів і тренерів між собою і у

взаємодії з уболівальниками. Важливою галуззю економічних відносин є спортивні ринки праці і фінансових інвестицій, системи оплати праці та преміювання спортсменів і тренерів, їх соціального страхування та пенсійний забезпечення.

У сучасній українській практиці економічні відносини у спортивно-оздоровчій сфері на ринковій основі тільки починають формуватися; в стадії становлення знаходиться індустрія спорту та його інфраструктура, спортивне підприємництва, ринок спортивно-оздоровчих послуг, спортивний туризм. Тільки в останні роки стали з'являтися спортивні професійні спілки та ветеранські організації, відпрацювання і уніфікувати схеми страхування спортсменів від різних ризиків і травм, вироблення цивілізованих форм трансфертів спортсменів іноземні та національні спортивні клуби. У галузі спортивної інфраструктури також намітилися значні позитивні зрушення: протягом останніх років вже сформувалася ціла галузь виробництва, що базується на спортивно - масових заходах. Виникла комплексна система фірм, що спеціалізуються на:

- пошуку вітчизняних і зарубіжних спонсорів для окремих спортсменів і клубів, збірних і команд майстрів ;
- наданні спортсменам і тренерам сервісних послуг у закордонних турне;
- пенсійному забезпеченні спортсменів за індивідуальними схемами;
- страхуванні спортсменів;
- юридичному обслуговуванні спортсменів і тренерів ;
- працевлаштування спортсменів і тренерів.

Звичайно, при становленні нової спортивної індустрії та формуванні ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні не все проходить гладко і своєчасно досить часто недосконала законодавча база заважає розвитку меценатства і спонсорства в спорті, формування ефективної системи правового і соціального захисту спортсменів і тренерів. Поки далекі від і досконалості схеми оподаткування виробників спортивних товарів і послуг, принципи фінансування спортивної освіти

1.2 Особливості ринку спортивно-оздоровчих послуг

Спортивно-оздоровча сфера як соціальний інститут і специфічний вид професійної діяльності активно впливає на розвиток здорового суспільства і зазнає нині глибокі кількісні, структурні і якісні перетворення. Вони зумовлені, насамперед, новими соціально-економічними, демографічними і політичними умовами. Перехід до ринкових відносин породив безліч проблем в цій особливій сфері соціальної діяльності.

Відсутність методик економічного аналізу діяльності спортивних споруд на ринку негативно позначається:

- на стратегії розвитку спорту і побудові моделі спортивної індустрії країни;
- ефективності використання та цільової спрямованості бюджетних коштів, що виділяються на розвиток фізичної культури і спорту;
- інвестиційної активності (у тому числі іноземних інвесторів) у сфері будівництва, реконструкції, модернізації спортивних споруд та залучення нових технологій;
- і як підсумок, на результативності фізичної підготовки спортсменів та якості надаваних фізкультурно-оздоровчих послуг населенню.

Це обумовлює необхідність обґрунтування методики оцінки та виявлення факторів ефективності експлуатації та використання фізкультурно-спортивних споруд, що дозволяє визначити їх завантаження і реальну потребу регіону в об'єктах фізичної культури і спорту.

Економічний аналіз фізкультурно-спортивних споруд спрямований перш за все на виявлення можливостей підвищення ефективності управління спортивними спорудами, орієнтованих на забезпечення конкурентоспроможності спортивного сектора економіки. Ефективність функціонування фізкультурно-спортивних об'єктів значною мірою визначається вибором аналітичного забезпечення. Управління спортивними спорудами та результативністю аналітичної роботи.

Аналіз використання спортивних споруд на ринку досліджуваних послуг носить двоїстий характер. Серед результатів їх діяльності ми виділяємо!) І економічну та спортивну складові, які в тісному взаємозв'язку і є нерозривним. З одного боку, споруди є економічними об'єктами, ОСКІЛЬКИ ВХОДЯТЬ В (невиробничої сфери народного господарства. Економічна складові передбачається комерційне використання фізкультурно-спортивних споруд, метою отримання прибутку. З іншого боку, їх основна діяльність спрямована на розвиток спортивно-оздоровчого руху. Суперечливою складовою, є підготЛк спортсменів і спортивного резерву, тобто на соціальний ефект, що забезпечує підвищення іміджу країни у світовому спортивному співтоваристві, високими ступінь зацікавленості громадян в занятті фізкультурою і спортом та зміцненні фізичного здоров'я нації.

Ринкові відносини докорінно змінили значення і вплив соціальних® інститутів на різних рівнях. Комерціалізація інфраструктури фізичної культури і спорту має не тільки позитивні, але і негативні наслідки [139, с. 40]. Йдеться про пошук нових ефективних форм і видів комерційної діяльності в спортивно-оздоровчій сфері, щоб забезпечити задоволення потреб населення.

Проведення спортивних змагань забезпечує розвиток галузей, прямо чи побічно пов'язаних зі сферою спорту [148, с.2]. Наприклад, при проведенні міжнародних спортивних змагань збільшується кількість вболівальників, в числі й іноземних туристів, що стимулює розвиток таких галузей сфери послуг: готельний і туристичний бізнес, торгівля, громадське харчування; веде до збільшення доходів підприємств з виробництва продуктів харчування, спортивної символіки, сувенірів тощо; дає додаткові замовлення для підприємств промисловості, сприяє розвитку інфраструктури регіону, де проводяться міжнародні спортивні змагання. Виробництво спортивного інвентарю і спортивного одягу й атрибутики перетворилося у теперішній час на одну з найбільш розвинених галузей промисловості у світі. Популяризація спорту і зростання кількості осіб, які займаються ним, породжує відповідний попит і

про дукцію спортивних виробників, що перетворило цю галузь з допоміжною на таку, що найбільш динамічно розвивається [163, с. 104].

Розвиток ринку спортивно-оздоровчих послуг робить суттєвий внесок в економіку багатьох країн, оскільки популяризація спорту веде до зростаючого попиту на спортивні споруди та місця, де можна займатися спортом. У зв'язку з цим спостерігається збільшення кількості установ, що пропонують увесь спектр послуг у сфері фізичної культури і спорту: від стадіонів, спортивних залів і басейнів до спортивно-оздоровчих центрів. Прагнення високих спортивних результатів стимулює також розвиток тісно пов'язаних зі спортом спортивної медицини і фармакології. Торгівля різними препаратами, що стимулюють роботу людського організму, перетворилася в окремий високоприбутковий напрям медичної промисловості, що робить свій внесок в економічний розвиток багатьох країн.

Слід погодитися з думкою про те. Цю ринок сфери фізичної культури і спорту на 70 відсотків це ринок послуг [102]. Це означає, що основним продуктом діяльності спортивно-оздоровчих організацій є послуга, тобто корисна доцільна діяльність, вираження соціально економічних відносин у формі непродуктивної праці [98, с. 171-172].

У всьому світі сфера послуг переживає період майже революційних змін, у якому встановлено визнані правила та способи ведення бізнесу. Багато українських та закордонних підприємств на ринку послуг стають банкрутами, проте інші розвиваються завдяки постійному осмисленні того, як вони ведуть свій бізнес, пошукам іновіційних шляхів для кращого обслуговування клієнтів і одержанню переваг від нових технологічних розробок.

Розвинений ринок, як відомо, передбачає не тільки наявність ринку товарів, але й ринку різноманітних послуг. При цьому ринок послуг розглядається як сфера обміну послугами, що є результатом роботи підприємств невиробничої сфери (рис. 1.2).

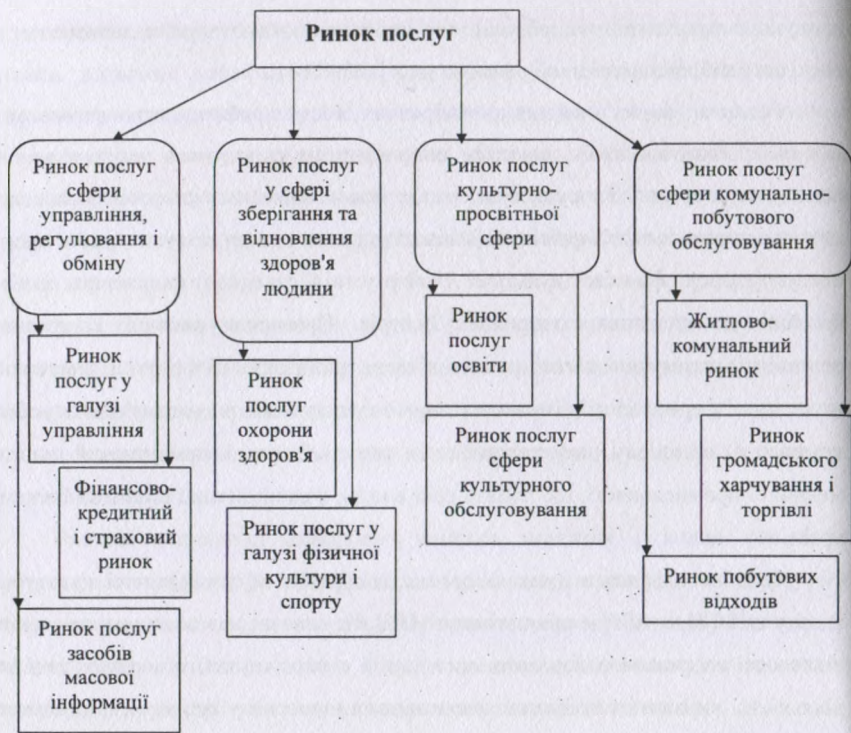

Рисунок 1.2 - Структура ринку послуг [95, с.71]

Ринок послуг існує в єдності з товарним ринком і є одним із його різновидів, що розвивається в рамках законів ринкової економіки [59, с. 18].

Послуга - це дія або робота, запропоновані однією стороною іншій. Хоча процес може бути пов'язаний із фізичним виробом, виконання, власне кажучи, невловиме і зазвичай не виявляється у володінні будь-якими факторами виробництва [5, с. 195].

Ринок спортивно-оздоровчих послуг - складна система економічних відносин між виробниками та споживачами (клієнтами) спортивно-оздоровчих послуг, що визначається виходячи з можливості продавця без значних додаткових витрат реалізувати послугу на найближчій для покупця (клієнта) території із

заос
ЛОВ

'-зпеченням бажаних змін (тобто досягнення позитивного ефекту в гостроковій перспективі) для або на користь одержувача послуги.

В Україні сфера послуг випереджає виробництво за темпами зростання та наявністю нових видів послуг, її пристосовуваністю до потреб ринку та споживача.

На відміну від товару, виробництво і споживання послуг відбувається одночасно, тому вони, як правило, не можуть бути накопичені. Разом з тим наслідки споживання послуг спорту можуть мати матеріальний і довгостроковий характер (у вигляді покращення рівня здоров'я, фізичної підготовленості тощо). Ефект від споживання послуг залежить не тільки від умов їхнього виробництва, але й від умов споживання. Так, наприклад, рівень фізичної підготовленості індивідуума визначається не тільки кваліфікацією його тренера і тривалістю занять фізичними вправами і видами спорту, але й здібностями того, хто займається. Тому корисний ефект послуги є результатом спільних зусиль її виробника і споживача.

Головною рушійною силою динамічного розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг є попит індивідуальних споживачів на спортивні продукти та послуги. Саме глядач купує квиток на змагання й приходить до стадіону, він купує спортивну атрибутику з клубною символікою, вболівальник вмикає свій телевізор для перегляду спортивних трансляцій, підвищуючи тим самим рейтинг спортивних змагань і їх ринкову вартість в очах інвесторів, партнерів і рекламодавців.

Попит споживачів на продукти сфери фізичної культури і спорту крім загальної соціально-економічної ситуації в країні багато в чому залежить від таких факторів, як створення і формування певних спортивних традицій і моди на заняття спортом і відвідування спортивних змагань, а також цілеспрямована робота спортивних, спортивно-оздоровчих організацій щодо залучення глядачів і вболівальників на спортивні змагання. Мова йде насамперед про спортивну культуру, формування свого роду культури "вболівання", що вкрай важливо для успішного розвитку спортивно-оздоровчої сфери. В розвинених зарубіжних

країнах така культура вже сформована. Наприклад, у США, Великобританії, Франції, Німеччині прийнято приходити на спортивні змагання цілими сім'ями, бо це є приємною і звичною для населення цих країн формою відпочинку і дозволя [172, с.165; 177, с.20].

На соціальному рівні важлива пропаганда ідей і ідеалів спорту, його досягнень, ефективне просування як самих спортивних змагань, так і їх безпосередніх учасників - спортсменів (особливо спортивних зірок, які мають бути національними кумирами, героями і гордістю країни) [3, с. 100; 8, с.бій с. 135]. Сьогодні спорт стає предметом національної гордості. Мабуть, варто знайти в Україні та й в інших країнах світу людей, які не знають таких спортсменів, як брати Кличко, Андрій Шевченко, Яна Клочкова, Олег Літерго. Але будь-які традиції слід не тільки пам'ятати й підтримувати, але й посид*

Формування ринку спортивно-оздоровчих послуг пов'язано з використанням сучасних технологій, що б істотно поглибило і розширило технологічні і функціональні зв'язки з іншими підсистемами національної економіки [7, 14, с. 105, 15]. Більш повному залученню спорту в економічний кругообіг сприяє функціонування останнього на основі ринкових відносин. значно розширює джерела фінансування спортивної діяльності.

Важливо підкреслити об'єктивні передумови ринкової трансформації спорту, яка в останні 15 — 20 років стала цікавити великий і середній бізнес. нова можливість ділових відносин і потенційний об'єкт інвестування. Серед передумов можна виділити наступні:

- у ряді країн (у першу чергу, США) за десятиліття було накопичено позитивний досвід як проведення окремих комерційних змагань, так і тривале функціонування самостійних комерційних спортивних проектів у формі спортивних ліг та асоціацій (найбільш успішні з них функціонують у баскетболі, американському футболі, хокеї, бейсболі);

- бурхливий і динамічний розвиток з 1970-х років фітнес-індустрії, початок якій поклали масові захоплення американців аеробікою та шейпінгом.

[яка вже кілька десятиліть успішно функціонує в багатьох країнах як самостійний та досить успішний бізнес;

- інтерес великих міжнародних і національних виробників товарів і послуг до спорту (у першу чергу, професійного) і активне його використання для реклами своєї продукції. Великі спортивні змагання, професійні клуби й окремі професійні спортсмени стали ефективними конкурентноспроможними рекламними носіями,

- спортивні змагання (особливо міжнародні) самі стали вигідним комерційним продуктом, що добре продається;

- професійні спортивні клуби все частіше починають успішно функціонувати як будь-яке інше комерційне підприємство, що працює в інших сферах бізнесу.

Зазначимо, що інтеграція виробників спортивно-оздоровчих послуг у систему ринкових відносин веде до зміни змісту і форми їхньої господарської діяльності. Як свідчить аналіз літературних джерел [18, 20], це виявляється в активному застосуванні ними таких ринкових інструментів господарювання, як підприємництво, маркетинг, спонсорінг.

За сучасних умов підприємництво у спортивно-оздоровчій сфері стало найпоширенішою формою господарської діяльності на ринку спортивно-оздоровчих послуг розвинених країн. Воно розвивається у двох напрямках: як малий спортивний бізнес та великий спортивний бізнес.

Стан малого бізнесу є одним з основних показників рівня соціально-економічного розвитку країни. Підприємництво в сучасному суспільстві виступає саме тією сферою, де повною мірою можна використовувати професійні якості, досвід і знання з великою соціально-економічною віддачею. Відзначимо найбільш очевидні соціальні функції підприємництва. Це створення достатньої кількості робочих місць для забезпечення зайнятості та самозайнятості населення, а також формування середнього класу власників, який в економічно розвинених країнах складає соціальну й економічну основу суспільства.

Для занять існує певна спортивна інфраструктура. На цей час в Україні налічується понад 106 тис. спортивних споруд різноманітного призначення: стадіонів з трибунами на 1500 місць, 11,7 тис. майданчиків з тренажерами обладнанням, 1,3 тис. майданчиків з синтетичним покриттям, 11,7 футбольні поля, 16,4 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, понад 17 тис. спортивних залів, 601 плавальний басейн, 89 веслувально-спортивних, 58 дитячих спортивних та 69 лижних баз, 62 споруди зі штучним льодом тощо).

Малий спортивно-оздоровчий бізнес практично не відрізняється від бізнесу в інших галузях народного господарства. Йому притаманні такі переваги, як гнучкість, ефективність, швидке реагування на зміни ринкової кон'юнктури, і недоліки, як брак фінансових ресурсів, обмежений досвід у сфері виробничого управління, сильна конкуренція та ін.; такі організаційно-правові форми, як одноосібне володіння, господарське товариство, акціонерне товариство, франшиза; такі джерела фінансування у разі створення бізнесу, як дольова участь у фінансуванні у борг; такі управлінські інструментарії, як бізнес-план тощо. Закономірним наслідком поширення підприємництва у сфері фізичної культури та спорту є орієнтація на отримання якомога більш високих доходів для забезпечення не тільки відшкодування зростаючих витрат спортивно-оздоровчих організацій, а й отримання прибутку. Підприємництво у спортивно-оздоровчій сфері дає змогу досить швидкого та ефективного просування на світовий ринок спортивно-оздоровчих послуг і є дуже привабливим для бізнесменів, бо дає досить чималі переваги порівняно з іншими сферами економічної діяльності. Наприклад, досить привабливою є низька матеріаломісткість спортивно-оздоровчих послуг. Підраховано, що у затратах на виробництво спортивно-оздоровчих послуг амортизаційні відрахування становлять від 8 до 41 % [20, с. 182]. Це означає, що для започаткування та здійснення підприємництва у сфері фізичної культури та спорту потрібен значно менший початковий капітал, ніж у галузях матеріального виробництва. Приміром, українські фахівці вважають, що для створення фітнес-клубу середнього рівня потрібно мати кошти, еквівалентні 32-60 тис. долару.

ці \ При цьому термін окупності інвестицій становить 18-24 міс., що значно менше ніж у галузях матеріального виробництва [21, с. 302].

Ефективний бізнес неможливий без маркетингової діяльності, на базі якої узується вся існуюча в сучасному світі система торгівельно-купівельних взаємин, подей і комерційних організацій. Дослідження з проблематики маркетингу в індустрії спорту у вітчизняній соціології практично відсутні, але соціальне замовлення на ці дослідження вже цілком сформувалося, тому що виробництво спортивного інвентарю, торгівля спортивними товарами і послугами в даний час значно поширюється, чому сприяють сучасні засоби масової інформації, міжнародні спортивні зв'язки держав, регулярне проведення Олімпійських ігор, чемпіонатів континентів та світу з численних видів спорту, що вимагають спортивного інвентарю, спортивного одягу, харчування тощо. Задоволення потреб споживачів спорту в різних товарах і послугах неможливо без знань маркетингу — інструменту, що вивчає взаємодію попиту та пропозиції на ринку та визначає засоби просування певних товарів і послуг до їхнього споживача [57, с.220]. Таким чином, в сучасних умовах індустрія спорту суттєво впливає на макроекономічні показники індустріально розвинених країн світу і може робити значний внесок у соціально-економічне зростання будь-якої країни. Але її ефективне функціонування не може бути забезпечене без глибокого теоретичного, в тому числі, соціологічного осмислення питань управління, правового і фінансового забезпечення її діяльності тощо. При цьому одним з найбільш важливих питань стає не тільки питання формування ефективного організаційно-економічного механізму функціонування індустрії спорту, і зокрема механізму формування послуг на ринку, але й дослідження таких проблем, як соціальні здобутки та соціальні збитки комерціалізації спортивно-оздоровчої діяльності та розвитку ринку спорту в Україні, що обумовлює безсумнівну теоретичну та Практичну значущість досліджуваної проблеми.

Існує тісний взаємозв'язок між спортом і економікою, тому спорт вже не може залишатися поза ринковими відносинами - він став специфічним товаром. Посяг цього ринку на рубежі XXI століття, включаючи спортивну індустрію.

оцінювався в окремих країнах на рівні 1 - 2% від загального валового внутрішнього продукту. Наприклад, тільки на придбання квитків на різні спортивні змагання мешканці США витрачають більше 5 млрд. дол. на рік [25, с. 104].

Підприємництво в сфері фізичної культури й спорту - це ініціативна самостійна, здійснювана від свого імені, на свій ризик, під свою майнову відповідальність діяльність фізичних і юридичних осіб, яка спрямована на систематичне одержання доходу, прибутку від користування майном, виконання робіт і надання послуг щодо фізичного виховання й оздоровлення населення, спортсменів на комерційній основі [25, с. 104]. З даним визначенням, варто погодитися, але також необхідно виділити поняття спортивно-оздоровчої сфери та ринку спортивно-оздоровчих послуг.

Отже, можемо зробити певні підсумки і подати визначення терміну спортивно-оздоровча сфера. Спортивно-оздоровча сфера — це одна з найважливіших сфер життя суспільства, яка покликана задовольняти потреби людей і суспільства в цілому, а також зміцнювати здоров'я, вона виступає потужним економічним локомотивом, який може позитивно змінити ситуацію в Україні при належному її функціонуванні.

Все різноманіття видів підприємництва у спортивно-оздоровчій сфері фізичної культури й спорту в умовах ринку, що розвивається, можна класифікувати за сукупністю різних ознак [28, с. 32].

Зазначимо, що державні і комерційні структури в галузі спорту мають багато в чому схожі завдання. І ті, і інші зацікавлені в збільшенні чисельності людей, що займаються фізичною культурою й спортом, і таких, що ведуть здоровий спосіб життя, у зниженні податків на спортивно-оздоровчу діяльність, створенні сприятливих умов для занять спортом, збільшенні кількості робочих місць у спортивно-оздоровчій сфері [30, с. 17; 40, с. 100].

Спільні інтереси мають на увазі координацію зусиль у системі планування та управління фізичною культурою й спортом. Державні управлінські структури діючи в тісному контакті із представниками спортивної індустрії й спортивного бізнесу, виробляють спільні плани й програми, у яких визначається певний

л'як-ііі) обов'язків сторін, установлюється їхня компетенція й умови розподіл Ф. іонування, терміни виконання заходів і джерела їхнього фінансування, функції управління спортивно-оздоровчими заходами відбувається більш р. чином, акції* впо. зяквано й узгоджено, з мінімальною кількістю недоробок і зривів [39, С.25; 52. с.352-353].

діяльність некомерційних організацій у галузі фізичної культури й спорту не орієнтована на максимізацію прибутку, пов'язана з виконанням соціально значимих функцій і очікує на значну підтримку з боку держави, що відповідає змішаному суспільному характеру багатьох оздоровчих та спортивних послуг. Розвиток масової мережі спортивно-оздоровчих організацій і установ повинен забезпечувати населення доступними послугами фізичної культури й спорту з урахуванням задоволення соціально - гарантованих потреб. Це можна забезпечити на основі ринкового попиту або добровільним шляхом.

Розвиток ринку спорту вищих досягнень визначається суспільною потребою в підготовці висококваліфікованих спортсменів з метою підтримки престижу країни на міжнародній арені, проведення великих спортивних змагань і задоволення попиту населення на видовищні акції. В організації й фінансуванні спорту вищих досягнень важливого значення набуває державна підтримка. Професійний спорт розвивається в межах комерційного сектора, тому тут держава виконує непряму регулюючу функцію із встановлення «правил гри», які виражаються в законодавчій базі.

Державний патерналізм в організації й споживанні соціально-культурних послуг, зумовлений їх особливою особистісною й суспільною значимістю та обмеженістю суверенітету споживачів, накладає свої рамки на економічні відносини й господарюючий механізм у даній сфері. Доступність забезпечується через пільгове ціноутворення або безоплатність найважливіших соціально-культурних послуг, що сплачуються державою й надаються у державних установах, а всеохопність і гарантованість їхнього споживання реалізується через механізм примусу на основі законодавства. Тобто, в господарчому механізмі

соціально-культурних галузей важливу роль відіграють принципи нормативної економіки.

Важливу роль в системі управління фізичною культурою та спортохціас сучасні тенденції до регіоналізації державного управління. Слід зазначитися українське законодавство Приділяє значну увагу управлінню розвитком фіш культури та спорту на регіональному рівні.

1.3 Основні засади регулювання спортивно-оздоровчих послуг

Процес формування якісно нової моделі господарської діяльності щ організації та надання спортивно-оздоровчих послуг відбувається одночас* пошуком можливих способів руху до неї. Колишня практика їх орган із*ш переважно шляхом державного фінансування не відповідає новим соціальне економічним умовам, а підприємницька діяльність¹ у цій галузі в У краї Перебуває поки що на початковій стадії свого формування і розвитку, гцаг^Я проведення наукових досліджень, які ставлять своєю метою вдосконалені теоретичної бази для організації ефективної системи державного регулюваЯ ринком спортивно-оздоровчої сфери.

Основними завданнями фізичної культури і спорту в Україні є постій підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, ся економічному і соціальному прогресу суспільства, а також утверджені я міжнародного авторитету Українку світовому співтоваристві [77, с. 10]. ІнВ внесок у розвиток теорії та практики регулювання розвитку фізичної культу* спорту зробили ряд вчених (М.Н Золотов., В. В Кузин, М. Є.Кутепов, А.Тив О. В. Любієв, Нікольська Н. Д. та ін.).

Галузь фізичної культури та спорту є предметом численних досліджаЯ проводилися протягом останніх десятиків років в Україні та за кордоно; 4 Перспективи і тенденції розвитку Підприємництва в галузях Сфери послуг*І умовах ринкової економіки, питання вдосконалення організаційно-економін управління та державного регулювання діяльності, у тому числі

емницької. в системі фізичної культури та спорту досліджуються в роботах підприємств Галкіна В.О Кузьменко- Павелко А., Плошинської А., Приступи Є.Н., та

Інших.

Не зважаючи на наявність значної кількості досліджень в даній галузі, багато питань, зокрема, стосовно факторів, які визначають особливості державного регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг залишається недостатньо дослідженою.

У сучасному світі посилюється усвідомлення ролі фізичної культури і спорту як чинника вдосконалення природи людини і суспільства. Здоровий спосіб життя в цілому, фізична культура і спорт зокрема, стають соціальним феноменом, об'єднуючою силою і національною ідеєю, що сприяє розвитку сильної держави і здорового суспільства.

Основні напрями щодо організації фізкультурно-оздоровчої діяльності у соціально-побутовій сфері визначаються в державній програмі розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Кабінет Міністрів України за участю громадських організацій розробляє систему заходів щодо підтримання та зміцнення здоров'я різних категорій населення в соціально-побутовій сфері та забезпечує умови для її впровадження в життя, використання фізичної культури і спорту як засобу профілактики і лікування захворювань.

Створення умов для занять фізичною культурою населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення покладається на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за рахунок коштів відповідних бюджетів на основі державних нормативів фінансування фізкультурно-оздоровчих програм.

Вони надають громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості та фізкультурно-спортивним закладам допомогу у виділенні місць Для фізкультурно-оздоровчих занять в жилих районах, в парках культури і відпочинку, використанні для цих цілей спортивних споруд незалежно від їх належності.

Органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, у від яких перебувають дошкільні виховні заклади, забезпечують необхідні умови для проведення щоденних фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми, морально-матеріально заохочують педагогічні колективи та фахівців фізичного виховання, які досягли успіхів у збереженні і зміцненні здоров'я дітей.

Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері здійснюється на основі встановлених законодавством вимог щодо режиму праці і відпочинку шляхом проведення реабілітаційних та професійно-прикладних занять в період робочого дня, післятрудового відновлення, профілактичних занять, спортивної масової роботи, в тому числі організації спортивно-оздоровчого туризму.

Порядок створення і використання матеріальної бази для занять фізичною культурою, фінансування, забезпечення спеціалістами для індивідуальних та колективних занять працівників та членів їх сімей визначаються законодавчими іншими нормативними актами та колективними договорами.

Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні розробляється центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту і затверджується Кабінетом Міністрів України.

Державна програма передбачає вимоги щодо організації підтримки та зміцнення здоров'я різних категорій громадян, вимоги до навчальних програм щодо фізичного виховання, систему програмно-оціночних нормативів і вимог щодо фізичного розвитку і підготовленості різних вікових груп населення, основні напрями розвитку масового самодіяльного спорту та спорту вищих досягнень, а також основні засади організаційного, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого її забезпечення.

Основними напрямками впровадження фізичної культури є фізкультурно-оздоровча діяльність, фізичне виховання та розвиток масового фізкультурно-спортивного руху.

Специфічною основою змісту фізичної культури як особливої і самостійної галузі культури є раціональна рухова активність людини як фактор її підготовки до життєдіяльності через оптимізацію фізичного стану. Вона виникла **Я**

розвинулась одночасно з загальною культурою людства. Власники та

«поважені ними органи підприємств, установ, організацій зобов'язані
 уповноважувати працівникам відповідні умови для реалізації їх права на заняття
 фізичною культурою.

фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері здійснюється на основі встановлених законодавством вимог щодо режиму праці і відпочинку шляхом проведення реабілітаційних та професійно-прикладних занять в режимі робочого дня, післятрудового відновлення, профілактичних занять, спортивно-масової роботи, в тому числі організації спортивно-оздоровчого туризму.

Державна програма повинна передбачати окремий розділ щодо розвитку фізичної культури і спорту в сільській місцевості. Державна програма розробляється за участю громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, громадських організацій інвалідів на основі наукових досліджень в галузі фізичної культури і спорту та в інших галузях науки.

В Україні ухвалений Закон «Про фізичну культуру і спорт», розроблені регіональні програми залучення різних груп населення до систематичних занять фізичною культурою і спортом [116]. Незважаючи на політику держави зі створення національної системи фізичної культури і спорту, вона не може утримати у фокусі своєї політики багато аспектів підтримки і зміцнення здоров'я населення. Ринок спортивно-оздоровчих послуг продовжує залишатися на низькому рівні. Аналіз фізичної активності населення свідчить, що майже дев'ять з кожних десяти дітей у віці 6 років і старше займаються фізкультурою і спортом не менше одного разу на тиждень. Доросле населення значно менше займається фізкультурою і спортом: лише кожен третій чоловік і кожна п'ята жінка в цілому по Україні, в сільській місцевості - кожен четвертий чоловік і кожна восьма жінка. Такий стан зумовлено низькою доступністю до інфраструктури здоров'я, переведенням користування спортивними та оздоровчими спорудами на платну основу. Туди як у Великій Британії і Франції кількість тих, хто займається, перевищує 65 %, в Голландії — 72 %, у Фінляндії — 80 % [144. с.8;]. Сьогодні механізм виконання чинних державних норм і нормативів не передбачає

ефективної системи контролю рівномірності розподілу мережі спортивних і оздоровчих споруд по всій території України, а також якості надаваних послуг [183, с.70]. Тому діючі механізми розвитку галузі фізичної культури і спорту зокрема нормативна і правова бази, не дозволяють задовольнити права громадянина на заняття спортом.

У розвиток цього напрямку Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки, покликаної подолати демографічну кризу в Україні. Зокрема, концепція визначає стратегічні напрямки, цілі та завдання розвитку сфери фізкультури і спорту та спрямована на створення умов для запровадження здорового способу життя, залучення широких верств населення до масового спорту та розвитку спорту вищих досягнень [118].

Ряд вчених виділяють такі закономірності функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сучасного ринку:

1) результат людської діяльності у сфері фізичної культури і спорту наповнюється реальним економічним змістом, і, набуваючи форми соціальної послуги, як правило, стає товаром;

2) товарно-грошова форма економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту стає всеохоплюючою, визначаючи ринкову обумовленість виробництва, розподілу, обміну та споживання спортивно-оздоровчих послуг. За виключенням певної частини фізкультурно-виховних послуг, які споживаються безкоштовно, усі інші види досліджуваних послуг стають товаром, тобто об'єктом ринкових відносин;

3) економічна діяльність у сфері фізичної культури і спорту набуває форм підприємництва, бізнесу, що обумовлено необхідністю застосування фізкультурно-спортивними організаціями, що належать до усіх форм власності, ефективних способів залучення та використання усе більшої кількості економічних ресурсів, а також забезпечення постійно зростаючих потреб населення у високоякісних спортивно-оздоровчих послугах;

4)

функціонування та РОЗВИТОК сфери ФІЗИЧНОЇ Культури І СПОРТУ ВСЕ

більшою мірою залежить від зовнішнього економічного середовища. Сфера все більше втрачає відкритою соціально-економічною підсистемою. Національний, регіональні та світовий ринки диктують сфері фізичної культури і спорту високі стандарти стосовно визначальних параметрів її функціонування та розвитку. З іншого боку, сфера фізичної культури і спорту посилює свій вплив на розвиток національних ринків, що виявляється у покращенні макроекономічних показників; 5) відбувається модифікація змісту та форм фізкультурно-спортивної діяльності, а також модифікація та диференціація видів спорту згідно з вимогами ринкового середовища [29, с. 104].

Основні напрями державної політики у галузі регулювання розвитку ринку спортивно-оздоровчої сфери повинні ґрунтуватися на спільній діяльності фізкультурно-спортивних організацій, органів і установ освіти, охорони здоров'я, засобів масової інформації.

Державна політика у галузі регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг повинна забезпечувати:

- організаційну діяльність з проведення масових змагань і спортивно-оздоровчих заходів (організація і проведення в установах освіти позаурочних занять, у т. ч. спортивних змагань і свят; створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання і в парках відпочинку; збільшення кількості спортивних шкіл, клубів, центрів);
- підготовку фахівців високої кваліфікації.

Необхідно забезпечити підготовку, перепідготовку і стимулювання Діяльності громадських організаторів фізичної культури і спорту; інформаційне і пропагандистське забезпечення [50, с.51]. Спортивно-оздоровча сфера повинна мати єдиний інформаційний простір (створення державної, регіональних і локальних інформаційних систем, розробка пропагандистських та інформаційних технологій з основних видів діяльності галузі). Управлінські заходи повинні ґрунтуватися на пріоритетності територіального принципу на основі суверенних прав і самоврядування місцевих спортивно-оздоровчих організацій, переорієнтації

діяльності регіональних і місцевих спортивно-оздоровчих державних установ, громадських організацій з розвитку спорту вищих досягнень переважно масовий розвиток ринку фізичної культури, спорту та спортивного туризму».

В той же час, необхідна і участь держави в розвитку олімпійського руху в Україні, українського спорту, що забезпечує представництво, в олімпійському державна підтримка участі провідних українських спортсменів і спортивні команди у престижних міжнародних змаганнях, державна участь у становленні розвитку професійного спорту.

Управління ринком спортивно-оздоровчих послуг в регіонах України здійснюється в трьох напрямках: реорганізація структури управління, розробка нормативно-правової бази, перехід на програмно-цільове управління [64, с. 41]. Деякі фахівці виділяють наступні чинники, сприяючі вдосконаленню державного регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в регіоні:

- формування системи фінансування, що охоплює бюджетні і позабюджетні джерела;
- поліпшення системи підготовки кадрів і науково-методичної забезпечення, формування інформаційної інфраструктури ринку;
- розширення міжнародної діяльності, інновації в муніципальних органах управління масовим спортом;
- формування цільових програм [58, с.304].

Таким чином, ефективність регіональної політики розвитку спорту вирішується за допомогою вдосконалення ресурсного забезпечення.

Формування законодавчої бази в регіоні в плані ресурсного забезпечення зумовлює ефективний розвиток фізичної культури [62, с. 208]. Цілями державного втручання у ринок послуг фізичної культури і спорту повинні стати:

- забезпечення умов для задоволення потреб особи в заняттях фізичною культурою і спортом;
- підтримка громадського здоров'я і використання масового спорту засобу профілактики неінфекційних захворювань, патріотичне виховання населення;

реалізація соціальної функції галузі фізичної культури і спорту;
підвищення продуктивності праці, поліпшення трудових ресурсів

країни.

Основна причина виявлених недоліків державного регулювання спортивно-оздоровчої сферою - недооцінка органами управління соціальної та економічної ролі цього виду діяльності. Аналіз законодавства у галузі регулювання фізичної культури і спорту показує, що відсутнє наукове, методологічне і організаційно-управлінське забезпечення ринку спортивно-оздоровчої сфери, не визначена компетенція організацій різного ієрархічного рівня в питаннях формування ресурсної бази спортивних споруд. Розмитість формулювань зумовлює дублювання функцій з управління на усіх рівнях, що не дозволяє реалізувати ціннісно-правову, соціальну і економічну засади законодавчої бази в Україні.

На сьогодні конкуренція між фізкультурно-спортивними спорудами обмежена через переважання попиту над пропозицією, тому до досягнення високої забезпеченості населення послугами фізичної культури і спорту не можна очікувати на зниження цін як на ресурси, так і на послуги [63, с. 58-59]. Питання підвищення цінової і територіальної доступності послуг сфери фізичної культури і спорту не повинні вирішуватися окремо від проблем контролю якості обслуговування, що буде ускладнено, оскільки немає адекватної законодавчої бази в цій сфері. Так, якщо в різних навчальних закладах заняття спортом у своїй більшості забезпечені коштом держави, то сектор послуг для дорослих — є приватним, він пропонує обмежений набір дорогих послуг, тобто наявний розрив у структурі пропозиції спортивно-оздоровчих послуг. Крім того, серед суб'єктів фізичної культури і спорту продовжує збільшуватися частка комерційних підприємств, які не можуть бути керовані тільки за допомогою адміністративних методів [69, С. 140].

Для детального висвітлення поставленого питання проаналізуємо основні засади державної політики на рис. 1.3.

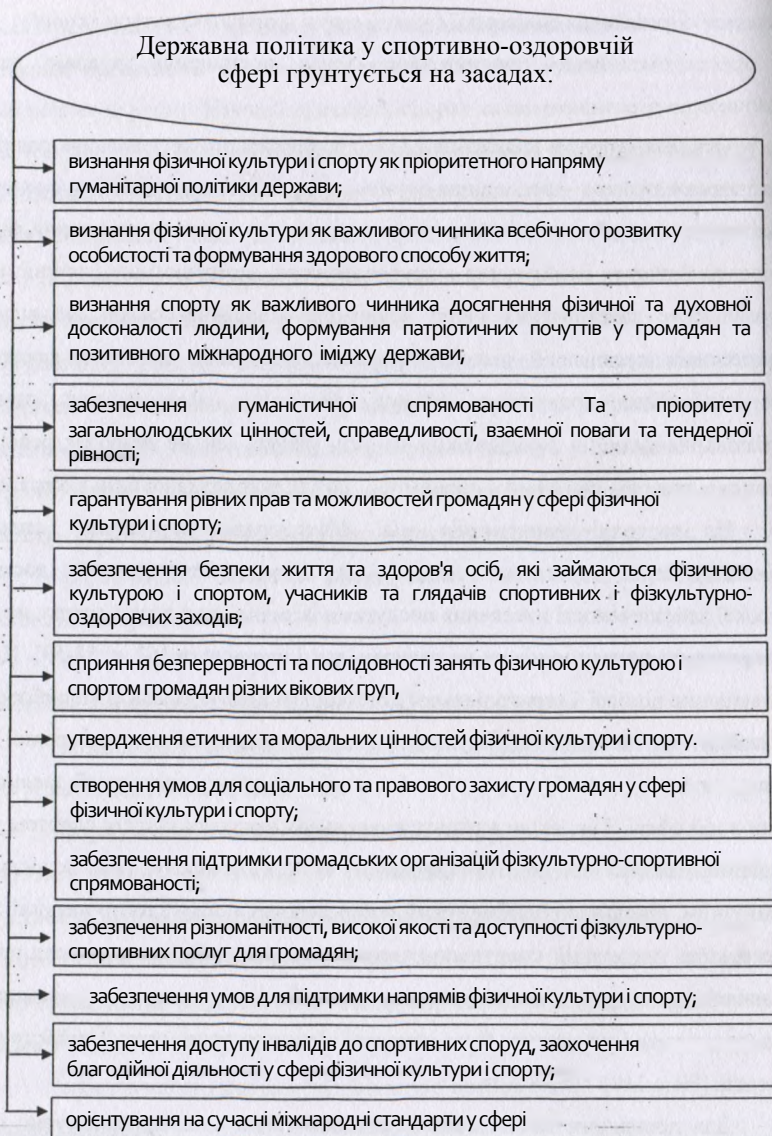

Рисунок 1.3 - Основні засади державної політики у спортивно-оздоровчій сфері [розробка автора на основі джерел 6, 11, 27]

Отже, потрібне здійснення переходу від діючої системи управління до риторіальної- Необхідно передбачити формування сприятливих умов для організацій, які беруть участь у програмах розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг, сприяють заняттям спортом своїх співробітників, вкладають грошові кошти у спорт. Тим більше, як показує регіональна практика, при дотриманні пріоритету масового спорту, розподілі спорту вищих досягнень і спорту для всіх, створюються умови для формування адекватного попиту ресурсної бази.

Так, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему й повноваження органів місцевого самоврядування в галузі фізичної культури, спорту та туризму [112]. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать власні (самоврядні) повноваження: управління закладами фізкультури й спорту, оздоровчими закладами, молодіжними, підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Вони розв'язують питання організації медичного обслуговування й харчування в закладах фізичної культури та спорту, створюють умови для занять фізичною культурою й спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку; відповідно до законодавства реєструють статuti (положення) фізкультурно-оздоровчих закладів, незалежно від форм власності. Місцеві ради запроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури й спорту, будівництво об'єктів фізкультури та спорту, організацію відпочинку. Координуючу роль щодо проведення державної політики в сфері соціального становлення й розвитку молоді здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, який забезпечує її реалізацію та несе відповідальність за її виконання [120, с. 122].

У ряді регіонів створені реальні передумови для розвитку фізичної культури і спорту. Основний принцип - вивчення потреб населення, як база для вирішення організаційних питань.

Системний аналіз проблематики управління розвитком фізичної культури та спорту на регіональному рівні, проведений у літературних джерелах [108, 136,

160, с.Ю] свідчить, що управління ринком спортивно-оздоровчої сфери на регіону є складною багаторівневою організаційною, соціально-психологічно-техніко-технологічною задачею. Організаційна ситуація в системі фізичної культури, виховання і спорту характеризується такими даними: емпіричним рівнем розвитку основних елементів системи управління (функцій, процесів, кадрів управління), високою недосконалістю умов функціонування системи й об'єктів управління, недостатньою насиченістю основних видів документів, інформацією] з організаціїно-управлінської роботи.

В системі управлінської діяльності регіонального спортивного комітету й його нижчих ланках існують суперечності в системі управління фізичною культурою і спортом. Для їх реалізації необхідно вивчати організаційно-управлінську діяльність керівних органів, федерацій з видів спорту, спортивних клубів, що дозволяє в стратегічному аспекті цілеспрямовано визначати шляхи способи дії на всі процеси у сфері спортивно-оздоровчого руху району. Особливо ретельно слід вдосконалювати технологію розробки й ухвалення управлінських рішень, процесів планування роботи на перспективу, розробку і впровадження комплексних програм, як у масштабах країни, так і безпосередньо в навчальних закладах, в місцях мешкання і відпочинку людей. Важливим чинником для оптимізації діяльності з фізичного виховання і спорту є поліпшення умов проведення занять спортом (матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, соціальних, психологічних і ін.).

Проте основним трендом в сучасному управлінні ринком спортивних і оздоровчих послуг в світі є його децентралізація та регіоналізація [132, с.24].

Останні кілька десятиріч поняття децентралізації державного управління фізичною культурою й спортом є основним у Європі, воно також стає загальнооб'єднувальним гаслом щодо економічного розвитку регіонів у цій частині світу. Децентралізація як концепція набуває багатьох форм, зважаючи на історію і географічні особливості, рівні розвитку, культури й підходи до державного управління. Існують вагомі аргументи на користь децентралізації повноважень у державному управлінні спортивно-оздоровчою сферою, так і з питаї

регулювання. Якщо школа не забезпечує належного рівня знань своїм учням, це непокоїть місцевих вихователів і батьків так само, як і міністра освіти, збереження цих послуг у віданні державного управління унеможливило використання місцевих ресурсів та місцевої відповідальності, чого вимагає від органів місцевого самоврядування децентралізована система [151].

Однак, в регіоналізації розвитку фізичної культури та спорту існують і певні проблеми.

Спортивно-оздоровчі послуги населенню, що надаються в рамках спорту для всіх, мають ряд особливостей, серед яких основними можна назвати їх високу капіталоємність та інформоемність. Будівництво й оснащення спортивно-оздоровчої споруди вимагає значних капіталовкладень, а тенденція розширення послуг, що надаються, включення додаткових і супутніх послуг у комплекс обслуговування населення, утворюють стійку передумову збільшення цих витрат. Аналогічна тенденція стосується трудових ресурсів: постійно не лише підвищується безпосередньо кваліфікація тренерського й управлінського персоналу, а й зростають вимоги до їх роботи - збільшується інформаційне навантаження, з'являються нові методики, засоби і методи тренування тощо [133, с.181]. Рішення цих проблем потребує в більшості регіонів централізованого фінансування, оскільки, на даний момент є непосильним для місцевих бюджетів.

У зв'язку з цим, мають бути закладені підвалини оптимізації економічних відносин між державою та суспільним сектором спортивно-оздоровчої сфери. Загальна економічна підтримка громадських організацій спортивної спрямованості з боку держави повинна бути дуже обмеженою. Водночас має формуватися система економічних відносин, яка б ґрунтувалась на принципі партнерства. Наприклад, центральний орган виконавчої влади з фізичної культури і спорту або органи місцевої влади на конкурентній основі можуть визначати виконавців проектів з конкретних проблем розвитку фізичної культури і спорту (фізкультурно-спортивні товариства, організації, клуби тощо) й забезпечувати їх фінансування за рахунок коштів відповідних бюджетів. У цьому випадку економічні відносини між партнерами повинні врегулюватися відповідними

угодами, контроль за укладанням та виконанням яких може здійснюватися з боку суспільства.

Наступним важливим чинником, що визначає особливості економічних відносин у соціально-культурному комплексі та впливає на розвиток підприємницької діяльності, є особливий характер нематеріальної сфери суспільного виробництва, головною формою яких є послуга або корисний сфера праці. Цей ефект невіддільний від його творця - тренера, спортсмена, лікаря, викладача - і споживається в процесі його виробництва через надання індивідуальних і колективних послуг споживачам.

З втратою державної підтримки і державного захисту, комерційний спорт в Україні активно використовує умови становлення ринкових відносин у країні. Багато які його атрибути (змагання, спортсмени, тренери й ін.) одержали високу оцінку у ринковій вартості. Ці зміни не можуть не торкнутися системи управлінських і правових відносин суб'єктів некомерційного спорту, оплати праці спортсменів, а також серйозно впливають на їх ціннісні орієнтації [1, с. 6].

Не залишаються поза увагою держави і представники бізнесу. І це не випадково, оскільки вони здатні надавати вельми значну підтримку спортивним організаціям або окремим спортсменам, що, безумовно, сприяє розширенню спортивної комунікації та підвищенню якості послуг. З огляду на це, держава прихильно ставиться до тих представників бізнесу, які сприяють розвитку спорту, стимулюючи їхню діяльність з підтримки вітчизняних спортивно-оздоровчих організацій. До національного законодавства вводяться спеціальні норми, які економічно заохочують компанії спрямовувати частину своїх прибутків у сферу фізичної культури і спорту. Найпоширенішими засобами стимулювання діяльності компаній-спонсорів, які передбачені законодавством багатьох країн, є податкові пільги. Вони полягають, головним чином, у тому, що суми спонсорської допомоги виключаються з прибутку (доходу), який підлягає оподаткуванню. Законодавство різних країн визначає різні схеми надання податкових пільг спонсорам спортивних організацій та спортсменів.

відмічається у статті 2 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», якими завданнями фізичної культури і спорту є постійне підвищення рівня здоров'я фізичного та духовного розвитку населення, сприяння економічному соціальному прогресу суспільства, а також утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві [116]. Міжнародне визнання України є вельми актуальним нині, коли країна переживає серйозні економічні труднощі і не може повною мірою заявити про себе на світовому ринку через низьку конкурентоспроможність вітчизняних виробників. Українські спортсмени, імена яких стають все більше відомими у світі, зробили вже чимало для підвищення іміджу України, для популяризації її досягнень не тільки у спорті, а й економіці та інших сферах життя. З огляду на це держава виявляє зацікавленість у тому, щоб український спорт зберігав і зміцнював свої позиції у міжнародному спортивному світі. Оскільки, нині держава не в змозі надати належної фінансової підтримки спорту, то свій реальний внесок у вирішення даного завдання повинна вбачати в орієнтації спортивних організацій на використання ринкових джерел залучення необхідних коштів.

Також держава виступає в ролі загального арбітра. Як арбітр держава повинна боротися з негативними явищами, що захлиснули останнім часом професійний спорт. Такі явища як договірні матчі, підкуп суддів, застосування допінгу, на жаль, стали практично неминучими факторами, що супроводжують проведення багатьох великих спортивних змагань. Занадто висока ціна перемог і рекордів, тому що професійний спорт став сферою бізнесу з величезними інвестиціями [117, с. 29]. У такій ситуації тільки держава може вести боротьбу з перерахованими вище негативними явищами.

Наміри держави активно залучати можливості ринку для розвитку спорту офіційно підтверджені відповідними нормами Закону України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» [Ч4]. Йдеться, головним чином, про введення пільгового режиму оподаткування Рзних операцій, пов'язаних із матеріально-технічним та фінансовим

забезпеченням підготовки збірних команд України до участі у міжнародні змаганнях найвищого рівня.

Таким чином, дія владних структур у цілому сприятливо впливає на ефективне функціонування індустрії спорту. Водночас не можна ігнорувати певні негативні моменти у діях держави щодо функціонування спортивної індустрії. Насамперед, слід відмітити недосконалість законодавчої бази. Закон «Про фізичну культуру та спорт» ухвалено ще у 1993 р., тобто до прийняття сотень законодавчих актів. Тому сьогодні в ньому неповно відображені питання професійного спорту, антидопінгового законодавства, земельні питання, питання юнацько-дитячих спортивних шкіл і резервного спорту як такого. Нечітко окреслено фігурантів українського спортивного руху.

У статті 1 Закону визначається, що фізична культура - складова частина загальної культури суспільства, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості. Спорт розуміється як органічна частина фізичної культури, особлива сфера виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Соціальна цінність спорту визначається його дійовим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення. Практичні дії держави свідчать про те, що пріоритет насправді надається спорту вищих досягнень. Це підтверджує той факт, що проблеми виконання цільової комплексної програми «Фізичне виховання - здоров'я нації», не перебували у центрі уваги інститутів державної влади та політичних кіл. Вона не забезпечувалася необхідним обсягом ресурсів. Тривалий час зводили і з питанням про створення Національної ради з питань фізичної культури і спорту при Президенті України, яка насамперед мала б опікуватися питаннями широкого залучення населення країни до рухової активності та здорового способу життя. Водночас держава дуже прискіпливо стежить за підготовкою спортсменів вищої кваліфікації до участі в Олімпійських іграх. Виявом цього є прийняття у 2000 р. Закону України «Про підтримки

дімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні»,
сденні укази Президента України та постанови Уряду, що стосуються питань
фінансового, матеріально-технічного, кадрового, науково-методичного,
медичного та інших видів забезпечення національної олімпійської команди. Тобто
нині головні зусилля держави спрямовані не на вирішення стратегічного для
країни завдання -сприяння зміцненню здоров'я населення і збереження генофонду
нанії засобами фізичної культури і спорту, а на використання високого іміджу
спорту вищих досягнень з метою швидкого отримання політичних дивідендів. Ця
обставина вносить суттєві зміни у процесі функціонування спортивної
комунікації в умовах становлення ринкових відносин. Не отримуючи реальної
політичної підтримки держави, фізична культура та масовий спорт зазнають
значних труднощів у процесі інтегрування у систему ринкових відносин і тому не
відіграють належної ролі у консолідації українського суспільства. Про це,
зокрема, свідчить рівень охоплення населення України заняттями фізичною
культурою і спортом - 13 %, що значно нижче, ніж у розвинених країнах світу
[23].

Таким чином, в сучасних умовах держава відіграє значну роль у
забезпеченні ефективного функціонування індустрії спорту. Активна політика
держави у даній сфері обумовлюється її інтересами, які полягають у тому, аби
створити умови для збереження генофонду країни шляхом залучення населення
до здорового способу життя, покращення економічної ситуації в країні,
забезпечити сприятливі умови для відтворення сукупної робочої сили,
використати досягнення вітчизняних спортсменів на престижних міжнародних
змаганнях з метою створення та підтримання позитивного іміджу країни,
виховання патріотичних почуттів у громадян.

Організаційні принципи сучасного спорту можна розглядати як свого роду
альянс між державним управлінням і бізнесом. Тому в сучасних умовах необхідно
шукати найбільш оптимальні форми ефективної взаємодії держави і ринкових
структур. Безпосередньо впливаючи на становлення, розвиток і ефективне
Функціонування індустрії спорту, держава має свої зовсім конкретні політичні.

економічні і соціальні інтереси, які багато в чому пов'язані з тією особливою роллю, що спорт відіграє в сучасному суспільстві, впливаючи практично на всі сфери сучасного суспільства: політику, економіку, техніку, науку, освіту, мистецтво, засоби масової інформації, сферу дозвілля тощо. Тому держава повинна бути зацікавлена в розвитку як професійного, так і масового спорту.

Стосовно професійного спорту для будь-якої держави сьогодні дуже важливо, як з політичної, так і з економічної точки зору, регулярно одержувати право від міжнародних спортивних організацій на проведення найбільш важливих міжнародних змагань і світових чемпіонатів. Це пов'язано з тим, що такі змагання позитивно впливають на соціально-економічний розвиток країни протягом тривалого часу і серйозно підвищують інвестиційну привабливість всієї економіки в цілому. Саме тому в останні роки така серйозна боротьба розгортається між розвиненими країнами за право провести Олімпійські ігри. Чемпіонати світу і Європи з футболу, легкої атлетики, гімнастики та багатьох інших видів спорту.

Проведений аналіз державного регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг доводить об'єктивну необхідність впливу держави на процеси становлення, розвитку та ефективного функціонування індустрії спорту як повноцінного інституту ринкової економіки. Необхідно виділити, що держава повинна бути однаково зацікавлена у розвитку всіх сегментів індустрії спорту (професійного, оздоровчого, масового, студентського, дитячого і т. ін.) для реалізації своїх конкретних політичних і економічних інтересів, а також найважливіших соціальних потреб.

За сучасних умов розвиток спорту в нашій країні визначається саме відношенням держави до нього. У зв'язку з цим становить інтерес проаналізувати існуючі моделі поведінки держави стосовно суб'єктів індустрії спорту.

Проведення цілеспрямованої державної політики в індустрії спорту в Україні спирається на різні політичні, економічні та соціальні інтереси і здійснюється за допомогою трьох основних функцій держави. По-перше, йдеться про проведення державної політики і вираження державних пріоритетів та

і відбитих у державних програмах і проектах. Гіо-друге, це - арбітражна інтересів держави стосовно суб'єктів індустрії спорту при дотриманні ними діючих функцій, «П» рівил гри», а також у вирішенні численних спірних питань, що часто вникають між різними суб'єктами індустрії спорту. По-третє, функція самостійного і повноцінного суб'єкта підприємництва на ринку спортивних продуктів (товарів і послуг) [41, с.117].

Держава, реалізуючи свою державну політику, повинна бути зацікавлена у виділенні значних фінансових коштів на розвиток таких найважливіших сегментів індустрії спорту як дитячий і масовий спорт. Інтереси держави полягають в ефективному використанні фізичної культури і спорту для виховання патріотизму громадян, підготовки їх до захисту Батьківщини і служби в українській армії, зміцненні здоров'я, формуванні здорового стилю життя, підтримки високої особистої працездатності і конкурентоспроможності людини на ринку праці. Держава максимально має бути зацікавлена в ефективному розвитку спортивно-оздоровчих організацій, що складають основу такого найважливішого сегмента ринку спорту як оздоровчий спорт, тому що саме надання спортивно-оздоровчих послуг широким шарам населення впливає на формування активного і здорового способу життя, збільшення зведених показників суспільного здоров'я.

В уявленнях українських громадян про здоровий спосіб життя присутні стандарти і стилі, успадковані або запозичені з різних культур, а тому вони інколи несумісні між собою. Тим важливіше державне втручання в цей процес, оскільки корекція індивідуальних переваг також є важливою функцією держави. Відсутність економічних передумов не може бути приводом для бездіяльності. І неможливо спочатку забезпечити економічне зростання, потім на його основі в «протлежному порядку» вирішувати проблеми зміцнення здоров'я громадян і формування здорового способу життя. Йдеться про корінну зміну соціального статусу фізичної культури і спорту як однієї зі складових національної ідеї, що формує здоровий спосіб життя людей і престиж України. Держава повинна відноситися до розвитку фізичної культури і спорту як до загальногромадянської Діяльності, що забезпечує і безпеку країни, і життєздатність її населення. Як носій

суспільних інтересів, держава має сформувати загальнонаціональну модель спортивно-оздоровчого руху і розбудити в громадян України нову рушійну силу прагнення до здорового способу і високої якості життя. Потрібно закон о здоров'я закріпити ефективні економічні заходи, що затверджують у суспільстві куди здорового тіла, здорового духу, здорових традицій і здорового життя. Соціальний ефект від такої політики може бути досягнуто тільки за умови залучення до фізичною культурою і спортом не менш тридцяти відсотків українських громадян. Крім того держава бере на себе функцію підготовки кваліфікованих спеціалістів для різних сегментів індустрії спорту та утримання навчальних закладів, Державні заклади готують відповідних фахівців. Такі навчальні заклади здійснюють також післядипломну підготовку (підвищення кваліфікації) фахівців, що дозволяє регулювати поповнювати спортивні організації професіоналами високої кваліфікації, а також підтримувати рівень їх знань та навичок відповідно до існуючих вимог сьогодення.

Ще однією формою непрямого державного регулювання у сфері спорту є проведення за державний кошт наукових досліджень з проблем функціонування спортивних комунікацій. Такі дослідження проводяться або державними науковими дослідними установами, або недержавними структурами за державним замовленням і відповідним фінансуванням. Впровадження наукових досліджень сприяє застосуванню спортивно-оздоровчими організаціями країни новітніх технологій, передових методик у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-оздоровчій діяльності, під час підготовки спортсменів до змагань, що надає їм істотних переваг як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках спортивних оздоровчих послуг [103, с. 207].

Держава може активно впливати на формування попиту на спортивної оздоровчі послуги. Пріоритетним напрямом впливу держави на попит на фізкультурно-спортивні послуги є створення сприятливих умов для залучення до спортивної комунікації первинних споживачів послуг, тобто людей, які займаються фізичною культурою і спортом заради задоволення особистих потреб. З цією метою держава формує відповідний механізм впливу на суспільство, який

філософські, морально-етичні, соціально-психологічні, економічні та інші засоби, які спонукають людей до активних занять фізичною культурою і спортом-

I

Тому у ТМ^x країнах, де державними ЗМІ активно пропагується здоровий іосіб життя. де реалізуються відповідні державні програми, де державні діячі публічно демонструють свою прихильність до занять фізичною культурою і спортом, існує велика ймовірність стабільного зростання інтересу до активних занять спортом. До загальних факторів зростання попиту на фізкультурно-спортивні послуги, на дію яких держава може активно впливати за допомогою правових та адміністративних методів регулювання, відноситься також висока якість послуг. Водночас високоякісні, а отже, дорогі спортивно-оздоровчі послуги є недоступними для всіх потенційних споживачів. Тому завдання держави полягає в тому, щоб виявляти групи населення, які не мають можливості долучитися до занять спортом через низьку купівельну спроможність, і допомогти їм задовольняти свої потреби у даному напрямку. В Україні згідно із законом «Про фізичну культуру і спорт», забезпечується надання безкоштовних та пільгових спортивно-оздоровчих послуг дітям дошкільного віку, учням загально-освітніх та професійних навчально-виховних закладів, ветеранам війни та особам, прирівняним до них, а також встановлюються пільги при наданні таких послуг іншим категоріям громадян [116].

Удосконалення економічних основ ринку спортивно-оздоровчої сфери в Україні сьогодні є однією з пріоритетних завдань держави та суспільства в цілому. В умовах тривалого періоду політичної нестабільності важливо розставити правильні акценти у використанні обмежених ресурсів суспільства з метою вирішення пріоритетних завдань розвитку досліджуваної сфери.

Враховуючи соціальну значущість спортивно-оздоровчої сфери, зростання її ролі у вирішенні соціальних проблем суспільства, необхідно, щоб органи Державного управління та господарські організації переглянули ставлення до фізичної культури й спорту як до витратної галузі та усвідомили її високу економічну ефективність. Основне завдання, що стоїть сьогодні перед спортивно-

оздоровчим ринком України, - це побудова ефективної системи державного регулювання, правового регулювання та контролю за відносинами в цій сфері. Це буде адекватною сучасним ринковим умовам і базуватиметься на комплексі ефективних сучасних правових норм.

Висновки до 1 розділу

1. Розкриваючи теоретичний зміст поняття «спортивно-оздоровчої сфери», акцентується увага на такі основні характеристики як покликаність вирішувати ряд соціально-економічних проблем, таких як об'єднання суспільства, відволікання молоді від згубних звичок, профілактика захворювань, збільшення середньої тривалості і якості життя. Тому спортивно-оздоровчі послуги є об'єктами як державного регулювання, так і не державного.

2. Спортивно-оздоровча сфера як галузь економіки та бізнесу на території України розвинена поки що слабо. В нашій країні склався стереотип, що досліджувана сфера не відноситься до галузі економіки, а виступає як соціальна ланка. В багатьох розвинених країнах спортивно-оздоровчі послуги включаються в галузь економіки, оскільки, вони приносять не лише соціальний ефект, але й дохід державі. Охарактеризовано суть спортивно-оздоровчої сфери, яка полягає в оздоровленні населення, а також за допомогою якої збагачується економіка держави, що вкрай необхідно в цей складний політично-економічний період, який триває в Україні.

3. Виявлено, що можливості регулювання сфери спортивно-оздоровчих послуг залежать від правильного вибору інструментів, методів і механізмів регулювання і визначаються наявними ресурсами, їх джерелами. При цьому метою регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг є досягнення! максимальної в даних умовах ефективності використання обмежених ресурсів суспільства для задоволення потреб населення у досліджуваній галузі.

4. Спортивно-оздоровчі послуги в значній мірі соціально орієнтовані,] навіть якщо реалізуються на комерційній основі, тому використання методів і

регулювання прогресивних інструментів бюджетного фінансування заходів, які здійснюють суб'єкти господарювання у сфері спортивно-оздоровчих послуг, має невід'ємною частиною програм соціально - економічного розвитку як на державному рівні, так і на рівні окремих адміністративно - територіальних одиниць, ЩО сприятиме зростанню ефективності використання всіх видів ресурсів народногосподарського комплексу.

5. Основними засадами державного регулювання спортивно-оздоровчих послуг є:

- об'єктивність та неупередженість здійснення державного нагляду за спортивно-оздоровчими закладами;
- наявність підстав, визначених законом, для здійснення державного контролю в спортивно-оздоровчій сфері;
- відкритість та прозорість, плановості й системності державного нагляду у досліджуваній сфері;
- невтручання органу державного контролю у статутну діяльність спортивно-оздоровчого закладу, якщо вона здійснюється в межах закону.

2 РОЗДІЛ. АНАЛІЗ СТАНУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1 Види фінансування спортивно-оздоровчих послуг та їх класифікація

Заняття фізичною культурою і спортом роблять великий вплив на формування фізичного і духовного потенціалу людини. Багато фахівців сьогодні розглядають цю галузь як новий і досить перспективний сектор національної економіки. Зміни, що відбулися в економічному і політичному житті України останні роки, справили великий вплив на сферу спортивно-оздоровчих послуг. Цей вплив носить неоднозначний, суперечливий характер і торкається всіх елементів соціально-економічного механізму функціонування галузі: типи та суб'єктів спортивно-оздоровчої діяльності, джерела їх фінансування, умови господарювання, особливості проведення державної політики в цій галузі і т.д. Перехід до ринкових методів управління, прийняття низки нових законів відкрили широкі можливості для появи і розвитку нових різноманітних видів діяльності задоволення форм спортивно-оздоровчих потреб різноманітних верств населення в заняттях фізичною культурою і спортом.

Аналіз рівня охоплення населення масовим спортом у світі засвідчує, що українці у декілька разів поступаються за цим показником провідним країнам. Україні до регулярних занять фізичною культурою і спортом залучено лише приблизно 13% населення, в той час як в розвинутих європейських країнах цей показник дорівнює від 21 до 50% (таблиця 2.1.).

Лише кожен п'ятдесятій мешканець України бере участь у спортивних змаганнях. Гіподинамія характерна для більшості людей працездатного таї похилого віку (відповідно, 92-94% та 96-97%). Лише кожна десята дитина 6-18 років займається у системі дитячо-юнацьких спортивних закладів.

Низький рівень оздоровчої рухової активності населення стримує формування здорового способу життя, від якого на 60% залежить стан здоров'я людини

Таблиця 2.1

рівень охоплення населення заняттями фізичною культурою і спортом, [82, с. 22; 121, с. 8]

Країна	Рівень охоплення населення, %
Фінляндія	52
Австралія	46
Канада	39
Німеччина	27
Японія	26
США	26
Франція	24
Великобританія	21
Україна	13
Росія	11

У спортивно-оздоровчій сфері виділяють комерційні і некомерційні організації. Комерційні успішно функціонують у сфері професійного спорту, наданні платних спортивно-оздоровчих послуг, організації видовищних спортивних заходів (спортивні концерти, виставки, змагання). В основному це професійні та аматорські комерційні спортивні клуби та оздоровчі центри, спортивно-оздоровчі організації платні спортивні секції тощо. Однак, як показує практика, послуги, надані цими організаціями, часто недоступні широким верствам населення через досить високу оплату. Крім того, значна частина спортивно-оздоровчих послуг за своєю природою є соціально - значущими благами і не можуть забезпечуватися тільки комерційними структурами. Це відноситься до масового любительського спорту, фізична культура і спорт

інвалідів, розвиток фізичної культури в дитячих дошкільних і освітніх установах на виробництві, за місцем проживання. У нашій країні надання цих послуг традиційно забезпечувалося державою та громадськими організаціями (в основному, профспілками). На сьогоднішній день держава не в стані забезпечити фінансування більшості соціально-необхідних, спортивно-оздоровчих послуг у повному обсязі через обмеженість бюджетних ресурсів. Громадські організації з великими труднощами адаптуються до ринкових умов. Таким чином, виникає необхідність у створенні і розвитку нових форм організацій, які поєднують би собі можливості використання сучасних методів ведення господарювання з можливістю розвитку соціально-необхідних напрямків спортивно-оздоровчої діяльності. Цими можливостями наділені некомерційні організації, які функціонують в різних формах: громадські об'єднання та асоціації, фонди, громадські клуби та установи спеціальної професійної освіти і т.п.

Спортивно-оздоровчі організації беруть участь в організації роботи з розвитку фізичної культури і спорту серед різних груп населення, створюють умови для охорони і зміцнення здоров'я спортсменів, беруть участь у спортивних змаганнях та навчально-тренувальних заходах осіб, підвищують економічний розвиток території (регіону), де вони розташовані, забезпечують спортсменам і тренерам необхідні умови для тренувань, а також іншим чином сприяють цим особам у досягненні високих спортивних результатів [97, с. 83].

Спортивно-оздоровчі організації можуть бути членами міжнародних спортивних об'єднань, набувати права і нести обов'язки відповідно до статусу членів міжнародних спортивних об'єднань, якщо такі права і обов'язки не суперечать законодавству України.

Спортивно-оздоровча організація може бути як комерційна, так і некомерційна, якщо тільки вона не займається освітньою діяльністю. Комерційна та (або) некомерційні організації можуть об'єднуватися в асоціації та спілки.

Юридичні особи, що переслідують отримання прибутку, як основну мету своєї діяльності - комерційні організації. Юридичні особи, що не мають на меті!

одержання прибутку і не розподіляють отриманий прибуток між учасниками, є комерційними організаціями.

** у переважній більшості випадків спортивно-оздоровчі організації - це комерційні структури [101, с. 79].

Висока плата за спортивно-оздоровчі послуги в комерційних організаціях робить їх недоступними для малозабезпечених верств населення - пенсіонерів, молоді, дітей. Зменшення обсягів державного фінансування призводить до скорочення мережі спортивних споруд, особливо за місцем проживання, а це, в свою чергу, призводить до зростання злочинності, зниження рівня економічного розвитку регіону, погіршення здоров'я населення. Зменшення бюджетного фінансування негативно позначається на функціонуванні спортивно-оздоровчої сфери, для багатьох з яких державна підтримка становить важливе джерело доходів.

Згідно з чинним законодавством організаційно-правові форми спортивно-оздоровчих організацій без участі держави на практиці створюються в одній з наступних форм, які представлені на рисунку 2.1.

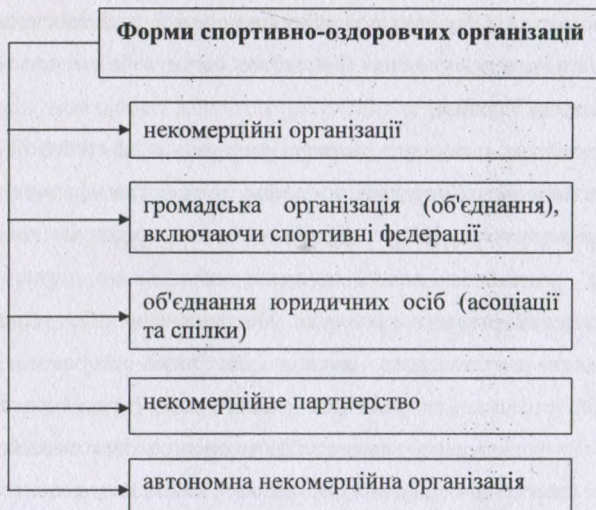

Рисунок 2.1 - Форми спортивно-оздоровчих організацій [розробка автора на основі джерела 33, 65]

Діяльність у галузі фізичної культури і спорту може здійснюватися індивідуально, тобто конкретним громадянином (фізичною особою). У випадку фізична особа реєструється як індивідуальний підприємець.

Існує цілий ряд проблем, що гальмують розвиток некомерційного сектору спортивно-оздоровчої сфери. Серед них можна назвати відсутність довготривалої цільової державної програми підтримки та розвитку саме спортивно-оздоровчих послуг, неефективна реалізація регіональних та територіальних програм; слабка увага інтерес вітчизняних і зарубіжних інвесторів до вкладення коштів у дослідження та розробку сфери через недостатність податкових пільг та інших стимулюючих преференцій; не отримали достатнього розвитку інститути спонсорства і меценатства; слабка вивчений, узагальнений і використаний передовий досвід економічно розвинених країн світу щодо створення та функціонування інституційних та організаційних форм суб'єктів спортивно-оздоровчої сфери. Вище сказане дозволяє зробити висновок про те, що механізм функціонування спортивно-оздоровчого ринку найбільш повно відповідає вимогам сучасності при виконанні соціальних завдань, які не можуть бути реалізовані повною мірою в рамках тільки комерційного сектора з урахуванням низької підприємницької зацікавленості. Це особливо актуально в умовах скорочення бюджетних асигнувань і не належного життєвого рівня населення України.

В даний час, у зв'язку з радикальними змінами в економіці, більша частина старих організаційних структур поступово зникає, трансформується переважно в комерційні структури [68, с. 5]. Разом з тим, останнім часом відбувається одночасна реанімація певної частини громадських організацій, зокрема добровільних спортивних товариств. Це викликано об'єктивною необхідністю використання накопиченого досвіду спортивно-оздоровчої діяльності цих організацій в нових економічних умовах, що сприятливо позначається на розвитку і функціонуванні некомерційного сектора. Некомерційна спрямована діяльність спортивно-оздоровчих організацій має за мету розвиток того чи іншого виду спорту, фізичної культури і захист економічних і соціальних інтересів громадян, організації, пропаганда здорового способу життя тощо. Така особливість цієї

Формування тягне за собою певну специфіку господарської діяльності, оплати праці. Наприклад, оплата праці будується, як правило, за типом фіксованих ставок членам організацій, а в деяких випадках має місце залучення доволі неоплаченої праці активістів. Господарська діяльність організована таким чином, щоб забезпечити максимальне досягнення специфічних цілей організації-іншими словами, стоїть завдання своєрідної максимізації здійснення організації, а не чистого доходу, як це має місце в комерційних організаціях.

В умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки посилюється увага до розробки та реалізації якісно нового механізму відтворення робочої сили, багаторазово зростає роль соціально-економічних факторів, що визначають цей процес, в тому числі і в сфері спортивно-оздоровчої діяльності. Остання відіграє значну роль у процесі суспільного відтворення, будучи одним з основних засобів забезпечення здоров'я індивіда, розвитку її особи, здатності до сприйняття освітніх процесів, розуміння культури і традицій нації.

Спортивно-оздоровчі послуги вносять вагомий внесок в економічні показники багатьох розвинених і країн, що розвиваються. Зокрема зарубіжні експерти оцінюють внесок спортивно-оздоровчих послуг у ВВП розвинених країн на рівні 5,5 %, при цьому частка працюючих у сфері спортивно-оздоровчих послуг у загальній чисельності зайнятого населення становить близько 6 % [196, с. 263; 181, с. 48]. В Україні, в силу ряду причин, спортивно-оздоровча сфера не отримала належного розвитку, ні в умовах директивної економіки, ні в роки соціально-економічних реформ. Враховуючи різноманіття природних і антропогенних спортивно-оздоровчих ресурсів, якими володіє Україна, в наявності істотний розрив між розвитком спортивно-оздоровчої галузі в країні і потребами населення [126, с. 109]. Разом з тим розвиток системи спортивно-оздоровчих послуг в Україні може стати однією з передумов виходу її з глибокої соціально-економічної кризи шляхом фізичного, морального і культурного зміцнення ролі "людського капіталу", інвестиції в який створюють основу для підвищення продуктивності праці і економічного зростання.

Однак система спортивно-оздоровчих послуг, її науково-технологічний й кадровий потенціал ще далекі від загальноновизначених світових стандартів. Ідентифікація фінансове забезпечення здійснюється за залишковим принципом з факторів зниження державного, регіонального та муніципального фінансування в десятки разів. Надії на розвиток платних спортивно-оздоровчих послуг та істотного поліпшення роботи в цій області не дають поки що суттєвих позитивних результатів.

Розробка оптимальних основ фінансового забезпечення діяльності систем спортивно-оздоровчих послуг особливо важлива на рівні регіону.

Фізична культура є складовою загальної культури суспільства, засобом зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових, інтелектуальних здібностей і гармонійного формування особистості людини. Органічною частиною фізичної культури є спорт, Соціальна цінність якого обумовлена його стимулюючим впливом на поширення його серед різних верств населення.

Масові оздоровчі, фізкультурні і спортивні послуги, спрямовані на широке залучення населення, особливо молоді, до регулярних занять фізичною культурою і спортом, сприяють зміцненню його здоров'я, підвищенню розумової і фізичної працездатності тощо. Більшість із них є платними, найпопулярнішими - гімнастика, легка атлетика, плавання. Лижний, велосипедний спорт, спортивний туризм, спортивні ігри, стрільба та інші.

Система послуг і заходів, що надаються організаціями спортивно-оздоровчої, спортивно-масової роботи, охоплює -

а) обов'язкові спортивно-оздоровчі послуги

1) урок (заняття) з фізичної культури (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади)¹

2) ранкова гімнастика (дошкільні навчальні заклади, школи та інтернати);

3) фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи під час навчального процесу (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);

- 4) години фізичної культури у групах подовженого дня (загальноосвітні навчальні заклади);
  - 5) заняття з дітьми, віднесеними за станом здоров'я до спеціальної медичної групи (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);
  - 6) заняття з плавання (навчальні заклади, що мають відповідні умови);
  - 7) дні здоров'я і фізичної культури (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);
- б) спортивно-масові послуги:
- 1) змагання "Перші кроки" (дошкільні навчальні заклади);
  - 2) всеукраїнські спортивні ігри школярів "Старти надій" (загальноосвітні навчальні заклади);
  - 3) всеукраїнські змагання за комплексними тестами оцінки стану фізичної підготовленості "Зміна" (загальноосвітні навчальні заклади);
  - 4) всеукраїнські змагання з футболу на призи клубу "Шкіряний м'яч" (загальноосвітні навчальні заклади);
  - 5) всеукраїнська спартакіада для дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (школи-інтернати);
- в) спортивні заходи:
- 1) навчально-тренувальні заняття (позашкільні навчальні заклади);
  - 2) навчально-тренувальні збори (позашкільні навчальні заклади);
  - 3) всеукраїнська спартакіада школярів (загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади);
  - 4) всеукраїнська спартакіада учнів професійно-технічних навчальних закладів (професійно-технічні та позашкільні навчальні заклади);
  - 5) всеукраїнські змагання "Повір у себе" (школи-інтернати для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку);

б) змагання з різних видів спорту районного (міського), обласного, республіканського, міжнародного рівня (позашкільні навчальні заклад[^] [145, с.63].

Надання цих послуг відбувається у вільний від роботи, навчальних занять час, у вихідні і святкові дні, у санаторно-курортних закладах, спортивно-оздоровчих таборах.

Сфера спортивно-оздоровчих послуг останнім часом набуває динамічного розвитку, що свідчить про неабияке її майбутнє. Однак наявна матеріальна база багатьма параметрами не відповідає характеру і масштабу попиту. Крім того, у багатьох верствах населення бракує належного розуміння важливості цієї справи. Для формування якої мали б прислужитися система виховання, соціальна реклама, активна діяльність суб'єктів бізнесу щодо просування своїх послуг на ринок.

До форми організації фізичного виховання дорослого населення відносять заняття в секціях спортивного клубу, що сприяють прилученню людей до різних видів спорту, підвищенню рівня їх спортивної майстерності. Навчально-тренувальні заняття проводяться за стабільним розкладом під керівництвом тренера (суспільного тренера) клубу і припускають участь бажаючих, у спортивних змаганнях відповідно до затвердженого плану.

Заняття спортом ефективно впливають на зміцнення здоров'я, процес фізичного удосконалювання, на формування морально-вольових якостей людей. У спортсменів, що пройшли школу спортивної підготовки, більш міцно виховується потреба в систематичних заняттях фізичними вправами на довгі роки, звичка до здорового способу життя. Зростання спортивних результатів розширює уявлення про межі людських можливостей у прояві фізичних і морально-вольових якостей.

Самостійні заняття фізичною культурою, спортом, туризмом дозволяють збільшити загальний час занять фізичними вправами, виконати тижневий обсяг рухової активності, прискорюють процес фізичного удосконалення, що є одним з шляхів впровадження фізичної культури і спорту в побут і відпочинок дорослого населення [168, с. 206]. Правильно організовані самостійні заняття забезпечують

оптимальну безперервність і ефективність фізичного виховання. Заняття проводяться у неробочий час за завданням тренерів.

Фізичні вправи в режимі дня спрямовані на зміцнення здоров'я, підвищення розумової і фізичної працездатності, оздоровлення умов праці, побуту і відпочинку людей, збільшення бюджету часу на фізичне виховання.

Масові оздоровчі, фізкультурні і спортивні заходи передбачають широке залучення дорослого населення до регулярних занять фізичною культурою і спортом, зміцнення здоров'я, удосконалювання фізичної і спортивної підготовленості студентів. Вони організуються у вільний від основної роботи час, у вихідні і святкові дні, в оздоровчо-спортивних таборах, під час навчальної практики, зборів, що проводяться у таборах. Ці заходи проводяться спортивним клубом на основі широкої ініціативи і самодіяльності, при методичному керівництві фахівців з фізичного виховання й активній участі громадських організацій.

Виділяють також фізкультурно-спортивні товариства - громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, що створюється громадянами України з метою сприяння розвитку фізичної культури та спорту [1147].

Фізкультурно-спортивне товариство діє на підставі власного статуту та відповідно до Закону України "Про об'єднання громадян", цього Закону, інших нормативно-правових актів [115].

Класифікаційні підходи та критерії, що застосовуються у вітчизняній та іноземній сервісології, досить різноманітні, і тому доцільним є спробувати на основі критичного аналізу наявних систем впорядкування безлічі видів послуг у сфері фізичної культури і спорту відобразити своє бачення цієї важливої проблеми, яка, маючи безумовне теоретичне (науково-пізнавальне) значення, грає важливу роль і в практичній площині. Зокрема, наявність уніфікованого підходу до класифікації послуг на спортивно-оздоровчому ринку дозволили б упорядкувати і спростити методологію статистичного обліку (яку сьогодні складно назвати задовільною), що, в свою чергу, збільшило б достовірність

наукового аналізу соціально-економічних процесів, що відбуваються на ринку послуг фізичної культури та спорту, і дозволило б державним і регіональним органам влади ефективніше регулювати даний ринковий сегмент.

В даний час існують міжнародні та національні класифікації послуг, причому, базуючись на східних критеріях, підходи в різних країнах будуються з урахуванням національних особливостей [156, с.32]. При цьому різноманітні види послуг та їх динамізм зумовлює труднощі (а, фактично, - неможливість) вироблення єдиної наукової платформи для проведення робіт з систематизації послуг.

За міжнародними статистичними класифікаціями - Міжнародно стандартної галузевої класифікації всіх видів економічної діяльності (МСОК І5ІС) і Статистичної класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу (КДЕС / І^АСЕ) - те, що в нашій країні визначається як «послуги фізичної культури і спорту», віднесено до блоку послуг з охорони здоров'я [109].

Разом з тим, проблема вдосконалення роботи над класифікацією того чи іншого виду діяльності - наукова і прикладна задача, що має перманентний характер, оскільки, завжди актуальним є облік специфічних особливостей регіонів, що мають властивість динамічно змінюватися, з'являються нові види послуг, витісняючи застарілі й інші фактори.

На основі проведеного аналізу запропоновано і обгрунтовано додатковий класифікаційний критерій (градієнт) послуг - за джерелом оцінки доцільності (корисності), згідно з яким послуги розрізняються за наступними ознаками: ознака доцільності (корисності) для споживача з його точки зору, а також корисність для споживача з точки зору виробника послуг, що дозволило диференціювати основні види послуг за цією ознакою і систематизувати їх різноманіття.

В умовах гострої конкуренції на ринку праці, метою клубу чи організації спортивно-оздоровчої спрямованості є створення сприятливих умов для формування здорового способу життя тієї частини населення, яка в більшій мірі матеріально забезпечена, професійно визначена і може дозволити собі додаткові витрати з метою рухової рекреації та профілактики здоров'я. Викликає певний

інтерес контингент відвідувачів цих організацій, їх ставлення до занять, динаміка показників фізичної підготовленості та здоров'я.

Споживачами послуг, товару - об'єкта ринку спортивно-оздоровчих послуг є юридичні особи (спортивні школи, секції, клуби, фітнес-центри, яра-салони, спортивно-оздоровчі комплекси тощо); фізичні особи (ті, що займаються постійно, тренери, інструктори, викладачі, спортсмени та ін.).

Аналіз та узагальнення різних підходів до класифікаційних критеріїв, викладеним у роботах ряду дослідників (Коваленка В.А., Дружинина Є.А., Серикова В.Г., Балабанова І.Т). дозволив провести ідентифікацію даного виду послуг, що наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Класифікація послуг фізичної культури і спорту за ознаками і групам

п/п	Ознака	Угрупування	Відповідність послуг фізичної культури і спорту
1	По суб'єкту кінцевого призначення	Особисті	***
		Громадські	***
2	По категоріях споживачів	Населення	***
		Організації	**
3	За формою реалізації	Ринкові (платні)	***
		Не ринкові (безплатні)	**
4	За суспільною формою організації праці	Виконані організацією	**♦
		Виконані індивідуальним підприємцем	***
5	За джерела отримання статистичних відомостей	Від виробників послуг	***
		Від споживачів послуг	*

Примітка: ступінь вираженості відповідності: *** - в сильному ступені, ** - в середньому ступені, * - у слабкому ступені. [розробка автора на основі джерел 34, 122]

Доцільність і корисність в даному контексті розглядаються нами як синонімічні, проте, щоб уникнути можливої плутанини з корисністю як загальновідомим і загально визнаними властивостями послуг, використаємо

термін «ДОЦІЛЬНІСТЬ», ЧІТКО УСВІДОМЛЮЮЧИ існування децю ІНШИХ СМИСЛОВАХ відтінків даної дефініції.

На основі введення даної класифікаційної ознаки були продиференційовані основні види послуг (рис. 2.2).

Доцільними (корисними) для споживача з точки зору самого споживача наступні види послуг: побутові, транспортні, зв'язку, торгівлі, комунальні, житлові, готелів та аналогічних засобів розміщення, культури, медицині, санаторно-оздоровчі, туристські, правового характеру, освітні.

Доцільними (корисними) для споживача з точки зору виробника слід вважати: медичні, фізичної культури і спорту, санаторно-оздоровчі, культуру ветеринарні, правові, освітні. Якісно надані послуги можуть бути визнані не тільки по запити клієнта, а й з міркувань доцільності їх надання. Так, бажання клієнта займатися окремими оздоровчими або спортивними програмами має оціненено з точки зору наявності медичних показань з боку інструкторів, медиків та ін.

Окремі позиції послуг даної сфери повинні носити пакетний характер (так, наприклад, заняття фітнесом, відвідування тренажерних залів, плавальних басейнів і т.д.). Відсутність наукової, як правило, індивідуальної методики заняття може не просто нівелювати якість надаваних послуг у даній сфері, але й не принести задоволення існуючої потреби або навіть мати негативні наслідки для здоров'я споживача. Специфіка надання послуг фізичної культури і спорту полягає також у синергетичному зростанні ефекту на рівні суспільної та індивідуальної користі, коли відповідні заняття сприяють не тільки збереженню здоров'я, але й зростанню продуктивності праці і т.д.

На сучасному ринку значну частину спортивно-оздоровчих послуг становлять послуги, пов'язані з руховою активністю населення та косметичні послуги (SPA, масаж та ін.). Учасниками ринку спортивно-оздоровчих послуг є: Я - тренери, викладачі, інструктори, працівники оздоровчої сфери та індустрії краси, результатом діяльності яких є послуга;

виробники, які охоплюють як спортсменів, тренерів і т.п., так і і заторів шоу-бізнесу та засобів масової інформації;

працівники наукової та освітньої сфер, метою діяльності яких є юбниитво методик занять, технологій тренувань, нових косметичних та ровчих засобів і т.п., тобто вироблений ними продукт - інтелектуальний;

виробники спортивного обладнання, виробники інвентарю, виробники ягу та взуття і т.д., діяльність яких спрямована на юридичних так і на фізичних осіб. [106]

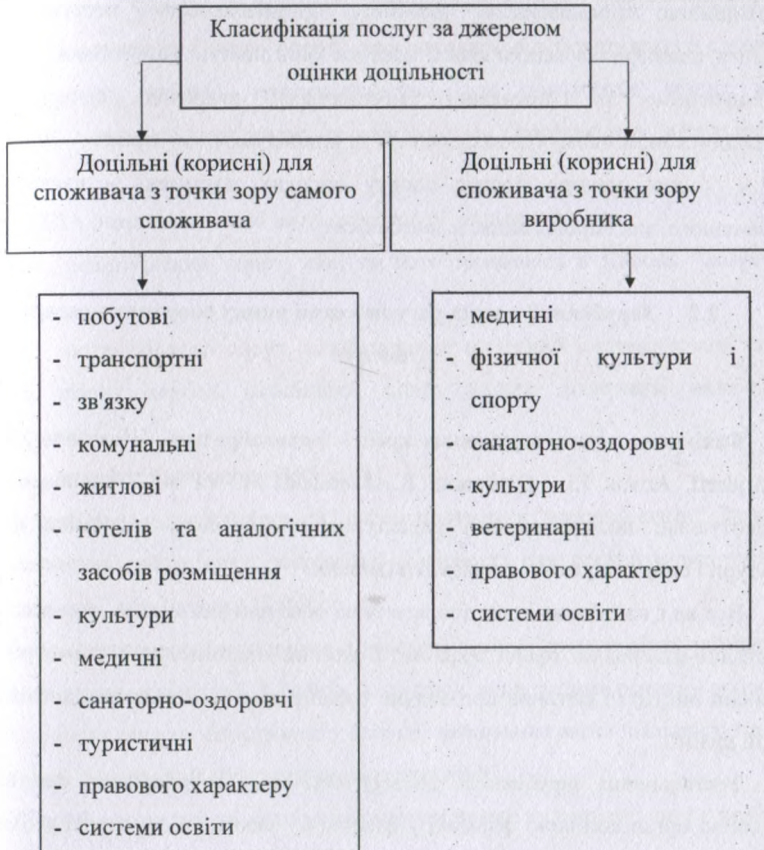

Рисунок 2.2 - Класифікація послуг за джерелом оцінки доцільності (корисності) для споживача [розробка автора на основі джерела 24, 31]

У ХОДІ дослідження виділені специфічні особливості процесу надаїц-послуг фізичної культури і спорту, які полягають у виконанні соціальні економічних функцій (виховної, лікувально-оздоровчої, відтворювальної розвиваючої, національно-патріотичної, інформаційної, дозвоільної), широком поширенні колективної форми ІХ споживання, ступеня безпосередньої учаЯ! (фізично активному і пасивному) покупця в процесі споживання послуги, які залежно від її бісекторальної природи відрізняються наявністю ряду ознак:

- для сектора послуг масової фізичної культури: споживчою Ш інвестиційною спрямованістю, наявністю організованого і неорганізованого сегмента, специфікою оцінки якості послуги (можливістю його оцінки ТІЛЬКИ систематичному їх споживанні), методичному супроводі, синергетичному соціально-економічному (громадському) та індивідуальному ефекті;
- для сектора послуг спорту високих досягнень - наявністю як видовищного, так і пропагандистського ефекту.

2.2 Зарубіжний досвід регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг

Фахівцями різних зарубіжних країн - Великобританії, Німеччини, Франції (V.Andreff, Агпайі І.Б., СіііапоНі Я., Мопбеїіо М. та ін.) - вироблені базові концептуальні положення, які характеризують сутність економіки фізичної культури і спорту в умовах ринкових відносин.

Все це є найважливішою теоретичною основою для аналізу сучасного ст спортивно-оздоровчої сфери України. Водночас становлення системи ринкови відносин висунуло питання про значне розширення проблематики досліджень нашій країні.

Узагальнення зарубіжного досвіду свідчить, що спортивні організації є основною організаційною формою у фізичному вихованні та спорті у більшості розвинених країн світу. У зарубіжних країнах поряд з популярними клубами професійного футболу, хокею та клубами з інших ігрових видів спортуї

безліч різних типів спортивних клубів оздоровчої спрямованості. Так, у Німеччині діє 85500 спортивно-оздоровчих центрів, в яких 5,9 млн осіб займаються більш ніж 100 різними видами спорту. У США налічується і понад 1000 клубів, у Фінляндії - близько 6000 і т.д [180, с.111].

Аналізуючи зарубіжну літературу по спорту, фізичному вихованні та спортивно-оздоровчій сфері, слід мати на увазі, що закордонні автори не використовують звичний для нас термін "фізична культура". У переважній більшості зарубіжних країн вживаються інші терміни: "фітнес"- фізична підготовленість; "Фізикал ед'юкейшн" - фізичне виховання; "Фізикал рекреійшн"- фізичне оздоровлення. Слово "спорт", що походить від французького слова "сіє врогДе" (розвага, забава), використовується для позначення різних видів спортивної діяльності, пов'язаних з результатами, порівнянням результатів у змаганнях.

У США розрізняють такі види спортивної діяльності:

- невимушений спорт, або, як його називають в Європі, "спорт для всіх";
- організований спорт, який включає шкільний і студентський спорт, спорт в різних клубах, асоціаціях, спорт вищих досягнень, включаючи олімпійський;
- професійний спорт [185, с.65].

За кордоном рідко вживається і словосполучення "масовий спорт". Зазвичай для позначення цього виду спортивної діяльності використовуються терміни "спорт для всіх" або "рекреаційний спорт".

Всіма перерахованими видами діяльності в зарубіжних країнах займаються різні люди і різні організації. Але всіх їх об'єднує одна спільна основа - основною організаційною ланкою менеджменту всіх перерахованих видів діяльності є клуб - спортивний, оздоровчий або спортивно-оздоровчий.

У зарубіжному спорті реалізація програм розвитку показує, що і в країнах з Ринковою економікою функціонують різні типи клубів спортивно-оздоровчої

спрямованості. Так, відомий американський фахівець спортивно-оздоровчої індустрії Р. Форт виділяє наступні види клубів:

- комерційні оздоровчі центри і атлетичні клуби;
- приватні спортивно-оздоровчі клуби;
- оздоровчі центри і клуби в готелях, великих будинках, в парках;
- клуби, що належать різним асоціаціям;
- спортивно-оздоровчі клуби / центри корпорацій, фірм, компаній;
- центри / клуби серцево-судинної реабілітації;
- спортивно-медичні центри / клуби;
- аматорські та професійні клуби з різних видів спорту [174, с. 139].

Багато клубів входять в різні асоціації - такі, як Корпорація клубів Америки, Корпорація здоров'я і тенісу, Асоціація клубів вищого розряду, а також і в інші численні громадські асоціації [170, с. 83].

Важливо підкреслити об'єктивні передумови ринкової трансформації спорту, яка в останні 15-20 років стала цікавити великий і середній бізнес явна нова можливість ділових відносин і потенційний об'єкт інвестування.

Серед цих передумов можна виділити наступні:

- у ряді країн (у першу чергу, США) за десятиліття було накопичено позитивний досвід як проведення окремих комерційних змагань, так і тривале функціонування самостійних комерційних спортивних проєктів у формі спортивних ліг та асоціацій (найбільш успішні з них функціонують у баскетболі, американському футболі, хокеї, бейсболі);
- бурхливий і динамічний розвиток фітнес-індустрії, початок якій поклали масові захоплення американців аеробікою та шейпінгом, і яка вже за десятиліття успішно функціонує в багатьох країнах як самостійний та досить успішний бізнес;
- інтерес великих міжнародних і національних виробників товарів і послуг до спорту (у першу чергу, професійного) і активне його використання в рекламі своєї продукції. Великі спортивні змагання, професійні клуби й окремі

■ сійні спортсмени стали ефективними конкуру рентноспроможними проф' рекламними носіями;

спортивні змагання (особливо міжнародні) самі стали вигідним

мерційним продуктом, що добре продається;

професійні спортивні клуби все частіше починають успішно

уніксіювати як будь-яке інше комерційне підприємство, що працює в інших сферах бізнесу.

Узагальнення зарубіжного досвіду показує, що в залежності від контингенту що займається розрізняють такі типи клубів: для дітей; шкільні (оздоровчі, з видів спорту та за інтересами); студентські (оздоровчі та з видів спорту); на підприємствах і фірмах (оздоровчі та з видів спорту); за місцем проживання, в парках (оздоровчі та з видів спорту); при великих поліклініках і на курортах (лікувально-оздоровчі); спортивні клуби з видів спорту; для жінок; для сімей та інші.

Залежно від обраного для занять виду спорту або бажаних тренувальних програм виділяють клуби аеробіки, бігу, боулінгу, бодібілдингу, гольфу, тенісу, плавання і т.д.

В останні роки за кордоном все більшої популярності набувають багатоцільові клуби. Наприклад, в США майже кожен четвертий клуб є багатоцільовим [182, с. 77]. Ці клуби призначені для задоволення самого широкого спектра спортивно-оздоровчих інтересів клієнтів та надання послуг. Такі клуби мають, як правило, різні спортивні споруди: спортивні зали, тренажерні зали, зали для дітей, плавальний басейн, доріжки для бігу і т.д.

З економічної точки зору зарубіжні фахівці розрізняють громадські та приватні спортивні організації. У різних видах клубів різні і джерела фінансування. Громадські спортивні клуби фінансуються з національного, провінційних або муніципальних бюджетів. Приватні клуби фінансуються приватним капіталом і їх діяльність повністю залежить від власника клубу.

Для громадських спортивно-оздоровчих організацій та некомерційних організацій основним джерелом фінансування є дотації державних органів різного

рівня, і перш за все місцевих державних властей. Розміри цих дотацій і відсоток загальному кошторисі різні в різних клубах і країнах. Далі йдуть членські внески, надання додаткових платних послуг, надходження від спонсорів, ліцензійної діяльності, громадських фондів і т.д.

Г Розрізняють також комерційні та некомерційні спортивні клуби. У цьому випадку критерій класифікації клубів - можливість отримання прибутку. Громадські спортивні клуби - це, як правило, некомерційні (нон-профіт) організації, приватні клуби - типові комерційні організації [186. с. 33].

Громадські та приватні спортивно-оздоровчі організації розрізняються між собою за багатьма параметрами: цільовою спрямованістю, економічним механізмом, ефективністю роботи.

Слід підкреслити, що фахівці зарубіжних клубів застосовують дуже гнучкі системи оплати членських внесків. Поряд з диференційованою системою членських внесків застосовується ще й система знижок [171, с. 120]. Так при місячній оплаті членських внесків надається 6%-ва знижка для тих членів клубу, які платять за цілий рік вперед [184, с. 227].

Кожна спортивна організація відповідно до своєї функціонально-цільової спрямованості вибирає і навчально-тренувальні програми. Аналізуючи програми закордонних спортивних організацій, слід зазначити, що вони зорієнтовані на мотиви населення в заняттях різними видами спорту та фізичною підготовкою. Для цього за кордоном на замовлення спортивних клубів систематично проводяться соціологічні опитування населення.

За останній час характер і спрямованість спортивно-оздоровчих клубів змінилися. Якщо раніше мав привілегії чисто оздоровчий, відновлювальний аспект, то тепер програми стали набагато складнішими і серйознішими, велика увага приділяється жінкам та дітям: жінки приходять займатися фізичними вправами, а діти грають, танцюють і т.п.

Основні джерела фінансування приватних та комерційних спортивно-оздоровчих організацій в зарубіжних країнах наведені на рисунку 2.3.

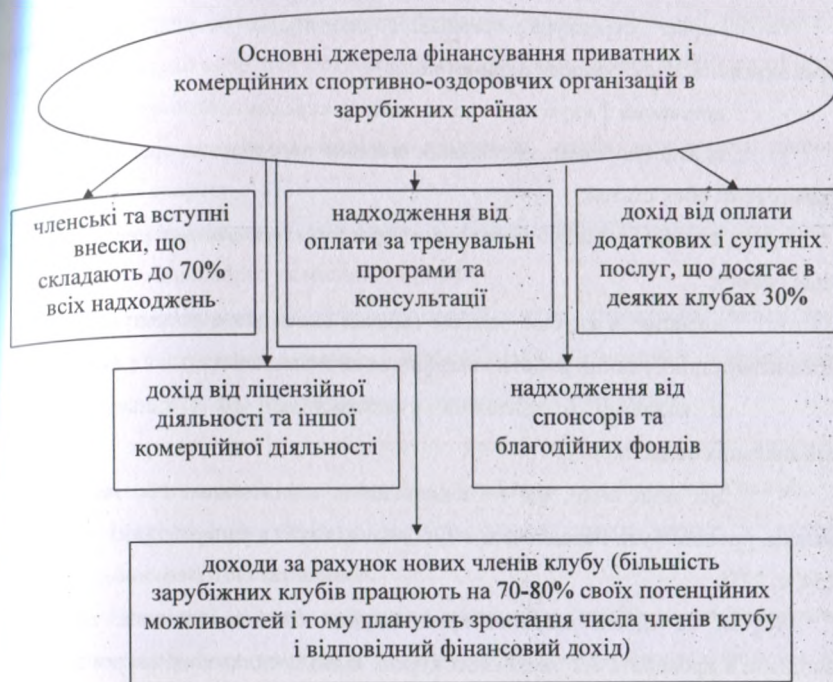

Рисунок 2.3 - Джерела фінансування приватних і комерційних спортивно-оздоровчих організацій в зарубіжних країнах [розробка автора на основі джерел 38, 43, 45]

Особливу популярність отримують спортивні організації, де працюють персональні інструктори: з жінками, що мають надлишкову вагу, з літніми людьми, що не мають досвіду заняття фізичними вправами, з особами, які бажають серйозно зайнятися шейпінгом і бодібілдингом. За персональну опіку члени готові платити по 25 дол. на годину [48, с. 34].

Узагальнення зарубіжних спортивних організацій показує, що спортивні клуби різних країн мають деяку специфіку. У зв'язку з цим нами виділені: американська модель спортивно-оздоровчого клубу; німецька модель спортивно-оздоровчого клубу і, нарешті, скандинавська модель спортивного клубу [176, с.116].

Оптимальна структура організації спортивних клубів у Німеччині характеризується наступними параметрами:

- доцільний 1 клуб на 1 тис. жителів (у середньому);
- кожна спортивна організація повинна передбачати програми для різних вікових груп обох статей;
- для кожного клубу обов'язкові програми змагальних і неконкурентних видів спорту;
- членство в клубах - платне (внески вносяться з розрахунку оплати середньому однієї години роботи кваліфікованого спеціаліста);
- в кожному з товариств культивуються 10 і більше основних національних видів спорту;
- всі інші види, що не відповідають кліматичним або географічним умовам, повинні бути передбачені в сусідньому клубі в радіусі однієї години [154, с. 227].

Клуби не тільки щорічно організовують близько 10 млн. спортивних заходів, а й проводять 8,2 тис. різних курсів. Одна із складових частин діяльності спортивних організацій - підготовка кадрів для роботи в якості спортивних керівників на добровільній основі. У країні налічується 1,4 млн. чоловіків і жінок, що добровільно працюють головами, членами президій, судцями. Їхня праця щорічно оцінюється більш ніж в 3,6 млрд. західнонімецьких марок, або 2 млрд. доларів. Щорічно вони проводять на спортивних майданчиках або за робочим столом 185 млн. годин. Економічна значимість системи спортивних клубів є вагомою, адже 3,6 млрд. марок держава економить за рахунок неоплачуваної праці. Додаткові 3,5 млрд. марок складають щорічний фінансовий бюджет клубів. Грошові кошти клубів на освіту, спортивну форму, транспорт, харчування та літературу витрачаються 20 млрд. марок [161].

Мільйонами учасників створений справжній ринок спорту, в якому членів кращими споживачами в порівнянні зі спортсменами високого класу, період виступу яких у великому спорті значно коротший.

Аналізуючи думку німецьких фахівців, щодо спортивної організації як організації спортивно-оздоровчої роботи з населенням найбільш ефективна форма її з насипних причин:

- орієнтована на інтереси населення, надає можливість широкого вибору видів спорту;
- орієнтована на змагальну діяльність: добре стимулює для участі в змаганнях регіонального та місцевого рівнів;
- орієнтована на здоровий спосіб життя: представляє більш зручну форму для участі людей в змагальній діяльності в порівнянні з індивідуальними заняттями спортом або комерційними спортивними програмами;
- орієнтована на добровільну роботу в галузі спорту: виділяється високий відсоток людей, що працюють як керівники на добровільній основі;
- економічно вигідна: вартість занять трохи нижче у зв'язку з добровільною роботою керівників.

У Німеччині багато спортивно-оздоровчих клубів у своїй діяльності виходять з наступних принципів: не існує небажаних займатися спортом, існує погана організація [175, с. 405]. Початківцям слід пропонувати заняття спортом у самій спрощеній формі, щоб вже перші кроки в спорті принесли успіх; повинен бути хтось (інструктор, друг, родич і т.д.), хто запросить і приводить початківця; шлях у спорт - це майже завжди шлях двох.

Крім чисто філософських і організаційних установок німецькі громадські клуби дотримуються і наступних практичних принципів:

- спортивно оздоровчі послуги надаються за доступними цінами;
- крім пропозицій зайнятися певним видом спорту клуб передбачає і наявність компанії товаришів. Під час занять, свят члени клубу зближуються один з одним і знайомства, зав'язані під час занять спортом, часто переходять у спільне проведення часу, клуб стає "другим домом";
- інструктори з фізичної підготовки та спорту приділяють увагу кожному хто займається. Спортивні зали оснащені сучасними тренажерами;

- молоді люди можуть самостійно організувати свій вільний час і участь у розробці програм.

- спорт в колективі - найкращий спорт.

На думку німецьких фахівців, зараз спортивні клуби повинні бути відкриті для молодих і старих, сильних, слабких та інвалідів, іноземних громадян та переселенців [178, с. 91]. Це відноситься і до сільських клубів, які налічують приблизно сотню членів, і до міського клубу, число членів якого нерідно перевищує тисячу, де є дюжина всяких секцій і де є штатні співробітники і велике число громадських працівників. Хоча всюди йдеться про менеджмент, проте обидва види спорт клубів існують за рахунок добровільних помічників.

З початку 80-х років у розвинених західних країнах стала переважати нова філософія дозвілля, так звана гедоністична концепція. Вона передбачала замість постановки перед заняттями в спортивних клубах та конкретними завданнями можливість неформального, вільного людського спілкування, відходу від повсякденних життєвих проблем і в кінцевому рахунку поліпшення і збереження здоров'я. Така філософія дозвілля, на думку західних фахівців, більш відповідає сучасним, оновити життєвим уявленням населення нашого часу. Це призвело до істотних модифікацій в сфері спортивно-оздоровчих послуг. У провідних зарубіжних країнах стало все більше і більше з'являтися прекрасних спортивно-оздоровчих клубів та центрів.

Отже, аналізуючи вище сказане сучасні зарубіжні спортивно-оздоровчі організації та центри - це чудові комплекси не тільки спортивно-оздоровчих, розважальних, освітніх, торговельних і ділових послуг. Спортивно-оздоровчі організації та центри нового типу - це, як правило, приватні, комерційні організації, які є сусідами з традиційними дрібними і середніми клубами.

Турбота про задоволення різноманітних запитів клієнтів і високоякісне обслуговування їх - головна умова комерційного успіху і виживання клубу. Як показує закордонна практика, спортивно-оздоровчі клуби і центри нового типу стягують плату з клієнтів на 9-10% більше і отримують дохід на 12-15% більше ніж середній клуб, і відповідно швидше розширюють свій бізнес [167, с. 293]

Аналіз зарубіжних досліджень показує, що близько 70% комерційних спортивно-оздоровчих клубів відносяться до малого бізнесу, так як чисельність працюючих у них складає менше 100 чоловік, а розмір річного доходу - до 3,5 млн. дол. Бувають і більш потужні клуби. Більше одного відсотка клубів мають дохід більше 3,5 млн. дол. на рік. Однак дохід приблизно 70% всіх наявних в США спортивно-оздоровчих клубів становить менше 1 млн. дол. [174, с. 431].

Середньостатистичний спортивно-оздоровчий клуб в США нараховує від 1500 до 2000 членів. Клуби відкриті, як правило, по 17 годин на день. Найбільш популярні години роботи з 16.00 до 20.30.

У США власники комерційних спортивно-оздоровчих організацій як критерій оцінки ефективності роботи клубу використовують співвідношення загального річного прибутку із загальною площею комплексу. Для клубів (центрів) без тенісних кортів застосовуються такі показники: 30 дол. на квадратний фут розцінюється як "задовільно", 35 дол. на квадратний фут - "добре", 40 дол. на квадратний фут - "відмінно".

Зарубіжні фахівці приділяють економічному аналізу діяльності спортивно-оздоровчих клубів дуже велику увагу. У цьому можна переконатися, ознайомившись з рекомендаціями американських фахівців з фінансового менеджменту, призначеними керівникам спортивно-оздоровчих клубів:

- необхідний особистий контроль над усіма статтями видаткової частини кошторису;
- результативними є порівняння доходів свого клубу з середніми показниками в галузі і відмова від діяльності, що вимагає витрат, що не укладаються в діапазон загальноприйнятої норми;
- необхідний детальний аналіз найбільш великих статей витрат;
- для здійснення контролю за витратами ефективно використання комп'ютерних програм, проведення протягом усього року і порівняння фінансових доходів з прогнозами;
- договори з постачальниками супутніх послуг найкраще здійснювати на конкурсній основі;

- з метою скорочення витрат найкраще купувати обладнання спід^ьНо³ іншими клубами або організаціями;
- необхідно збирати інформацію про ймовірність підвищення ці^{на} комунальні та поштові послуги і заздалегідь планувати відповідні дії;
- персонал повинен бути в курсі фінансової політики клубу в обля^чсті витрат.

У зарубіжних клубах прийнята практика до кінця року підбивати підсу його діяльності. При цьому обов'язково враховується кількість нових членів спортивної організації, а також тих, хто з якихось причин покинув клуб. Неб зарубіжних клубів працюють на повну потужність, тому практично всі вони планують збільшення своїх членів протягом року. Беручи до уваги, що більш клубів працюють на 70-80% своїх потенційних можливостей, зростання числа членів клубу на рік на 6-8% вважається задовільним, на 8-10% - хорошим і на 12% - відмінним [155, с. 91].

У багатьох зарубіжних країнах існує пільгове оподаткування спортивних оздоровчих клубів, яке стимулює підприємців займатися цим видом малого бізнесу. Наприклад, у Франції з 1990 р. набрав чинності закон про надання допомоги спортивним клубам. Відповідно до закону про оподаткування корпорацій, прибуток яких не перевищує 7500 марок, податок не стягується. цю статтю підходять і спортивні клуби. Клуби отримали також право відшкодовувати збитки, понесені ними в одному виді діяльності, за рахунок доходів в іншому вигляді.

Важливо тільки стежити, щоб при фінансових операціях діяльність клубу цілому не виявилася збитковою. В іншому випадку він позбавляється пільг п виплаті податків. Тому торгівля спортивними товарами та інвентарем, яка здійснюється спортивним клубом, може принести йому велику користь. Якш врахувати, що ціни на товари, що продаються в клубах, нижче, ніж У спеціалізованих магазинах, то стане ясно, що цей закон дає клубам значні переваги.

де законодавча влада Німеччини цим не обмежилися. Вони передбачили івність зниження податків. Так, якщо в попередньому році оборот капіталу не перевищив 60 000 марок, то такому клубу надано право утримувати 1% обороту капіталу, що підлягає оподаткуванню, в рахунок виплати податку ансом. У Цій ситуації детальне визначення доходів і витрат проводиться за згодою клубу.

у Франції застосовується система різноманітних пільг з оподаткування спортивних організацій. Ставка такого податку для них з 1993 р. зафіксована на рівні 33,3% замість плаваючої ставки від 34% до 42% для інших видів організацій. Майнові доходи спортивних клубів і спортивних споруд також оподатковуються за зниженою ставкою від 10% до 24%. При цьому враховуються джерела походження доходів [153, с. 67].

У Франції податковим кодексом обкладаються податком на прибуток ті організацій, які зазвичай займаються проведенням спортивних змагань, оскільки тут йдеться про проведення платних заходів, що належать до комерційної діяльності. Податки, пов'язані з проведенням спортивних заходів, прирівняні до податків з видовищних заходів і додатковим збором на вартість квитків. Збір з спортивних видовищ - це збір, пропорційний вхідній платі, що стягується організаторами спортивних заходів.

Однак спортивні організації звільняються від податку на прибуток, якщо проведені ними змагання становлять певний інтерес для місцевих комун і регіонів. Це відноситься до тих спортивних організацій, статuti яких не передбачають занять комерційною діяльністю.

Люди займаються спортом все частіше, різноманітніше і довше. Суспільство стає більш спортивним, однак при цьому втрачається первинне значення спорту [9, с. 50]. Якщо говорити про молодь, то вона хоче зробити свій спортивний спосіб життя якомога більш вільним, тому шукає швидше дороги, хоча і не кращі форми занять спортом в комерційних студіях, але не в солідарних суспільствах, якими є спортивні клуби, які хоч і надають перевірені види послуг,

але навколишнє оточення і час занять не завжди відповідають потребам Модо. Саме ці слабкі місця в організації роботи клубів повинні бути усунені.

Німецькі фахівці відзначають, що менеджери на шляху в майбутнє повинні бути в повній згоді з наступними принципами:

- спортивний рух, який формується має стати більш автономним і вільним, враховуючи вагомe значення спорту в житті суспільства, активно відстоювати його інтереси, визначати пріоритети своєї діяльності і можливість витримати сильніший тиск з боку держави;

- динаміку змін вже не можна більше диференціювати у виді спорту вищих досягнень, масового спорту та оздоровчого спорту або відомої з давніх часів моделі піраміди. Спортивний клуб залишається фундаментом. Без нього не можна обійтися, навіть якщо вершина структури спорту буде мати свою власну форму;

- організаційна єдність спорту може бути забезпечена перед обличчям професійної та комерційної сферах тільки лише в нових формах і при новому ранжируванні завдань.

Спорт - це значно більше, ніж події зі спортивними рекордами, перемогами і медалями. Спорт приносить радість, особиста активність мільйонів людей прo величезній кількості добровільних громадських помічників.

Громадська робота в спортивно-оздоровчій сфері повинна розглядатися як один із найефективніших рухів, спрямованих проти невдоволення з боку держави.

У розвинених зарубіжних країнах сфера спорту чітко розділена на масовий спорт, спорт вищих досягнень (олімпійський) і професійний спорт. Як правило розвиток спорту вищих досягнень - це прерогатива держави та національних державних і громадських спортивних організацій.

Розвитком масового спорту держава займається через місцеві органи влади та спортивні організації. Розвиток професійного спорту здійснюють приватні комерційні структури з незначною часткою допомоги з боку муніципалітетів і місцевих органів влади.

На розвиток спорту вищих досягнень виділяються кошти з державного бюджету, обсяг яких залежить від цілей і завдань, поставлених державою

твом У бюджетах національних спортивних федерацій в багатьох країнах
 «ні дотації становлять від 50 до 80% залежно від виду спорту. На розвиток
 дер*ав гп й дитячо-юнацького спорту муніципальні і місцеві бюджети
 масової культури, як правило, від 1 до 3% від загального обсягу бюджетних асигнувань.
 нічому в країнах з високим рівнем життя значна частина витрат покривається за
 рахунок коштів населення [4, с. 122].

В 2009-2011 роки в ряді країн намітилася тенденція підвищення ролі держави та місцевих органів влади у розвитку масового спорту і його оздоровчих видів з метою подолання демографічної кризи.

Особливо дієвою допомогою держави у розвитку фізичної культури і спорту є надання спортивно-фізкультурним організаціям податкових пільг аж до повного звільнення від податків на знак визнання соціальної значущості спорту в житті суспільства.

Виходячи з аналізу зарубіжного законодавства, до основних джерел фінансування спорту можна віднести:

- надходження з державного бюджету;
- субсидії регіональних і місцевих властей;
- перерахування з різних громадських фондів;
- оплату населенням спортивно-оздоровчих послуг;
- відрахування від проведення лотерей і спортивних тоталізаторів;
- власну комерційну діяльність спортивних, спортивно-оздоровчих

організацій, або спортивний маркетинг, що включає рекламно-спонсорську та ліцензійну діяльність, продаж прав на трансляцію змагань.

Незважаючи на наявність, здавалося б, однакових джерел фінансування, країни вирішують питання фінансування діяльності у сфері фізкультури і спорту різним чином. Наприклад, участь в Олімпійських іграх німецьких і французьких спортсменів фінансується урядами цих країн. Спортсмени ж США і Великобританії відправляються на ігри за рахунок коштів, що надійшли від приватних осіб чи окремих фірм. Італійський спорт фінансується в основному з Доходів від лотерей та футбольного тоталізатора. Крім того, лотереї поповнюють

доходи спортивних організацій Австрії, Греції, Данії, Ірландії, Кана», Португалії, Фінляндії, Франції та інших країн.

Іншу частину витрат поривають місцеві бюджети. Слід зазначити, що кошти місцевих бюджетів в основному спрямовані на стимулювання та розвиток* масового та дитячого спорту. При цьому не враховуються внески приватного бізнесу, які складають 15 - 40% від спортивного бюджету країни.

За обсягами річних видатків з усіх джерел фінансування з розрахуку на одну особу Україна майже у 30 разів поступається Фінляндії, у 15 разів - Японії, Австралії, у 10 разів - Німеччині (табл. 2.3), [84].

Таблиця 2.3

Обсяги фінансування фізичної культури та спорту в країнах світу на 1 особу в рік

Країна	Обсяги фінансування на 1 особу в рік, грн.
Фінляндія	731,5
Канада	579,6
Японія	380,6
Австралія	374,5
Англія	35,2
Німеччина	261,0
Росія	46,9
Україна	26,45

За даними Ради Європи, уряд Німеччини виділяє на розвиток спорту близько 2% від загальної суми витрат, спрямованих в країні на ці цілі, у Великобританії уряд виділяє близько 5%, у Швейцарії близько 8%, в Португалії близько 46% і в Угорщині близько 65 % (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Співвідношення обсягів фінансування фізичної культури і спорту між рівнями влади в європейських країнах [87, с. 93]

Країна	Частка уряду, %	Частка місцевих органів влади, %
Німеччина	2	98
Великобританія	5	95
Швейцарія	8	92
Швеція	10	90
Фінляндія	15	85
Данія	16	84
Франція	23	77
Іспанія	24	76
Італія	43	57
Португалія	46	54
Угорщина	65	35
Україна	54	46

У світі існують дві основні моделі фінансування спорту - американська і європейська, до якої також тяжіють багато азіатських та латиноамериканських країни. Для першої характерна відсутність прямої підтримки спорту з бюджету країни і наявність великої кількості податкових пільг для приватного сектора, який інвестує у фізкультурно-спортивний рух.

Для другої - змішане фінансування з переважанням коштів з державного бюджету. Спільним для обох моделей є те, що масовий, дитячо-юнацький спорт, оздоровчий рух значною мірою фінансуються з місцевих бюджетів. У США шкільний, студентський, масовий спорт цілком є прерогативою місцевої влади. Основну частку витрат на дитячо-юнацький, і студентський спорт несуть місцеві бюджети в Канаді, Франції, Італії, Фінляндії та ряді інших країн.

Фінансування фізичної культури і спорту у Великобританія схематично показано на рисунку 2.4.

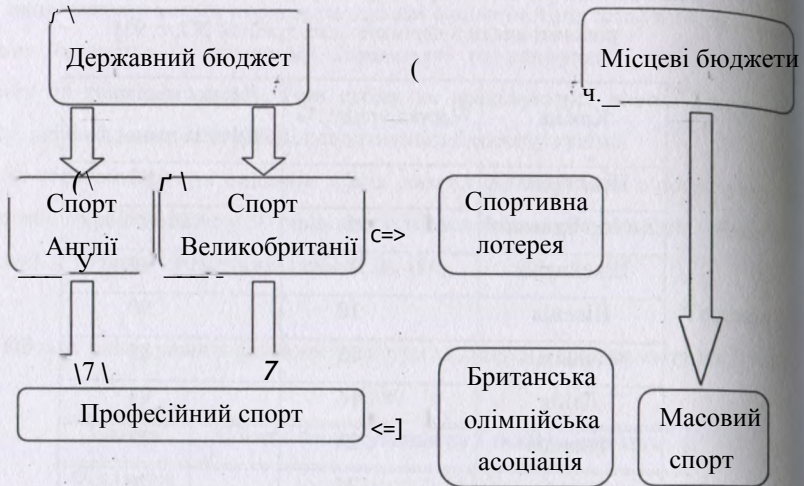

Рисунок 2.4 - Фінансування фізичної культури і спорту у Великобританії [184. с. 235]

Аналіз зарубіжного досвіду в розвитку спорту виявляє цікаву тенденцію, виникнувши ще в 90 -ті роки ХХ століття. Зростає роль місцевих органів влади у вирішенні проблем фізичної і спортивної активності населення. Акцент робиться на наданні всім громадянам рівних можливостей для участі в програмах спорту незалежно від статі, віку, расової приналежності, рівня доходів чи фізичної підготовленості. Робляться додаткові кроки для забезпечення вразливих груп населення такими ж можливостями для фізично активного способу життя, як у населення в цілому. Виявляється підтримка організаціям, що займаються питаннями спорту і фізичного активного способу життя, спортивно-оздоровчими послугами. Поширюється інформація про наявність безпечних парків, пішохідних і велосипедних доріжок, ігрових майданчиків, катків, басейнів та інших можливостей для занять фізичною культурою і спортом, а також про діючі міські і здійснюваних за рахунок

спіонських коштів програмах, спортивних заходах і т.д. Проблема фінансування спорту є найважливішою для функціонування даного соціального інституту-

Відповідно до проведеного аналізу зарубіжного досвіду щодо фінансування ліажованої сфери відобразимо модель фінансування фізичної культури і спорту в нашій країні на рисунку 2.5.

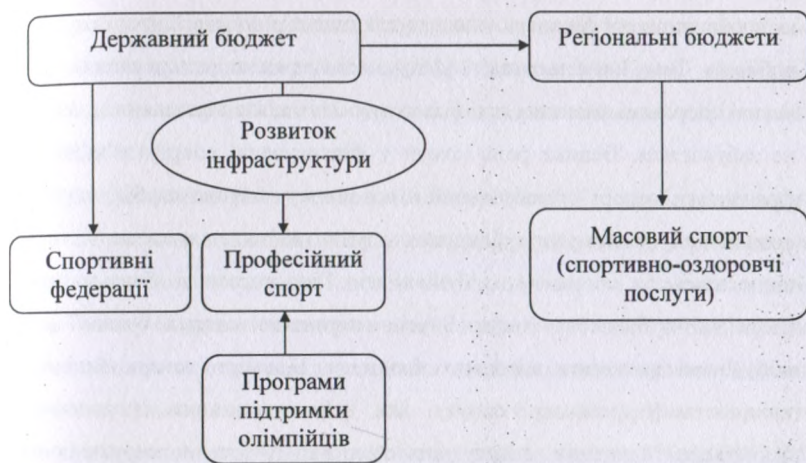

Рисунок. 2.5 - Фінансування фізичної культури і спорту в Україні [розробка автора на основі проведеного аналізу]

Існуюча у високорозвинених країнах система фінансування об'єднує як державні та недержавні джерела. Розвиток спорту, наприклад у Франції, заснований на змішаному, приватному і державному фінансуванню. Відмінною рисою французької моделі є спільне управління державними фондами за участю самої держави (міністерство молоді та спорту) і спортивного руху в особі Національного олімпійського та спортивного комітету, що представляє всі спортивні федерації. Таким чином, французька модель організації спорту знаходиться на півдорозі між американською моделлю спорту, фінансованого здебільшого приватним сектором, і «старої» системи соціалістичних країн.

Державне фінансування спорту у Франції включає три складові: пряме державне фінансування (центральне), непряме державне фінансування через Національний фонд розвитку спорту, а також децентралізоване державне фінансування через муніципалітети та інші органи місцевого самоврядування (департаменти і райони тобто одиниці територіально - адміністративного поділу). Цікаво відзначити, сьогодні у Франції комуни, департаменти і райони все більшою мірою поводяться як спонсори: вони фінансують спорт для підвищення свого престижу в очах виборців. Тому вони звертають увагу, насамперед, на «спорт вищих досягнень» великі спортивні змагання, які більш примітні, ніж спорт для всіх, але і він не забувається. Велика роль комун у фінансуванні спорту зв'язана з тим, що французький спорт організований в основному навколо клубів, що працюють кожній комуні. Комуни субсидують клуби, що знаходяться на їх території. Це стосується до спортивного будівництва, яке становить близько двох третин спортивного бюджету комун. З усіх спортивних споруд Франції дві третини побудовані на кошти місцевого бюджету. Більшість комун виділяє наступні пріоритети у розвитку спорту для всіх: утримання спортивних споруд, формування політики спорту для молодих, участь в спортивно-оздоровчій профілактиці.

Таку ж практику здійснюють муніципалітети Данії, де безкоштовно забезпечують спортивні організації необхідним обладнанням або надають субсидії для оренди обладнання. Приватне фінансування спорту здійснюється трьома секторами економіки: 1) сім'ями, через споживання спортивних товарів і послуг; 2) телебаченням через придбання прав на трансляцію спортивних змагань у їх організаторів; 3) підприємствами, які використовують спорт в рекламних цілях, зокрема, за допомогою спонсорства.

Особливий інтерес викликає китайська програма національної фізичної підготовки, прийнята ще в липні 1995 р. У ній передбачалося, що фізичні вправи повинні стати невід'ємною частиною способу життя китайського населення. Були продекларовані наступні основні завдання: кожен повинен займатися фізичною активністю щодня, опановувати не менше ніж двома способами підтримки

фізичної підготовленості та щорічно проходити тест фізичної підготовки. Кожна повинна володіти, принаймні, одним комплектом спортивного обладнання, СІМ'Я і на РІ_к займатися фізичною активністю на свіжому повітрі і випусувати один ДВІЧІ ріал (газету) з проблеми збереження здоров'я. Кожна комуна зобов'язана ЖУ_узвати в розпорядження населення не менше одного спортивного центру і двічі НІ_і РІ_к організувати масові спортивні заходи за допомогою штатної групи ІНСТРУКТОРІВ для здійснення місцевих спортивних програм. Часткова або повна реалізація цих завдань привела до того, що 33,93 % населення Китаю у віці від 7 до 70 років веде активний спосіб життя і регулярно займається фізичними вправами [186, с. 49].

У міру підвищення рівня життя населення держава і місцеві органи влади поступово скорочують свою фінансову участь в цьому розвитку, перекладаючи фінансування на саме населення. І все ж участь держави та місцевих органів влади практично у більшості високорозвинених країн, і особливо при будівництві спортивних об'єктів та стадіонів, залишається поки достатньо значною. В даний час бюджетне фінансування спорту для всіх в багатьох країнах є досить значущим, ці витрати коливаються в розвинених країнах від 1 до 4% від ВВП [55, с. 79]. Незважаючи на те, що в Україні ця цифра поки менша 1 %, можна відзначити, що спостерігається наступна стійка тенденція: збільшується фінансова підтримка державою спорту. Це з одного боку, безумовно, сприяє розвитку спорту. Але, з іншого боку, мільйони людей не відвідують спортивні заняття, і не подолана проблема у бік фінансування «спорту вищих досягнень» на шкоду «спорту для всіх». Однак безсумнівно, що в міру підвищення рівня життя населення держава та місцеві органи влади повинні поступово скорочувати свою фінансову участь у розвитку «спорту для всіх», перекладаючи фінансовий тягар на плечі самого населення.

Доцільно поряд із прямим фінансуванням з державного та місцевих бюджетів розвитку фізичної культури і спорту, надавати непряму фінансову Допомогу через механізм податкової політики. Наприклад, через: 1) надання пільг на кошти, які спрямовуються підприємствами на спортивно-оздоровчу та

спортивно-масову роботу; 2) надання пільг організаціям, а також фірмам і об'єднань, які роблять пожертвування в бюджет спортивних організацій та об'єднань; здійснення в засобах масової інформації реклами спортивно-оздоровчих кампаній у пільговому режимі як соціальної реклами; 4) дотування державою вартості участі в оздоровчих заходах, в т.ч. для соціально незахищеного населення; 5) надання на кілька років податкових пільг суб'єктам господарювання, які організують спортивно-оздоровчі клуби, центри; 6) звільнення цим оподаткування державних і надання пільг недержавним спортивним організаціям на поступаючі в їх розпорядження спорядження та обладнання, включаючи й імпортоване.

2.3 Аналіз інфраструктури спортивно-оздоровчої сфери України.

Роль держави у регулюванні ринку спортивно-оздоровчих послуг

Державна політика у сфері фізичної культури і спорту спрямовується на створення необхідних умов для забезпечення оптимальної рухової активності кожної людини впродовж усього життя як важливого чинника здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля; максимальної реалізації здібностей обдарованих осіб у спорті вищих досягнень, формування у громадян почуття гордості за свою країну, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі.

Аналіз рівня охоплення населення масовим спортом у світі засвідчує, що українці у декілька разів поступаються за цим показником провідним країнам. За даними державної статистики, 13 % наших співгромадян залучено до занять фізичною культурою і спортом [46, с. 7].

Нормативно-правова база розвитку фізичної культури і спорту застаріла, недосконала. Базовий Закон України "Про фізичну культуру і спорт" прийнятий 10 років тому і не відповідає сучасним вимогам та гальмує врегулювання складних проблем сьогодення.

В Україні не сформовано необхідну інфраструктуру спортивно-оздоровчої та ВН-масової роботи за місцем навчання, роботи, проживання та відпочинку населення.

у державі відсутня чітка система централізованої підготовки національних збірних команд України відповідно до міжнародних стандартів та низьким є рівень ресурсного забезпечення функціонування системи дитячо-юнацького та резервного спорту та надання спортивно-оздоровчих послуг.

Спортивні споруди, які зводяться, відрізняються сучасним архітектурним дизайном і багатофункціональністю відповідно до міжнародних стандартів [59, с. 171]. Враховуючи високий показник рентабельності і соціальну значимість цього бізнесу, можна припустити, що він буде в перспективі цікавий нормативним учасникам ринку, у тому числі великим інвесторам.

Беручи до уваги значимість і актуальність розвитку спортивно-оздоровчої інфраструктури країни, вивчена економічна література, присвячена цьому питанню, що дозволило зробити висновок про нестачу наукових досліджень економічних аспектів управління спортивно-оздоровчими спорудами. Відсутність методик економічного аналізу діяльності спортивних споруд негативно позначається на:

- стратегії розвитку спорту і побудові моделі спортивної індустрії країни;
- ефективності використання та цільової спрямованості бюджетних коштів, що виділяються на розвиток фізичної культури і спорту;
- інвестиційної активності (у тому числі іноземних інвесторів) у сфері будівництва, реконструкції, модернізації спортивних споруд та залучення нових технологій;
- і як підсумок, на результативності фізичної підготовки спортсменів і якості надаваних спортивно-оздоровчих послуг населенню.

Аналіз використання спортивних споруд носить двоїстий характер. Серед результатів їх діяльності ми виділяємо економічну та спортивну складові, які

перебувають в тісному взаємозв'язку і є нерозривними. З одного боку, споруди є економічними об'єктами, оскільки, входять в склад неvirобничої народного господарства. Економічна складова передбачає комерц[^] використання фізкультурно-спортивних споруд з метою отримання прибутку з іншого боку. їх основна діяльність спрямована на розвиток спортивного оздоровчого руху. Суперечною є складова націлена на підготовку спортсменів спортивного резерву, тобто на соціальний ефект, що забезпечує підвищення іміджу країни у світовому спортивному співтоваристві, високий ступінь зацікавленості громадян в занятті фізкультурою і спортом та зміцнення здоров'я нації. Інформаційною базою аналізу фізкультурно-спортивних споруд служать:

- первинні облікові документи: технічні паспорти споруд, журнали обліку роботи спортивних секцій, клубів, груп, розкладів занять, особисті справи працівників фізичної культури і спорту, квитанції, прибуткові касові ордери, товарно-транспортні накладні, акти приймання-здачі виконаних послуг та ін.
- облікова політика, дані реєстрів бухгалтерського обліку та форм бухгалтерської (фінансової) звітності та ін [61].

Найбільш важливими функціями, що припадають на ефективне функціонування спортивно-оздоровчих споруд, є:

- організація спортивно-оздоровчої роботи серед населення;
- забезпечення навчально-тренувального процесу спортсменів;
- проведення спортивних та фізкультурно-масових заходів;
- пропаганда та популяризація фізичної культури і спорту.

Для моніторингу якісного складу, оцінки ефективності використання об'єктів фізичної культури та спорту слід враховувати призначення та особливості кожного їх виду, так як методика аналізу структури, динаміки, технічного стану результатів діяльності фізкультурно-спортивних споруд залежить від таких факторів, як потужність, місткість, вік та інтенсивність їх експлуатації. Беручи

уваги озд. (рр) означені особливості, необхідно обґрунтувати і класифікувати спортивно-оздоровчі споруди як об'єкт аналізу.

З технічної (конструктивної) точки зору спортивно-оздоровчі споруди являють собою спеціально обладнані інженерно-будівельні об'єкти, що розташовуються постійно або входять до комплексних споруди і призначені для проведення навчально-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих занять, спортивних змагань та інших спортивно-масових заходів [125, с. 242]. Досліджувані об'єкти є складовою інфраструктури окремо взятого виду спорту і включають як діючі споруди так і ті, що знаходяться на реконструкції та капітальному ремонті, що відповідають правилам змагань з видів спорту, що мають паспорта або облікові картки (площинні спортивні споруди), зареєстровані в установленому порядку.

Фізкультурно-спортивні споруди утворюють єдину систему, що підрозділяється на декілька розділів:

- а) забезпечують заняття за програмами дитячих дошкільних установ і навчальних закладів;
- б) забезпечують заняття в процесі праці в режимі робочого часу і післяробочого відновлення;
- в) забезпечують підготовку до служби в Збройних Силах, процес військової служби і підтримання фізичного рівня для виконання спеціальних видів робіт (цивільна авіація, монтаж обладнання, тощо);
- г) забезпечують лікувально-профілактичну роботу серед населення (ЛФК поліклінік, будинків відпочинку, профілакторіїв);
- д) забезпечують заняття фізичними вправами в режимі відпочинку;
- е) забезпечують підготовку спортсменів вищого класу та проведення змагань.

Будь-яка організація, що має у власності, господарському віданні або оперативному управлінні спортивно-оздоровчі споруди, в тій чи іншій мірі передбачає їх використання в господарському кругообігу з метою отримання прибутку. Нерозподілений прибуток від використання спортивних площ може згодом направлятися на фінансування спортивної діяльності, витрат з утримання

та експлуатації спортивних споруд, на формування відповідних фондів і резерв на виплату дивідендів засновникам і ін.

Досліджуючи діяльність фізкультурно-спортивних споруд, слід зазначити диверсифікацію і багатопрофільність надаваних ними спортивних та спортивно-оздоровчих послуг [137, с. 64]. Фізкультурно-спортивний комплекс прагне зайняти всі ринкові ніші, для максимізації прибутку. Кожен вид послуг як прояв рухової активності людини диктує певну специфіку організації спортивної зони. Процедура функціонального зонування спортивного об'єкту міститься і в розрахунку та верифікації раціонального використання простору з урахуванням поділу функціональних потоків відвідувачів. У результаті в спорудах виділяються і розміщуються окремі зони, призначені для різних відокремлених видів діяльності, процесів або процедур. Основу зонування становить послуга з її найбільш важливими споживчими властивостями. У цьому зв'язку фізкультурно-спортивна споруда представляється як територія, розділена на певні зони (приміщення) відповідно до видів діяльності та фізичного навантаження.

З метою аналізу ефективності використання фізкультурно-спортивної споруди всі зони необхідно сегментувати за призначенням наступним чином:

- а) основні зони - призначені для безпосереднього проведення в них навчально-тренувальних, спортивно-оздоровчих занять, спортивних, культурно-видовищних і громадських заходів;
- б) додаткові зони - включають супутні послуги, які не відносяться до спортивно-оздоровчої сфери (наприклад, діяльність, пов'язана з реалізацією спортивних товарів, відноситься до роздрібною торгівлі; діяльність, спрямована на організацію харчування відвідувачів, відноситься до громадського харчування);
- в) допоміжні (технічні) зони, необхідні для обслуговування відвідувачів, а також для забезпечення експлуатації фізкультурно-спортивної споруди.

На початковому етапі аналізу важливо правильно згрупувати приміщення фізкультурно-спортивної споруди [142, с. 56]. У складі приміщень для спортивно-оздоровчих занять може передбачатися медико-відновлювальний центр, що

використовувати його населенням на основі платних послуг. Отже, якщо дозвілля «складі» комплексу або клубу передбачений медичний кабінет для надання першої допомоги спортсменам і тим що займаються, то це допоміжні ішнення, якщо - медичний центр, то додаткові зони, які надають супутні платні послуги населенню.

Для управління фізкультурно-спортивними спорудами важливою умовою є ііучення значних джерел фінансування та створення ефективного фінансового механізму обліку та контролю за їх використанням. Суттєвою ознакою, яка впливає на процес формування і використання фінансових ресурсів організації, є призначення фізкультурно-спортивних споруд:

- для навчально-тренувальних занять спортсменів (спортивних заходів);
- для фізкультурно-оздоровчих занять населення (надання платних послуг населенню).

Характерною особливістю економіки сучасного спорту є його фінансування як державою, так і за рахунок приватних інвесторів [129, с. 9]. Витрати спортивних організацій фінансуються за рахунок трьох основних джерел:

- безоплатної (спонсорської) допомоги;
- сум фінансової допомоги з бюджету (бюджетне фінансування);
- коштів, отриманих від підприємницької діяльності спортивно-оздоровчої організації (від здачі майна в оренду, спортивного інвентарю в прокат, від реалізації квитків (абонементів), від проведення реклами й ін.)

До додаткових джерел фінансування можна віднести кошти, отримані від трансфертних угод, від міжнародних та іноземних спортивних організацій; суми отриманих позик і кредитів та ін.

При наданні платних послуг населенню і організаціям формуються доходи, які разом з бюджетним фінансуванням і спонсорською допомогою утворюють Дохідну базу споруди. Результат фінансово-господарської діяльності формується як сума величини бюджетного фінансування, спонсорської допомоги та доходів від підприємницької діяльності, за мінусом витрат з експлуатації спортивних споруд.

Безоплатну (спонсорську) допомогу спортивно-оздоровчим СПОрудЖ вправі надавати юридичні особи та індивідуальні підприємці держави у вигляді грошових коштів, у тому числі в іноземній валюті, товарів (майна), робіт, послуг, майнових прав, включаючи виключні права на об'єкти інтелектуальної власності [86;с. 5].

Спонсорська допомога надається безповоротно на основі добровільності та свободи вибору її цілей. Вимога надання безоплатної (спонсорської) допомоги забороняється. Спортивні організації, що приймають спонсорську допомогу ведуть облік усіх операцій щодо її використання і являють спонсорам звіт довільної форми про її цільове використання.

Кошти, отримані спортивними організаціями у вигляді спонсорської допомоги та субсидій, можуть бути спрямовані на розвиток їх інфраструктури включаючи будівництво (реконструкцію, ремонт), зміст фізкультурно-спортивних споруд і комунікацій до них, оснащення їх спеціалізованим обладнанням. Витрачання коштів здійснюється строго за кошторисом витрат з розрахунків по кожному їх виду, затвердженої керівниками спортивних організацій, а також погодженням з місцевими виконавчими і розпорядчими органами. При цьому передбачені кошторисом кошти, отримані спортивними організаціями безоплатно, а також вивільняються за рахунок податкових пільг, не можуть бути використані на цілі, що фінансуються за рахунок доходів від підприємницької діяльності.

Кошти, одержувані за рахунок спонсорської допомоги та бюджетного фінансування, не можуть вирішити всі фінансові проблеми спортивно-оздоровчих організацій, так як спрямовуються в першу чергу на покриття основних статей витрат, пов'язаних з навчально-тренувальним процесом. Фінансування поточного ремонту фізкультурно-спортивних споруд, капітальних вкладень (капітального ремонту, будівництва та реконструкції) та інші витрати на розвиток спортивної інфраструктури, як правило, здійснюється, за залишковим принципом.

В Україні більшість фізкультурно-спортивних споруд, спортивно-оздоровчих організацій в якості основної мети своєї діяльності мають навчальні

тренування
орієнтація
за
фізичну
використання
до
експлуатацію

цільну роботу і надання спортивно-оздоровчих послуг, тим самим іовані на бюджетне і спонсорське фінансування, а не на отримання доходу рахунок надання платних послуг. Тому такі важливі аспекти, як управління фізкультурно-спортивними спорудами, планування обсягів доходів від їх використання, просування спортивних послуг, не розглядаються, що призводить до необхідності додаткового бюджетного фінансування витрат на утримання та експлуатацію спортивних споруд. Отже, подальше функціонування спортивних споруд без їх бюджетного фінансування важко уявити при сформованій практиці управління та задоволення їх потреби у фінансових ресурсах на поточну діяльність та цілі розвитку. Утворюється замкнуте коло - чим менш ефективно експлуатується спортивний об'єкт, тим більших витрат він вимагає на утримання.

Зважаючи на неможливість покриття з бюджетних джерел всіх фінансових потреб спортивних споруд очевидна необхідність цілеспрямованої діяльності по підвищенню ефективності бюджетних витрат у даній сфері, а також вирішення принципового питання про готовність фізкультурно-спортивних споруд до ефективного функціонування без залучення бюджетного фінансування. Для сформованих умов функціонування критерієм ефективності діяльності спортивних споруд є їх здатність забезпечити надання заданого обсягу профільних «безкоштовних» послуг і необхідного обсягу послуг, що надаються на комерційній основі.

Таким чином, в умовах нестачі або нестабільного надходження бюджетного фінансування та спонсорської допомоги зростає значимість виведення всіх категорій спортивно-оздоровчих об'єктів на самоокупність: доходи, отримані від їх використання у підприємницькій діяльності, повинні окупати як мінімум витрати на їх утримання і експлуатацію. Виникає необхідність у розробці з боку органів державної влади заходів, спрямованих на стимулювання спортивних організацій до розвитку їх підприємницької діяльності, з боку спортивних організацій планів розвитку, що передбачають зростання в загальних доходах частки коштів, отриманих від підприємницької діяльності.

Крім цього, фізкультурно-спортивні споруди (приміщення) можуть бути здані в оренду другим організаціям для проведення спортивних, спортивних видовищних заходів, навчально-тренувальних зборів, виставок, конференцій тощо. Спортивним організаціям дозволено також діяльність організації азартних ігор у приміщеннях спортивних споруд - (послуги тоталізаторів, букмекерських контор, залів ігрових автоматів; послуги ігрового бізнесу; проведення лотерей, продаж лотерейних квитків та ін.).

Індивідуальні платні послуги спортивно-оздоровчого характеру орієнтовані на дохід у вигляді грошових надходжень від населення та організацій, що оплачують відвідування цих заходів своїми працівниками або учнями.

В обсяг платних послуг фізичної культури і спорту включається сума оплати:

а) квитків на спортивні змагання, свята, спортивно-видовищні заходи календарних і матчевих зустрічей, що проводяться в фізкультурно-спортивних спорудах; вартість абонентів і разових квитків на заняття фізичною культурою і спортом у навчальних групах і командах з видів спорту, спортивних школах, клубах оздоровчої спрямованості, загальної фізичної підготовки, здоров'я, загартовування, плавання, оздоровчого бігу і ходьби, атлетичної, ритмічної і лікувальної гімнастики, ходьби на лижах і т.п.;

б) навчання навичкам спорту і розвитку фізичних якостей, послуг з підготовки інструкторів фізичної культури і спорту;

в) користування спортивно-технологічним обладнанням, тренажерами залами для гри в більярд, боулінг;

г) відвідування населенням занять з фізичної культури і спорту, III° проводяться загальноосвітніми установами (крім занять, що проводяться тільки для учнів цих установ), вищими навчальними закладами та установами, що забезпечують здобуття професійно-технічної та середньої спеціальної освіти;

д) абонентів і разових квитків відвідування басейнів, що знаходяться в господарському віданні або оперативному управлінні установ освіти (крім дошкільних та загальноосвітніх установ);

- е) відвідування аквапарків; користування лижним спуском і мниками; послуг провідників, інструкторів і трéнерів;
- е) короточасного користування інвентарем, предметами спорту, та іншими послугами, які пропонуються фізкультурно-спортивними рдами відвідувачам '(лазні, сауни, догляд за дítьми, приведення в порядок ой,' фізіотерапевтичні процедури, масаж, водно-термічні процедури і т. п.).

Узагальнимо, діяльність фізкультурно-спортивних об'єктів - це частина сектора платних послуг, надаваних населенню та оплачуваних (повністю або частково) населенням, спрямованих на повне задоволення потреб населення в широкому спектрі послуг фізичної культури і спорту та забезпечення їх доступності.

Фізкультурно-спортивні споруди можуть бути державними та приватними. До об'єктів, що знаходяться тільки у власності держави, відносяться капітальні споруди для підготовки національних і збірних команд України з видів спорту, спортивного резерву, спортсменів високого класу, створення (придбання) яких здійснювалося повністю за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та коштів державних юридичних осіб [127, с.25].

В Україні більшість фізкультурно-спортивних споруд державної власності перебувають у господарському віданні або оперативному управлінні професійних спортивних організацій (спеціалізованих навчально-спортивних закладів, клубів) і числяться на балансі цих організацій.

Слабкою є матеріально-технічна база сфери фізичної культури і спорту. На даний час за рівнем забезпеченості населення фізкультурно-спортивними, спортивно-оздоровчими залами (із розрахунку на 10 тис. осіб) Україна у 2-3 рази поступається провідним країнам, щодо басейнів - відставання у 30 разів [72, с. 41].

Вперше проведений в минулому році (2013р.) моніторинг стану спортивних майданчиків дає підстави для ствердження, що більша половина з них побудована ще 15 років тому, а 80 % не відповідають вимогам сьогодення [113]. Наявні державні

будівельні стандарти щодо спортивних споруд застарілі та у більшості випадків ігноруються.

У державі практично відсутні сучасні спортивні споруди для потреб вищих досягнень. У зв'язку з цим в Україні рідко проводяться масштабні міжзмагання з популярних видів спорту, що в свою чергу приносить великі доходи економіку країни. Через гострий дефіцит сучасних баз спортсмени національних команд України часто вимушені проходити тренувальні збори за кордоном у більшій половині дитячо-юнацьких спортивних шкіл відсутня власна спортивна інфраструктура.

З-поміж 73 тисяч фахівців сфери фізичної культури і спорту лише 4 % інструкторами з фізичної культури, які безпосередньо надають спортивно-оздоровчі послуги населенню [107; ПО]. За рівнем забезпеченості кадрами базового рівня (тренери, інструктори, вчителі та викладачі фізичного виховання) Україна у більше як два рази поступається провідним країнам.

Крім цього, існує розбалансованість між обсягами підготовки та реальними потребами у фахівців з спортивно-оздоровчої сфери. Зазначена ситуація є чи не єдиною, де відсутня система підвищення кваліфікації кадрів.

Знижується престижність роботи у спортивно-оздоровчій сфері через низьку оплату праці та низький рівень соціальних гарантій. У результаті "старіє" тренерський корпус: середній вік працюючих тренерів - 50 років.

За роки незалежності з України виїхало понад 220 тренерів міжнародного рівня, які готують (і, до речі, успішно) конкурентів для наших спортсменів на офіційних міжнародних змаганнях. Порівняння розмірів середньомісячних грошових виплат тренерам штатних збірних команд України, Росії та Білорусі вказує, що праця наших фахівців оцінюється найнижче. Аналогічна ситуація і щодо виплат спортсменам штатних збірних команд України.

За результатами детального аналізу стимулювання праці тренерів за кордоном, які забезпечують підготовку спортсменів до участі в Олімпійських і Паралімпійських іграх, інших міжнародних змаганнях встановлено, що розмір заробітної плати та стипендій в Росії становить 5 тис. дол. США на місяць, у Сполучених Штатах Америки - 10 тис. дол.

у Україні основна заробітна плата тренерів з урахуванням надбавок і премій становить лише 3 000 гривень на місяць. Звичайно, видатних тренерів, в межах ієрархії, підтримують через надання державних стипендій в розмірі 8-10% від базових мінімумів.

Для лише тренери вищої кваліфікації, тренери-початківці залишаються поза увагою. Це також першочергове завдання - знайти і відстояти механізми підтримки тренерського складу.

За обсягами річних видатків з усіх джерел фінансування з розрахунку на одну особу Україна майже у 30 разів поступається Фінляндії, у 15 разів - Японії та Австралії, у 10 разів - Німеччині [44].

На розвиток фізичної культури і спорту традиційно виділяється з державного бюджету 0,5 %, а з регіональних - 1,5-2 % від їх видаткової частини, що у 3-4 рази менше середньоевропейських показників. (Рис. 2.6.)

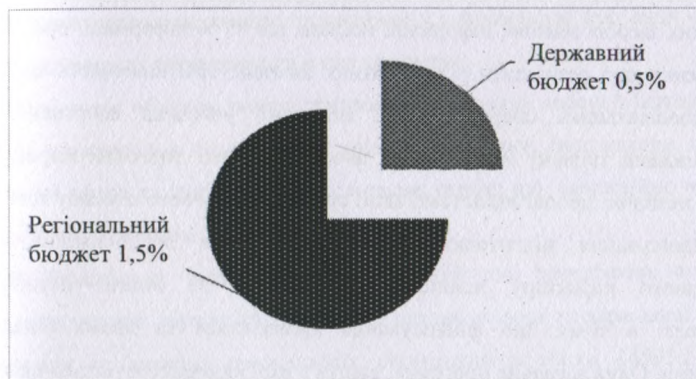

Рисунок. 2.6 - Середні видатки державного бюджету на розвиток фізичної культури і спорту України [розробка автора на основі даних державної статистики України]

У державі відсутня система державних преференцій для позабюджетного фінансування спортивно-оздоровчої сфери. Якщо в Італії, Німеччині, Франції, Польщі та інших країнах доходи від спортивних лотерей є суттєвим джерелом асигнувань для спорту, то в Україні така система відсутня. Не

використовується механізм фінансування спорту вищих досягнень за рахунок частини прибутків від ігрового бізнесу, як це робиться у багатьох країнах. В Україні виробники алкогольної та тютюнової продукції спрямовують частини своїх прибутків на фінансування програм з Розвитку масового спорту як важливого компенсатора негативних наслідків для здоров'я зазначеної продукції.

Рівень наукового забезпечення сфери фізичної культури і спорту відповідає сучасним вимогам. У державі відсутня мережа науково-дослідних лабораторій, укомплектованих необхідною апаратурою та обладнанням. Фінансування спортивної науки складає 0,42 % від загальних видатків державного бюджету на фізичну культуру і спорт. Низка вітчизняних провідних вчених працює за кордон.

В Україні практично відсутня система пропаганди масового спорту. Аналіз вітчизняних засобів масової інформації показав, що 95 % інформації про спорт повідомлення про результати різноманітних змагань. ЗМІ виховують здебільше лише «вболівальника спорту», а не активного учасника спортивного руху. Масова реклама тютюну та алкоголю або відповідних торгових марок зводиться нанівець незначні пропагандистські акції стосовно здорового способу життя.

Фінансування підготовки наших спортсменів до Олімпіад, змагань міжнародного характеру повністю здійснюється за кошти держбюджету. Особливості в тому, що фінансування проводиться за двома бюджетними програмами. Одна загальна програма, кошти з якої використовуються на змагання в Україні, за кордоном, а також на навчально-тренувальні збори. В 2012 році вона складає 200, 5 млн. грн. Ще одна - програма підготовки спортсменів на заключному етапі та участі в Олімпійських іграх, вона становить понад 52 млн.грн. Є потреба у збільшенні видатки за цією програмою, в першу чергу, зумовлена збільшенням вартості харчування, розміщення та фармакологічного забезпечення спортсменів-кандидатів на участь в іграх, орендних послуг використання спортивних споруд та об'єктів, збільшенням цін на паливо-

ОІЛЬНИ матеріали, транспорт, зростанням вартості участі спортсменів у іродних змаганнях, особливо в країнах Європи.

* у спортивну інфраструктуру за останніх 20-років практично інвестиції не далися. Із близько 80-ти баз, які мають статус олімпійської, тільки базу в Конча-Заспі в Києві можна такою назвати. Багато об'єктів зруйновані або профільовані. Зрозуміло, що інфраструктура - одна з перших передумов розвитку масового і професійного спорту. Ця тема піднімалася на засіданні Гуманітарної ради при Президентові Україні у вересні 2010 року, де Главою Держави було підтримано пропозицію про будівництво басейнів, льодових арен, спортмайданчиків у країні.

Щодо єдиного електронного реєстру спортивних споруд то зараз там понад 2500 тисячі об'єктів: спортивні комплекси, басейни, ковзанки, спортивні майданчики. Нашій державі потрібно мати реальну картину з інфраструктурою. Реєстр також допоможе нашим громадянам з інформацією про види спортивно-оздоровчих послуг, які надаються в цих спорудах.

Особливим об'єктом ринку спортивно-оздоровчих послуг є інтелектуальний продукт, споживачами якого будуть: тренери, викладачі, інструктори, працівники оздоровчої сфери та індустрії краси, а також особи, що самостійно займаються фізкультурою і спортом.

В Державному бюджеті України у 2013 році передбачені видатки для здійснення заходів державної політики з питань молоді та державної підтримки молодіжних та дитячих громадських організацій в обсязі 14593,1 тис. грн. Відповідно до наказу Держмолодьспорту України від 29.04.2013 №1422 "Про затвердження переліку програм, визначених переможцями конкурсу програм, розроблених всеукраїнськими молодіжними та дитячими громадськими організаціями, для виконання (реалізації") яких надається фінансова підтримка у 2013 році" переможцями визначено 76 програм 55 всеукраїнських молодіжних та Дитячих громадських організацій на суму 10 млн. грн.

Щодо співпраці з міжнародними організаціями то розроблено проекти угод, меморандумів, програм про співробітництво в галузі молодіжної політики,

фізичної культури та спорту з низкою країн (Російська Федерація, [Туркменістан, Болгарія, Португалія, Македонія, Словаччина, Італія, Греція, Марокко, Індія, Шрі-Ланка, Саудівська Аравія, Таджикистан, Кувейт, В'єтнам, Федеративна Республіка Німеччина).

Виокремимо специфіку організації та діяльності фізкультурно-оздоровчих центрів, яка полягає в наступному:

- плата за надані послуги у спортивно-оздоровчому центрі повинна бути доступною для членів клубу;
- час і зміст занять повинні враховувати можливості кожного, хто займається (бажання схуднути, внести корективи в свою статуру, поліпшити функціональні можливості організму тощо);
- місце проведення занять має бути недалеко від місця проживання відвідувачів;
- максимальне число клієнтів в спортивно-оздоровчих закладах припадає на період з грудня по травень, в той час як у червні - серпні відвідуваність знижується до мінімальних показників.

Підвищення інтересу у громадян до регулярних занять фізичними вправами спричинило різке збільшення кількості клубів, в яких вони можуть задовольти свою потребу в руховій активності. У результаті підвищилася конкуренція між спортивно-оздоровчими центрами і спортивними клубами. Це призводить до пошуків шляхів підвищення якості надаваних послуг за умов гострої конкуренції за виживання на ринку послуг у сфері фізичної культури і спорту.

Обсяг реалізованих послуг у сфері культури та спорту, відпочинку та релігії наведений у таблиці 2.5.

(Обсяг реалізованих послуг у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг у Львівській області [36, 149]

Діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг		
Рік	тис. гри.	у % до підсумку
2006	200 786,20	3,1
2007	273 062,90	3,6
2008	405 170,30	3,9
2009	234 263,40	2,2
2010	152 617,90	1,3
2011	170 365,20	1,2
2012	193 455,90	1,3

Примітка: з урахуванням ПДВ.

З наведеної таблиці прослідковується зменшення обсягу реалізованих послуг у досліджуваній сфері, що є негативним чинником для становлення та розвитку спортивно-оздоровчих послуг.

За рахунок коштів державного бюджету та частини місцевих бюджетів збудовано сучасні льодові арени для занять з хокею, фігурного катання, шорт-треку, у м. Херсоні, Харкові, Донецьку, Калуші, Києві, Кривому Розі, Дніпропетровську, Білій Церкві, реконструйовано Палац спорту "Дружба" у м. Донецьку. Введено в експлуатацію льодові арени у м. Луганську, Дружківці.

Як свідчить статистика більшість спортивних споруд призначено для занять фізичною культурою і спортом широких верств населення, це майданчики з тренажерним обладнанням, майданчики з синтетичним покриттям, футбольні поля, приміщення для спортивно-оздоровчих занять, спортивні зали, басейни, лижні бази тощо. Це в загальному понад 60% діючої спортивної інфраструктури.

В регіонах розроблено цільові програми розвитку матеріальної бази спорту, які затверджені рішеннями місцевих органів влади і передбачають заходи з розвитку спортивних об'єктів з різних видів спорту в містах і місцевості як за місцем проживання, в місцях масового відпочинку та виробництві. Завдяки цьому протягом останніх двох років збудовано та реконструйовано та введено в експлуатацію більше 1 400 спортивних споруд

Збільшилась кількість так званих площинних спортивних споруд (на 220 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять. Так, на 148 одиниць збільшилася кількість майданчиків з тренажерним обладнанням, на 223 майданчиків з синтетичним покриттям, що сприяє розширенню можливостей покращення умов для занять фізичною культурою і спортом усіх версти населення.

Протягом цього часу в країні побудовано ще 29 плавальних басейнів. Завершено будівництво та введено в експлуатацію стадіони, які приймали чемпіонат Європи 2012 року з футболу.

Станом на грудень 2013 року в Україні діяло 83 заклади фізичної культури спорту, яким надано статус бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки.

Сфера фізичної культури і спорту чимала: майже 57 тисяч підприємств, установ, організацій, які проводять спортивно-оздоровчу роботу, 4 576 спортивних клубів, 1 672 дитячо-юнацькі спортивні школи, 32 школи вищої спортивної майстерності, 17 спеціалізованих закладів спортивного профілю [

В країні всіма видами спортивно-оздоровчої роботи займається майже 5 млн. людей, що становить близько 11% громадян. 1 млн. 300 тисяч займаються різними видами спорту, у тому числі понад 607 тисяч дітей в закладах дитячо-юнацького та резервного спорту.

Але це все статистика, цифри. Головне - яким чином існує спортивно-оздоровча сфера, чим живе, чим хворіє і яке майбутнє у цієї сфери. Вектор державної політики сьогодні характеризується конкретними фактами, конкретними цілями і конкретними діями.

у зв'язку з прийняттям нової редакції Закону України "Про фізичну культуру і спорт", який набув чинності з 1 січня 2011 року, спеціалістами Служби зроблені та в установленому порядку через МОНмолодьспорт подані та рджені Укази та розпорядження Президента, Постанови та розпорядження кабінету Міністрів України, видано накази, що регламентують діяльність у сфері фізичної культури і спорту.

Найбільш важливими указами, розпорядженнями які дозволили б збільшити винагороди спортсменам та тренерам за спортивні досягнення, у тому числі за 4-6 місця на Олімпіаді, встановити стипендії видатним тренерам (по 9 тисяч гривень щомісяця для 75 тренерів), визначити механізм утворення штатних команд резервного спорту та центрів олімпійської підготовки, зокрема державних, спеціалізованих закладів спортивно-оздоровчого профілю тощо.

Необхідно зосередити увагу на таких пріоритетних напрямках щодо розвитку спортивно-оздоровчої інфраструктури:

- будівництво сучасних спортивних споруд для атлетів національних збірних команд;
- реконструкція баз олімпійської підготовки державної форми власності повинна здійснюватись за рахунок коштів державного бюджету;
- будівництво спортивно-оздоровчих комплексів в кожній області, не менше 5 басейнів та 500 спортивних майданчиків із штучним покриттям та тренажерним обладнанням щорічно, що повинно здійснюватись за дольової участі держави та коштів місцевих бюджетів;
- залучення позабюджетних коштів шляхом надання преференцій замовникам спортивних споруд щодо виділення земельних ділянок за спрощеною процедурою, звільнення від сплати податку на землю на період будівництва, податку на прибуток протягом перших п'яти років після введення спортивного об'єкту в експлуатацію.

Щодо кадрової політики то за гучними цифрами кількості кадрів у сфері фізичної культури і спорту прихована доволі сумна картина: з майже 77 тисяч

штатних працівників у сфері фізичної культури і спорту 39, 5 тисяч працівників у системі освіти (це викладачі фізкультури в школах).

Якщо відрахувати від загальної кількості штатних працівників вчителів галузі фізичної культури і спорту залишається вже 37,5 тис. штатних працівників з яких:

- а) 24,6 тисяч тих, хто здійснює практичну спортивно-оздоровчу тренерську роботу серед населення;
- б) 12,9 тисяча працівників управлінської та організаційної ланки [17, 48].

З розрахунку на населення України, приходиться 1221 особа на і практичного працівника. За підрахунками спеціалістів для забезпечення оптимального залучення населення України до занять фізичною культурою і спортом з огляду на фізіологічну потребу у руховій активності необхідно приблизно 1 спеціаліст на 400 осіб. Зазначимо, що в системі освіти на 1 працівника— 189 осіб, що навчаються, в охороні здоров'я на 1 лікаря — 202 осіб.

Проте, значний кадровий сегмент заповнюють позаштатні працівники, які тільки серед тих, хто проводить заняття у видах спорту - 21,2 тисячі, а це на 1 відсотків більше ніж штатних (18 599) [73, с. 96].

Необхідно в сферу залучити штатних працівників, і не просто залучити, створити їм робочі місця з достойною мотивацією. Складається парадокс: понад 50 вищих навчальних закладів готують спеціалістів, а лише 67% штатних працівників мають вищу освіту.

Кількість спеціалістів що навчається, перевищує потреби галузі і щорічно збільшує кількість молоді, яка поповнює ряди безробітних, тому що йдуть до вищої лише для отримання документу про вищу освіту без наміру працювати у сфері фізичної культури і спорту. Лише 30% випускників - спеціалістів галузі фізичної культури і спорту працюють за фахом. Основною причиною є низька заробітна плата, особливо тих, хто приходить після навчання.

Видатки на фізичну культуру і спорт із загального фонду Державного бюджету України в 2013 році зросли у порівнянні з 2012 роком і складають 1,4

н. Особливо помітне зростання на спорт вищих досягнень - 69,7% (без ування видатків на підготовку та участь в Олімпійських та Паралімпійських [79, с. 227]. Станом на 01.01.2014 фінансування сфери фізичної культури та спорт> по території використано коштів у сумі 5733845,70 тис.грн.

Проте, в цілому у сфері фізичної культури і спорту фінансування в більшості покриває лише витрати на заробітну плату та комунальні сплати. Це підштовхує до пошуку позабюджетних джерел фінансування, одним з яких, є створення власної державної спортивної лотереї. В Британії ця модель чудово спрацювала. Третє місце на останній Олімпіаді - результат, досягнутий, багато в му, саме завдяки прямим надходженням на спорт від національної спортивної лотереї. Вже з 2011 року ведуться розмови про створення власної державної спортивної лотереї, але результатів поки що немає.

У період, коли "Молодьспортлото" належало державі, частково прибутки направлялися на сферу фізичної культури і спорту. З втратою цієї лотереї, ми втратили і можливість залучення додаткових коштів. Цю ситуацію необхідно виправити.

Найболючішим для усіх є питання системи управління у спортивно-оздоровчій сфері. Для зміни ситуації необхідна реальна, змістовна і дієва державна політика, основним провідником якої повинен бути відокремлений, самостійний державний орган управління, в сфері відповідальності котрого перебуває оптимальний комплекс ключових взаємозалежних напрямків - турбота про фізичну культуру і спорт вищих досягнень, спортивно-оздоровчу сферу.

В основі такої політики має лежати комплексний підхід до вирішення проблеми здоров'я та фізичної активності населення, починаючи з родини, з дитячого садка. Необхідна розбудова сучасної спортивної та спортивно-оздоровчої інфраструктури, активна всеохоплююча пропаганда фізичної рухливості серед населення, вдосконалення нормативно-правової бази, державна підтримка дитячо-юнацького та масового спорту, активна взаємодія в цьому напрямку влади, громадськості і бізнесу.

Кардинальні зміни в гуманітарній політиці мають відбуватися в напрямку гуманізації державних структур. Проте сьогодні спостерігається консервативна та інертність існуючої системи управління фізичної культури і спорту.

Об'єднання на державному рівні в єдину управлінську структуру, що формує політику у сфері фізичної культури і спорту, двох самодостатніх галузей, які в силу своєї специфіки опікують абсолютно різні за своїми призначеннями напрями розвитку суспільства (освіта, фізична культура і спорт), призвело до утворення більш громіздкого бюрократичного апарату, втрати динамічності прийнятті управлінських рішень. Причому такі управлінські алгоритми особено небезпечні на місцевому рівні.

Також дуже важливим, є те, що в країні сьогодні відсутня мода на спорт. Навіть досвіду розвинених країн цей показник є дуже важливим для успішного розвитку спортивно-оздоровчої сфери. Реклама тютюнових виробів, алкогольних напоїв перевищують межу. Більш того, деякі відомі спортсмени, які є кумирами для багатьох з молоді, на яких вони хочуть бути схожими, рекламують саме ці руйнуючі речовини. А соціальної реклами практично відсутня, яка б розповіла про користь здорового способу життя, зокрема, що заняття фізичною культурою збільшує тривалість життя на 20 років, як фізична культура і спорт, допомагає у боротьбі з стресами, з шкідливими звичками. На сьогодні фізична культура і спорт в усьому світі активно використовуються як засіб соціальної профілактики в боротьбі за здорове та безпечне життя.

Спортивно-оздоровчі субкультури постійно оновлюються та пропагують як на державних так і на міждержавних рівнях. Така тенденція показує позитивні результати вже сьогодні. Такі країни як Японія, Північна Корея, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Ізраїль завдяки впровадженню моди на фізичну культуру побутовому рівні суттєво випереджають переважну більшість країн світу³² такими показниками як тривалість життя, низька кількість неінфекційних захворювань, профілактика правопорушень, покращення стану економіки в [119, с. 47].

{} тім у нашій країні бракує відповідальності за здійснену роботу - у кожного до місці. Вчитель має нести відповідальність за фізичне здоров'я учня, за те, які діти приишли до школи, а з яким здоров'ям вийшли, тренер - за спортивний результат, організатори - за ефективність управлінської роботи. В сферах показників розвитку регіонів обов'язково мають бути показники оцінки розвитку фізичної культури і спорту, зокрема будівництво спортивно-оздоровчих споруд, залучення до занять в спортивних школах та інше.

Матеріально-спортивна база сфери фізичної культури і спорту також не відповідає сучасним вимогам. За рівнем забезпеченості населення фізкультурно-спортивними залами (із розрахунку на 10 тис. осіб) Україна у 2-3 рази поступається провідним країнам (таблиця 2.6.). Понад 80 % спортивних майданчиків не відповідають сучасним вимогам.

Таблиця 2.6

Порівняльні показники рівня матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури та спорту в Україні та інших країнах [47, 88, 93, 100]

1 Показники	Найвище забезпечення на 10 тис. осіб				Соціальні норми Росії на 10 тис. осіб	Державні норми України на 10 тис. осіб	Рівень забезпеченості населення України на 10 тис. осіб, %
	Японія	Італія	Росія	Україна			
Фізкультурно-спортивні зали, м ²	2957	2288	1091	904	3473	1830	33,0
Басейни, м ²	1120	285	37	34	742	480	5,5
Спортивні площадки, м ²	1027	26267	3881	9424	19494	1000	49,7
Тренери, інструктори, вчителі, осіб	24	21	14	13	26	-	50,0

Більша частина спортивних споруд збудована ще за часів Радянського Союзу. Не здійснюються заходи щодо безбар'єрності відвідування споруд особами з обмеженими можливостями.

На основі даних державної статистики нами сформовано графік (Рис. 2) на якому можна простежити динаміку надання послуг у спортивно-оздоровчій сфері.

Рисунок 2.7 - Обсяг реалізованих послуг за спортивно-оздоровчими видами економічної діяльності по Україні

Виходячи з даних державної статистики України, видно, що діяльність спортивних об'єктів набирає оберти порівняно з попередніми роками. Також зростають показники іншої діяльності у сфері спорту, що позитивно відбивається на ринку спортивно-оздоровчих послуг України. Більш ретельно проаналізуємо обсяг реалізованих послуг за конкретними видами спортивної діяльності за 2014 роки у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Обсяг реалізованих послуг за 2013-2014рр. в Україні

Назва виду економічної діяльності згідно з КВЕД 2010	У ринкових цінах, тис.грн.		Відхилення	
	2013 рік	2014 рік	абсолютне (тис.грн)	відносне (%)
Функціонування спортивних споруд	433357	410586	-22771	5,55
Діяльність спортивних клубів	523584	386147	-137437	35,59
Діяльність фітнес-центрів	52855	32942	-19914	60,45
Інша діяльність у сфері спорту	402145	156358	-245787	157,2

Примітка: Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони антитерористичної операції (у 2014 році).

З наведених даних, а саме з прорахованого нами відхилення простежуємо спад надаваних послуг фітнес центрами на 19913,6 тис.грн. відповідно до досліджуваного періоду. Функціонування спортивних споруд у 2014 році здійснювалося неефективно відповідно до попереднього року. Зменшення кількості надаваних послуг відбулося за рахунок проведення антитерористичної операції та окупованих територій (адже вони не були враховані до загальної кількості обсягу реалізованих спортивно-оздоровчих послуг).

Розглянемо обсяг реалізованих послуг за дослідженим видом діяльності у Львівській області (таблиця 2.8).

Обсяг реалізованих послуг щодо діяльності спортивних об'єктів у
Львівській області

Рік	Функціонування спортивних споруд, (тис.грн.)	Інша діяльність у сфері спорту, (тис.грн.)
2000	243,8	1097,8
2001	156,3	277,1
2002	46,7	331,1
2003	51,0	481,0
2004	71,5	718,4
2005	968,0	2853,6
2006	1494,7	5784,0
2007	3558,5	15357,8
2008	8529,3	49106,8
2009	17954,7	19994,5
2010	12180,0	19601,9
2011	15671,0	40389,0
2012	11047,5	31126,0

Примітка: за КВЕД 2005

З таблиці видно, що діяльність спортивних об'єктів поступово розвивається, оскільки, показники збільшуються. Найменш ефективно функціонували спортивні споруди у 2003, 2004 роках. Інша діяльність у досліджуваній сфері також зростає. Пік відбувся у 2011 році відповідно до досліджуваного періоду.

Більш детально проведемо аналіз обсягу реалізованих послуг у таблиці

Таблиця 2.9

Обсяг реалізованих послуг у спортивно-оздоровчій сфері у Львівській області за 2013-2014 роки

рік	Функціонування спортивних споруд	Діяльність спортивних клубів	Діяльність фітнес-залів	Інша діяльність у сфері спорту
2013 (ТИС. грн.)	12549	22291	321,3	10691
2014 (тис. грн.)	16922	20691	280	13523
Відхилення абсолютне (тис. грн.)	4373	-1600	-41,3	2832
Відхилення відносне (%)	34,85	7,73	14,75	26,49

Примітка: за КВЕД 2010. Обчислено за даними головного управління статистики у Львівській області.

Отже, бачимо, що функціонування спортивних споруд у 2014 році стало ефективніше порівняно з попереднім роком. Діяльність спортивних клубів дещо, але не в значній мірі знизилася свої обсяги реалізованих послуг (7,7%), відповідно і діяльність фітнес-залів зменшила свої показники на 14,8%.

Під конкурентоспроможністю спортивно-оздоровчих закладів розуміємо здатність ефективніше залучати споживачів у порівнянні з іншими постачальниками товарів або послуг спортивно-оздоровчого характеру. Такий підхід логічний, оскільки, саме грошові надходження від продажів, надання послуг є джерелом прибутку підприємства. З цієї причини основна увага, як правило, зосереджується на залученні покупців, споживачів і на вибудовуванні довгострокових відносин з ними.

Така модель в сучасних умовах значною мірою є спрощеною. Спок оздоровча організація взаємодіє не тільки з клієнтами, але і з іншими учасниками свого зовнішнього мікросередовища. Більш того, від якості взаємодії в мікросередовищем багато в чому залежить, наскільки пропоновані послуги будуть привабливі для її цільової аудиторії.

Не варто забувати і про те, що якщо клієнти компанії є джерелом доходу спортивно-оздоровчих закладів, то взаємодія з іншими учасниками зовнішнього середовища найчастіше пов'язана з витратами. Таким чином, ефективно керувати мікросередовищем, компанія може істотно знизити витрати і, таким чином або підвищити дохід (при збереженні рівня цін; надалі компанії зможе використовувати залучені таким чином ресурси для нарощування конкурентоспроможності за рахунок диференціації), або значно збільшити цю привабливість своїх послуг (шляхом зниження цін при збереженні колишнього рівня доходу). Це служить додатковим підтвердженням того, що при формуванні конкурентоспроможності компанії потрібно розробляти стратегію організації відносин з усім зовнішнім середовищем, а не виокремлювати з неї один-єдиний елемент (кінцевих споживачів), і цілком концентруватися на роботі з ним. Особливо важливо, на нашу думку, пам'ятати про необхідність управління витратами в наш час, в умовах повільного відновлення економіки під час кризи, яка сильно вдарила по купівельній спроможності представників цільової аудиторії компаній спортивно-оздоровчих послуг, а також у ситуації загальної нестабільності зовнішнього середовища.

Аналіз ринку показав, що для відвідувачів спортивно-оздоровчих закладів важливими критеріями вибору є [124, с. 252]:

1. Набір пропонованих курсів. Чим ширший вибір, тим більша ймовірність підібрати оптимальний для себе варіант занять. Крім того, для багатьох сімейних одним з факторів переваги виявилася можливість ходити в клуб зі своєю дружиною (своїм чоловіком) і з дітьми - іншими словами, бажано, щоб пропонувалися види тренувань, орієнтовані і на чоловіків, і на жінок, і на дітей (зрозуміло, самі заняття для кожного члена сім'ї можуть бути різними, оскільки

підпики, жінки і діти можуть бути зацікавлені в різних видах фізичної активності
 ЧОЛПІва важлива принципова можливість ходити всією родиною в один клуб в один і той
 *е час!

2. Кваліфікація інструкторів (бажано, щоб вони отримали профільну кваліфікацію, підтверджену дипломом державного звання, або сертифікат про проходження відповідних курсів);
3. Ввічливість інструкторів і їх готовність допомогти;
4. Розташування фітнес-клубу (близькість до місця роботи або проживання, транспортна доступність, наявність місць для паркування і т. д.);
5. Можливість отримання знижок.

Традиційний підхід до конкурентної взаємодії припускає безперервне суперництво за споживача. Однак така модель поведінки пов'язана з відволіканням значних ресурсів конкуруючих компаній і погіршенням перспектив розвитку як самих компаній, так і галузі в цілому. Більше того, безперервне суперництво формує у клієнтів невідгідну для конкуруючих фірм мотивацію до постійної зміни постачальника послуг з метою отримати найбільш привабливих на даний момент умови [66, с. 31; 83, с. 70]. Через це клієнтська аудиторія фірм ще більш розмивається, що веде до подальшого погіршення їх положення.

Кращим є новий підхід до конкурентів, відповідно до якого вони розглядаються як партнери з розвитку галузі, співпраця з якими може бути вигідним (за умови, зрозуміло, що метою є підвищення якості обслуговування клієнтів, а не цінові угоди чи інші форми усунення конкуренції на ринку). У разі фірм спортивно-оздоровчих послуг така співпраця може приймати такі форми:

- створення галузевих організацій з метою лобіювання інтересів галузі спортивно-оздоровчих послуг в органах влади, а також для спільного фінансування просування ідеї про здоровий спосіб життя як невід'ємний елемент моделі поведінки сучасної успішної людини [67, с. 11]. Відзначимо, що підсумком такого спільного лобіювання на муніципальному рівні може стати, наприклад, отримання доступу до прямої оренди (від міста) зручних приміщень. Розташованих у привабливих для клієнтів місцях, що знизить залежність фірм

спортивно-оздоровчих послуг від комерційних орендодавців і скоротити витрати. Завдяки ж спільному просуванню ідеї здорового життя організації спортивно-оздоровчих послуг могли б не витратити переманювання клієнтів один в одного, а, навпаки, за рахунок спільного ефективно залучати нових клієнтів і розвивати ринок;

ДОВО...«И
СПОСОБУ
на
СТУ

- створення галузевих етичних кодексів, що регламентують ведення добросовісної конкурентної боротьби, а також обслуговування клієнтів. Такі етичні кодекси, наприклад, могли б передбачати заборону на переманювання персоналу між компаніями (одна з найгостріших проблем на ринку послуг, в чого співробітник, в навчання якого компанія вклала значні фінансові та часові ресурси, просто йде до конкурента на більш високу зарплату). Крім того, загальноприйнятими правилами обслуговування клієнтів взаємодія між споживачами та спортивно-оздоровчими організаціями могла б стати більш прозорою. Клієнти могли б знати, на якій саме рівень сервісу вони могли розраховувати. В ідеалі мова йде про створення саморегульованих організацій про добровільної сертифікації їх учасників; в цьому випадку наявність сертифіката служило б додатковою конкурентною перевагою;

- організація спільних програм обслуговування клієнтів. Справа в тому, що найчастіше спортивно-оздоровчі організації мають достатньо чітко виражену спеціалізацію (наприклад, басейни або тренажерні зали; особливо це характерно для компаній, заснованих досить давно, сучасні фітнес-центри пропонують широкий вибір видів спорту), і тому не завжди можуть задовольнити всі запити своїх клієнтів. Створення спільних програм, при яких клієнт міг би за єдиним абонементом відвідати незалежні басейн і тренажерний зал, спростило б роботу цільовою аудиторією і дозволило б залучити додаткових клієнтів. Зрозуміло, сучасних фітнес-центрів це не настільки актуально - хоча й немережеві фітнес-клуби могли б задуматися про свого роду «фітнес-роумінг»: йдеться про можливість для часто, подорожуючих клієнтів, а також для клієнтів, як* від'їжджають на період відпустки в інші міста, відвідувати по своєму «оригінальному» абонементу фітнес-клуби в цих містах. Одним з вказівок на

Перспективи відвідувань клубів в рамках однієї мережі, що спостерігається на ринку БВ^{обод} тивно-оздоровчих послуг України. Якщо раніше клієнти були прив'язані до СПР клубу, то тепер їм надається право за одним абонементом відвідувати всі центри відповідної мережі;

конверсійний франчайзинг, коли діючі незалежні спортивно-оздоровчі заклади примикали б до існуючих мереж і починали б працювати під єдиною мережевий торговою маркою і за єдиними стандартами. Виграш від такого об'єднання отримали б обидва учасники: з одного боку, мережеві фітнес-клуби могли б нарощувати свою присутність на ринку без значних власних інвестицій, при цьому одночасно усуваючи конкурентів і збільшуючи доступність своїх клубів для потенційних та існуючих споживачів спортивно-оздоровчих послуг, з іншого боку, незалежні клуби змогли б скористатися вигодою від єдиної торгової марки і наростити потік клієнтів [92, с. 315]. Ця форма роботи з конкурентами може розглядатися як граничний випадок конкурентного співробітництва, при якому незалежна компанія переходить з зовнішнього мікросередовища фірми в її внутрішнє середовище.

Підводячи підсумок, можна відзначити, що конкурентоспроможність спортивно-оздоровчого закладу на споживчому ринку (формуванню якого приділяється основна увага як в теоретичній літературі, так і в практичній діяльності) багато в чому визначається якістю її взаємодії з конкурентами.

Таким чином, розробка стратегії конкурентоспроможності підприємства спортивно-оздоровчих послуг повинна включати в якості обов'язкового елемента стратегію роботи з конкурентами. В іншому випадку спроби спортивно-оздоровчого закладу сформувати яскраво виражену конкурентну перевагу. Це призведе до зростання витрат як самого закладу, так і його конкурентів, і до постійного переманювання клієнтів усередині галузі замість формування у них лояльності, і в кінцевому рахунку може привести до істотних втрат.

У разі наявності продуманої моделі роботи з конкурентами є шанс знизити загострення конкурентної боротьби, і навіть забезпечити співпрацю з ними (без

шкоди для інтересів клієнтів), що спростить реалізацію стратегії нарощування конкурентоспроможності компанії.

Для більш глибокого дослідження організаційно-економічного механізму формування і розвитку спортивно-оздоровчого ринку України нами використано SWOT - аналіз, як важливий методологічний інструмент вивчення і оцінювання конкретної ситуації.

Як відомо, SWOT - аналіз - це насамперед аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища досліджуваного об'єкта. Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness), внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища організації. Методологія SWOT - аналізу передбачає спочатку визначення впливу контрольованих внутрішніх і неконтрольованих зовнішніх чинників характеру, тобто, виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, після чого встановлення зв'язків між ними, що у подальшому може бути використане для розробки стратегії розвитку спортивно-оздоровчих послуг в Україні.

Зокрема, після складання переліку сильних і слабких сторін, а також за можливостей нами було встановлено лінії зв'язків, тобто парні комбінації між ними, що лягало в основу складеної матриці SWOT (додаток А).

На основі складеної таким чином матриці SWOT, в кожному її полі встановлюємо і аналізуємо всі парні комбінації сильних і слабких сторін з можливостями та загрозами в зовнішньому середовищі, орієнтуючись на оцінювану значущість даних факторів в балах. При цьому виявляємо головні проблеми і формулюємо стратегії розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг. Для кожного полі комбінації позначаємо через координати (x, y), де x — номер за переліком сильної або слабкої сторони; y — номер за переліком можливості або загрози зовнішнього середовища.

При оцінці впливу факторів виходимо з наступної шкали оцінок, де:

- 3 бали — сильний вплив;
- 2 бали - помірний вплив;
- 1 бал - незначний вплив;

О балів - відсутність впливу.

Пріоритетним полем матриці SWOT є поле, в якому знаходяться найбільш актуальні проблеми і альтернативні стратегії розвитку спортивно-оздоровчого ринку.

Отже, в результаті проведеного нами аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища спортивно-оздоровчих послуг в Україні було складено матрицю SWOT, на основі якої було виявлено, що найбільш пріоритетним полем є поле СИМ (сильні сторони і можливості). Саме на це поле припала найбільша кількість стратегічних альтернатив. Якщо поєднати сильні сторони та можливості досліджуваної сфери, то основними чинниками впливу на нього є: вигідне економічне, географічне положення, близькість кордонів ЄС, наявність міжнародних транспортних коридорів, наявність висококваліфікованого персоналу, який може надавати якісні спортивно-оздоровчі послуги, інвестиційна привабливість ринку спортивно-оздоровчих послуг, значна кількість спортивно-оздоровчих закладів, велика кількість і різноманітність природньо-рекреаційних ресурсів, великий науковий потенціал.

На основі вищевикладеного, найважливішими стратегічними завданнями розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг визначено такі як, посилення конкурентних переваг за рахунок покращення якості надання послуг, розширення асортименту послуг та використання передових технологій роботи з індивідуальним клієнтом, залучення висококваліфікованих спеціалістів для роботи у спортивно-оздоровчих організаціях, подальше поглиблення маркетингових досліджень у сфері спортивно-оздоровчої діяльності (як на Державному, так і на міжнародному рівнях), удосконалення організаційної структури управління спортивно-оздоровчою галуззю, всебічне проведення інформаційно-рекламної діяльності на внутрішньому та міжнародному ринках.

Зазначимо, що всі ці альтернативні стратегії носять наступальний характер, і врахування того факту, що спортивно-оздоровча сфера привертає до себе увагу та стає все більш соціально та економічно привабливою. Застосування такого типу стратегій дозволить спортивно-оздоровчим закладам України зміцнити свої

конкурентні переваги на внутрішньому та міжнародному ринках спортивних оздоровчих послуг, забезпечити підвищення ефективності організаційних економічних заходів у процесі управління цією важливою сферою національної економіки.

Висновки до 2 розділу

1. Вдосконалено класифікацію спортивно-оздоровчих послуг. Основним критерієм якої є орієнтація на споживача, що в подальшому дозволило виділити групи послуг, орієнтовані на конкретний цільовий вплив, а саме на споживачів спортивно-оздоровчих послуг.

2. З метою підвищення ефективності прямого фінансування з державного та місцевих бюджетів розвитку фізичної культури і спорту слід надавати непряму фінансову допомогу через механізм податкової політики. Адаптуючи на даний час методика обчислення фінансових витрат у бюджетній сфері цілому, і в спортивно-оздоровчому комплексі регіональних утворень зокрема стимулює скорочення витрат.

3. Аналізуючи багатогранні аспекти структури спортивно-оздоровчих послуг виділено, що досліджувані послуги не є послугами першої необхідності тому в умовах нестабільної економічної ситуації падіння попиту на них може виявитися більш значним, ніж в інших галузях народогосподарського комплексу. Що й слід враховувати, адже на даний час в Україні триває гостра політично-економічна нестабільність, яка супроводжується неспроможністю населення оплачувати послуги, які відносяться до послуг не першої необхідності.

4. Рівень розвитку економічних досліджень в сфері спорту є досить слабким та неінформативним. Обсяг накопиченої інформації в різних країнах світу утворюють необхідність створення банку даних з економіки спорту, на що потрібно звернути увагу і перейняти досвід розвинених країн.

5. Акумуляція концептуально-методичного базису щодо організаційно-управлінської структури спортивно-оздоровчих послуг дозволить

Важливо з'ясувати основні недоліки механізму управління ринком спортивних послуг та на основі аналізу в подальшому дослідженні сфери

! вивчені шляхи вдосконалення стану досліджуваної сфери-

6. Для більш глибокого дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища механізму формування і розвитку спортивно-оздоровчої сфери

двієдано методологічний інструмент для вивчення та оцінки досліджуваної сфери, а саме SWOT - аналіз, на основі якого було виявлено, що основними

сильними сторонами спортивно-оздоровчої сфери є: вигідне

географічне положення, близькість кордонів ЄС, наявність міських центрів

транспортних коридорів, наявність висококваліфікованого персоналу. „Кий може

надавати якісні спортивно-оздоровчі послуги, інвестиційна привабливість (суть Ринку

спортивно-оздоровчих послуг, значна кількість спортивно-оздоровчих закладів,

велика кількість і різноманітність природньо-рекреаційних ресурсів, великий

науковий потенціал.

3.1 Корпоративні брендинг як запорука успішного розвитку спортивно-оздоровчих послуг

У суіасному світі істотно наростає усвідомлення ролі фізичної культури як цінника вдосконалення природи людини і суспільства. Здоровий спосіб життя цілому, фізична культура і спорт зокрема, стають соціально-економічним феноменом, об'єднуючою силою і національною ідеєю, що сприяє розвитку сильної держави і здорового суспільства.

У багатьох країнах поширена думка, що участь спортивно-оздоровчих організацій у вирішенні економічних та соціальних проблем дає їм безсумнівну конкурентну перевагу [51, с. 48; 105, с. 159; 111]. Тому, наприклад, американські підприємства прагнуть до широкого поширення інформації про свої соціальні економічні ініціативи, за допомогою реклами та брендингу. Репутація компаній стурбованої економічними питаннями, призводить до збільшення кількості продажів і відповідно прибутку, що ґрунтується, в першу чергу, на підвищенні споживчої лояльності та сприятливої ділової репутації в суспільстві.

Спортивно-оздоровчий ринок - це ринок товарів і послуг, на якому представлені дешеві (при цьому якісні), товари або послуги, які виконують важливу для життєдіяльності функцію і розраховані на покупців з різними рівнями платоспроможності. Однак, враховуючи те, що спортивно-оздоровчі послуги користуються не постійним попитом, заклади які їх надають змушені постійно вдосконалювати методи маркетингового управління ними в умовах зростаючої конкуренції.

В процесі розвитку товарно-фінансових відносин і структури економіки, система взаємовідносин між споживачем і виробником (товарів) пройшла трансформацію від моделі «фірма-послуга-покупець» (Р^ФА

моделі «фірма-вигода-споживач» (рис. 3.2) і в підсумку трансформувалася в модель «фірма-послуга-партнер» (рис. 3.3), яка розглядає споживача не просто як одержувача вигоди, а повноцінного учасника інформаційних та фінансово-господарських відносин на ринку спортивно-оздоровчих послуг.

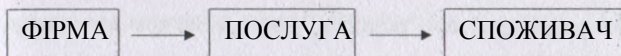

Рисунок 3.1 - Модель взаємовідносин «фірма послуга споживач»

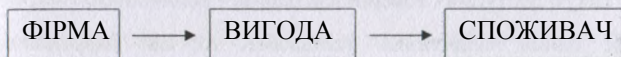

Рисунок 3.2 - Модель взаємовідносин «фірма вигода споживач»

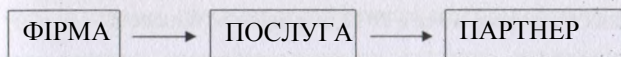

Рисунок 3.3 — Модель взаємовідносин «фірма послуга партнер»

Ринок спортивно-оздоровчих послуг характеризується великим консерватизмом з боку споживачів до послуг, що надаються у спортивно-оздоровчих організаціях, а також підвищують роль і значення маркетингових технологій по створенню стійких асоціацій у споживача з конкретною послугою або організацією, яка надає конкретну спортивно-оздоровчу послугу. Мова в Даному випадку йде про брендінг на ринку спортивно-оздоровчих послуг. В контексті глобалізаційних процесів та підвищення рівня конкуренції бренд виступає не просто як набір формальних і неформальних ознак, які впливають на прийняття споживачем рішення про покупку послуги, а як система комунікацій між виробником і споживачем, що особливо актуально на сучасному ринку спортивно-оздоровчих послуг.

Одним з показників розвитку ринку є присутність на ньому світових брендів. За останні кілька років в Україні відкрились офіційні представництва Adidas Group (бренди Adidas і Reebok) та Puma. Лише Adidas Group відкрила 73 власні магазини в Україні (Adidas і Reebok). Офіційний представник Nike в

Україні - компанія "Делта Спорт Україна" - планує відкривати по 10-15 вла(І) магазинів Nike і близько 15 з партнерами щорічно. Також в Україну за остац(І) роки прийшли марки так званого "другого ешелону", наприклад, в футболі * Mc Joma і Umbro.

Якщо говорити про роздрібні мережі, то два роки тому на українську ринок вийшла естонська мережа спортивних магазинів Sportland, а в найближ час очікується відкриття першого магазину світової мережі Decathlon, визнан лідера в галузі доступних товарів для спорту і відпочинку.

Ще одним свідченням успішності торгівлі спортивними товарами наявність франчайзингових проєктів, коли крупні власники мереж продають готовий бізнес партнерам. На початку 2014 року було відкрито близько 70 так роздрібних магазинів, хоча в 2012 р. їх було не більше 20.

В перспективах галузі — розвиток контрактного виробництва, коли українські фабрики будуть працювати на замовлення світових брендів [74, с. 10].

Позитивні зміни відбуваються і на ринку спортивних послуг. Перший фітнес-клуб в Україні відкрився рівно 10 років тому і довгий час на ринку існувало кілька крупних фітнес-об'єктів, що працювали в категорії елітних «клубів» з вартістю абонементу \$5000-7000 тис.грн.. Сьогодні ситуація змінилась - фітнес-послуги стали дешевшими, доступнішими для багатьох українців. Так в столиці можна купити річний абонемент в клубі середнього класу за 2000-4000 тис.грн. Один з найдемократичніших великих клубів є Sport Life. Сьогодні клуб заявляє про розвиток мережі центрів і 2 проєкти сьогодні вже будуються. У Львові функціонують два клуби Sport Life, які користуються широкою популярністю серед львівян та гостей міста.

Відкриваються фітнес-мережі і в регіонах - цього року відкрились три нові фітнес-клуби "Спорт Лайф" в Донецьку і "Максимум" в Херсоні. У Києві відкритий новий фітнес-центр "Тріумф", готується до відкриття другий ЯЛУ® російської мережі "Планета Фитнес". Сьогодні в Україні працює близько 250 повноцінних фітнес-центрів і 300 невеликих тренажерних залів чи студій "Ч

ра#ливИМ показником розвитку ринку спортивних послуг є наявність професійних компаній, які створюють фітнес-центри "під ключ".

ЯкШО 2-3 роки Тому такі послуги надавали як правило окремі фітнес-спеціалісти або менеджери діючих фітнес-центрів, сьогодні існують компанії, які знаходять інвесторів під конкретні проекти і створюють їх з нуля. Але на даний час знайти інвесторів є дуже складно, оскільки напружена ситуація в державі стримує інвестування, адже закордонні інвестори не бажають вкладати кошти в країни, де немає політично-економічної стабільності

За допомогою орендів виробники послуг не тільки інформують споживачів про ключові цінності своїх ринкових пропозицій, але і прагнуть зробити свій бізнес більш стійким, отримуючи для цього підтримку лояльних клієнтів. Споживачам бренди служать своєрідним путівником серед конкуруючих послуг і організацій, що надають спортивно-оздоровчі послуги, знижуючи ринкову невизначеність і заощаджуючи час на прийняття рішень про споживання тієї чи іншої послуги [70, с. 116].

Процес брендінгу, в якому числі і корпоративного, є процесом перманентним і не може розглядатися як разова трансакція компанії [78, с. 234]. Конкуренція на всіх видах ринків, в тому числі і на ринку спортивно-оздоровчих послуг, робить процес брендінгу практично нескінченним. У цьому зв'язку, чисто з економічної точки зору, доцільніше Проводити брендінг компанії на основі товарів і послуг, що набуває додаткової актуальності на ринку соціально значущих товарів і послуг.

Послуги стають брендами внаслідок придбання ними широкої популярності у споживачів. Це відбувається в міру завоювання ринку (частки ринку) послугами даного виробника, які незмінно демонструють високу якість їх надання і комплексно задовольняють потреби споживачів.

Бренд - це не лише гарантія високих споживчих властивостей послуги, це відображення якісних характеристик організації, що надає послуги [89, с.167]. Корпоративний брендінг передбачає підвищену увагу до проблем забезпечення

якості послуг, що надаються у спортивно-оздоровчих організаціях та формування і підтримки репутації.

Відомий корпоративний бренд викликає позитивні асоціації у споживача емоційно притягує, спонукає до купівлі нових послуг, які надаються конкретним виробником. У цьому зв'язку, бачиться особливо актуальним вибудовування концепцію корпоративного брендінгу на ідеї спортивно-оздоровчих послуг мають досить складну структуру споживання в умовах підвищеної конкуренції. Популярний корпоративний бренд уособлює гарантовану якість, підтверджує добру репутацію послуги та самого її виробника, надає послугам даної організації додаткову цінність, породжує довіру і прихильність до спортивно-оздоровчої організації (рис. 3.4).

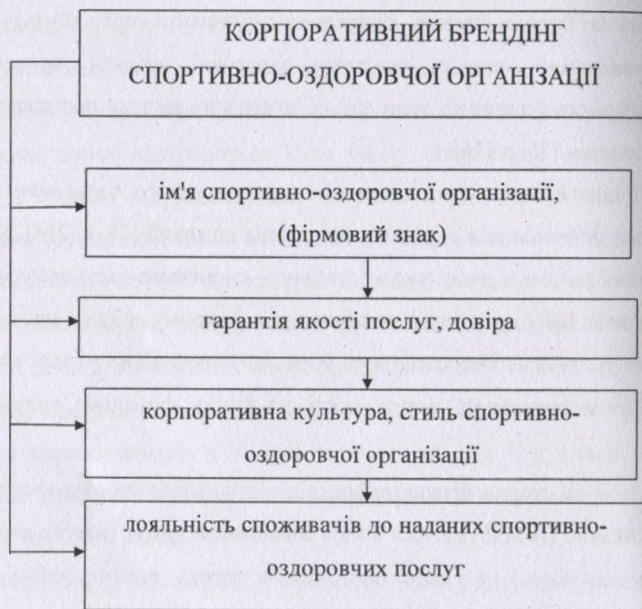

Рисунок 3.4 — Елементна система корпоративного бренду спортивно-оздоровчої організації [розробка автора на основі власних досліджень]

Гуетою корпоративного брендингу є формування лояльності споживачів не до самої спортивно-оздоровчої організації, але і до послуг, які надаються.

М. ДІДЬКИ

Зачен виділяють три ступеня прихильності споживачів до бренду:

- впізнавання або поінформованість (brand awareness): споживачам найомий даний вид послуг (або організація), вони, наймовірніше, куплять їх, тому що її знають;
- перевага (brand preference): споживачі за звичкою користуються однією і тією ж послугою, однак в разі її відсутності, вони можуть набувати і альтернативні послуги;
- прихильність або стійка пристрасть до бренду (brand insistence or brand loyalty): споживач не погоджується на заміну послуги і в разі її відсутності займається активним пошуком даної послуги [157, с.53].

Комплексний підхід до вирішення проблеми досягнення популярності корпоративного бренду, завоювання позитивної репутації реалізується за допомогою інтегрованих маркетингових комунікацій [158, с. 207]. Інтегровані маркетингові комунікації дозволяють визначити філософію, стратегію і тактику комунікацій спортивно-оздоровчих організацій, дотримуючись яких стає можливим досягнення якісно нового рівня взаємодії з цільовими аудиторіями. Інтегровані маркетингові комунікації припускають ретельне продумування і координацію всіх видів комунікацій організацій для вироблення чіткого і переконливого уявлення про неї і її послуги. Кінцевою метою цього процесу є формування позитивної громадської думки, яка асоціюється з корпоративним брендом [143]. В систему інтегрованих маркетингових комунікацій необхідно включати такі маркетингові інструменти як PR, реклама, індивідуальний підхід до клієнта, прямий маркетинг, інтернет маркетинг. Створення відомого корпоративного бренду, формування позитивної ділової репутації без використання інтегрованих маркетингових комунікацій є неможливим.

Під маркетинговими комунікаціями слід розуміти систематичне комбіноване використання сукупності інформаційних зв'язків - від пошуку Ринкової інформації щодо спортивно-оздоровчих організацій, ринкового

сегмента, визначення оптимальних умов щодо реалізації послуг до
 реклами і створення позитивного образу (іміджу) організації та її діяльності. Таким чином, сучасна спортивно-оздоровча організація управляє складною системою маркетингових комунікацій (рис. 3.5)

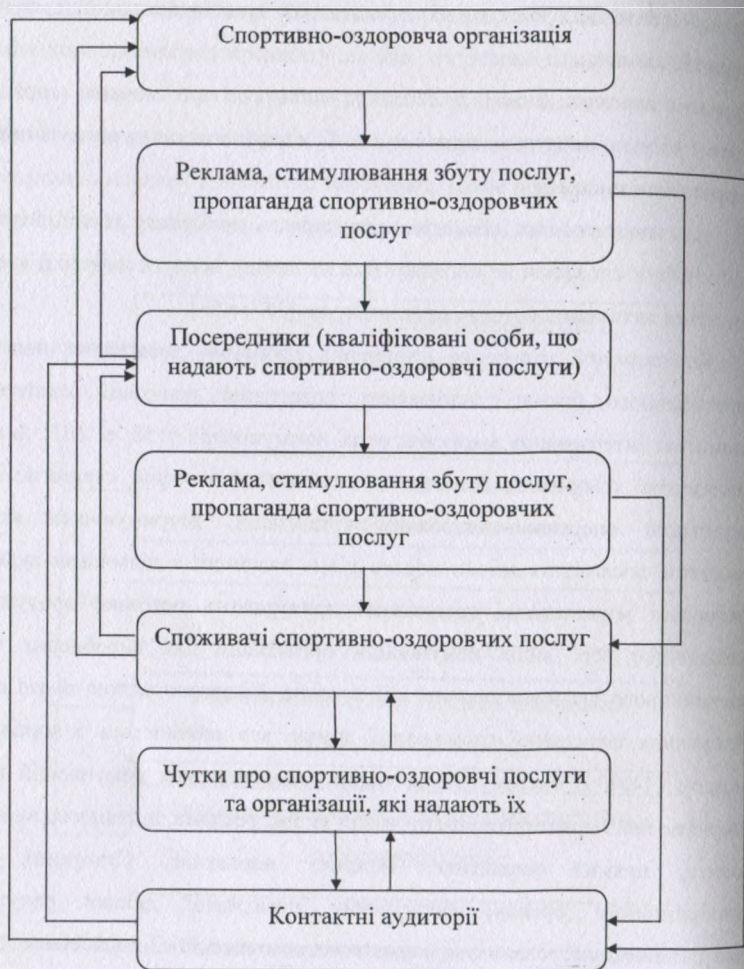

Рисунок 3.5 - Система маркетингових комунікацій [розробка автора на основі власних досліджень]

десь світ товарів та послуг існує для задоволення потреб споживачів, пов'язаних з потребою в спортинвно-оздоровчій послугі, яка найкраще задовільняє споживача, який пам'ятає свої приємні відчуття і позитивні емоції, нерозривно пов'язані з назвою, логотипом спортинвно-оздоровчої організації. Наступного разу він очікує від споживання цього бренду такого ж задоволення. Тобто, рішення про вибір бренду є наслідком очікування отримання споживачем раніше пробованих позитивних відчуттів та емоцій. Однак першим кроком до бренду є обіцянка. Раніше невідома спортинвно-оздоровча організація для того, щоб стати брендом, перш за все, повинна запропонувати споживачеві будь-які вигоди від її споживання. Причому, ці вигоди можуть бути пов'язані як з корисними характеристиками самої послуги, так і, наприклад, з позиціонуванням послуги в якості елемента «красивого» життя, як свідчення високого соціально-економічного статусу набувача цієї послуги. В цьому випадку брендова спортинвно-оздоровча послуга виступає не тільки як утилітарна цінність, як засіб задоволення визначеної потреби, але і як носій певної інформації, позитивних асоціацій, і як інструмент комунікації, а загалом як ефективна соціально-економічна послуга. Купуючи послугу-бренд, за надання гарантії задоволення потреб на належному рівні споживач згоден платити додатково порівняно із звичайною послугою.

Процес створення товарних брендів спирається на реалізацію кількох основоположних передумов організації процесу просування послуги, насамперед, сегментування споживачів (споживчих ринків). Виробник завжди повинен відбирати для себе один або кілька сегментів ринку і не прагнути до «загальної любові». Принципи, за якими проводиться сегментування споживчих ринків, різні: наприклад, класичний маркетинг виділяє географічний, психографічний, поведінковий, демографічний принципи, кожен з яких містить ще ряд підгруп [76, с.51]. При відсутності сегментування спортинвно-оздоровча організація в конкурентній боротьбі поступиться тим, хто зосередить свої зусилля на чітко визначеній цільовій аудиторії.

Визначивши аудиторію, спортивно-оздоровча організація, якій призна майбутній бренд, повинна здійснити позиціонування. Суть цього процесу п у формуванні в думках споживачів бажаних асоціацій зі своїми послугами. Необхідно переконати споживача, що саме ваша спортивно-оздоровча послуга зробить це краще інших. 1 зробити наголос саме на ті особливості, які визначають конкурентні переваги даної послуги на ринку. При цьому слід враховувати соціально-економічні, психологічні та інші особливості цільової аудиторії якій призначається дана послуга. Необхідно щоб спортивно-оздоровча організація дала відповідь на питання, який образ тієї чи іншої послуги вам би хотілося сформувати у свідомості свого споживача.

Численні експерименти свідчать про те, що після отримання людиною певної рекламної інформації її сприйняття про послуги (компанії, організації) змінюються. Висновок, до якого вже давно прийшли маркетологи, полягає в тому, що причину вибору не завжди треба шукати в самій послугі, а найчастіше у свідомості людини, в тому образі, в тих асоціаціях, які існують в її голові.

Бренд - необхідна приналежність будь-якої успішної спортивно-оздоровчої організації. Він розглядається як актив, який, на відміну від реалізації спортивних оздоровчих послуг, впливає не тільки на поточний грошовий потік, але і на майбутній. Механізм цього впливу заснований на формуванні лояльності споживачів до даного бренду. Йдеться про те, щоб максимально збільшити число тих, хто буде купувати даний бренд, навіть якщо реклама припиниться. Сьогодні все виразніше помітно те, що розвиток бренду веде до стабілізації клієнтської бази спортивно-оздоровчих організацій або зростання лояльності споживачів. Нарощувати лояльність споживачів означає працювати на потоки майбутніх періодів, на збільшення вартості бізнесу.

Бренд, формуючи лояльність і перевагу споживача, забезпечує стійку конкурентну перевагу для спортивно - оздоровчої послуги та її виробника. Він гарантує порівняльну сталість попиту на послугу і її незалежність від багатьох ринкових факторів, в тому числі від коливань ринкових цін. Можна стверджувати

що бренд є своєрідною страховкою для спортивно-оздоровчих організацій, армуючи у покупця психологічну готовність платити за надані послуги.

Процес брендінгу безсумнівно відіграє позитивну роль, оскільки змушує об'єктів спортивно-оздоровчих послуг удосконалювати технології надання послуг, змушує їх вкладати величезні кошти в різні дослідження, підвищувати якість послуг. Одночасно зростають витрати, пов'язані з просуванням послуги, і, природно ціна. Зростання витрат споживачів на придбання брендovаних спортивно-оздоровчих послуг повинна компенсуватися гарантованою якістю. При цьому поняття «якість» трактується досить широко. В нього повинні включатися не тільки характеристики, що піддаються об'єктивному оцінюванню, але і споживчі переваги (зручність, простота виконання, відповідність сучасним тенденціям, досягнення позитивного ефекту від використання спортивно-оздоровчих послуг і т. д.). Ще на етапі розробки бренду спортивно-оздоровча організація повинна визначити оптимальний рівень якості та інші риси послуги, що дозволяють їй зайняти і утримувати певні позиції на ринку послуг-аналогів. Для продавця якість також є найважливішою характеристикою послуги, зумовлюючої можливість її просування.

Необхідно зауважити, що під широко відомими брендами пропонуються спортивно-оздоровчі послуги, що мають найбільш високу якість і оптимально задовольняють потреби споживачів. Поодинокі вийнятки лише підтверджують це правило. Можна з упевненістю говорити про те, що бренд є втіленням позитивної репутації спортивно-оздоровчої організації. Отже, можна дійти висновку що репутація спортивно-оздоровчої організації є частиною її нематеріальних активів. Різні автори при характеристиці майна тих чи інших організацій, компаній, що не мають речового втілення, використовують різні терміни: «нематеріальні активи», «невловимі активи», «інтелектуальний капітал». На сучасному етапі ділова репутація виступає в якості базової категорії ринкової економіки; вона залежить від безлічі факторів і може оцінюватися за різними комплексами параметрів. Отже, репутація спортивно-оздоровчої організації - це об'єктивно складена і

підтверджена практикою сукупність раціональних думок. Це комплекс знань, який підтверджує її достоїнства і недоліки.

Управління нематеріальними активами полягає в безперервному процесі, який обов'язково включає в себе оцінку і захист активів (особливо репутації). Планомірний процес управління нематеріальними активами (в т. ч., репутація) необхідний для:

- зміцнення ринкової позиції спортивно-оздоровчої організації;
- захисту майбутньої діяльності;
- постійної адаптації бізнесу до мінливого ринкового середовища;
- корекції менеджменту, в тому числі управлінського ядра;
- розвитку інноваційних процесів в спортивно-оздоровчій організації;
- зміцнення ділової співпраці з колегами, партнерами, споживачами

спортивно-оздоровчих послуг і т. д.

Просування послуг на спортивно-оздоровчий ринок в певній мірі залежить від територіальних факторів, наприклад, наскільки бренд користується популярністю на локальному ринку регіону. Першою основною умовою впізнаваності (автентичності) є відкритість до внутрішнього і зовнішнього досвіду, або іншими словами, чутливість до поточного стану певної структури її позиціонуванню в підприємницькій системі господарювання, до суспільно-економічних потреб.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що роль спортивно-оздоровчих послуг в процесі корпоративного брендінгу полягає у формуванні ефективної системи комунікацій між виробником і споживачем за рахунок встановлення стійких формальних і неформальних асоціативних взаємозв'язків між спортивно-оздоровчою організацією і послугами які надаються нею. Все дозволяє досягти наступних конкурентних переваг, які наведені на рисунку 3.

Рисунок 3.6 - Конкурентні переваги брендів спортивно-оздоровчих послуг [розробка автора на основі власних досліджень]

Однак, не дивлячись на настільки значимий потенціал формування корпоративного бренду на основі спортивно-оздоровчих послуг, слід пам'ятати, що це не може бути єдиною унікальною властивістю компанії, визначати і формувати її автентичність внаслідок чого пропонуємо диференціювати чинники корпоративного брендінгу з урахуванням кон'юнктури зовнішнього середовища спортивно-оздоровчої організації.

Таким чином, можна констатувати, що використання різних маркетингових інструментів на ринках спортивно-оздоровчих послуг повинно здійснюватися з урахуванням специфіки цих ринків, специфіки процесу просування в розглянутій області, перш за все, з урахуванням того, що бренд на спортивно-оздоровчому ринку виконує не традиційну для бренду функцію капіталу, а є характеристикою

громадського блага (характеристикою життєво важливої якості послуг) визначає специфіку її просування до споживача.

Щоб досягти високого ступеня автентичності (популярності та визнання) допомогою свого бренду в постійно мінливих ринкових умовах, стратегічна програма просування спортивно-оздоровчих послуг повинні постійно оновлюватися і доповнюватися новими підходами, наприклад, репутаційними сформованими в рамках тенденції становлення соціально-відповідального соціально-економічного бізнесу.

Ми переконані, що саме висока ділова репутація фірми може виявитися найменш витратним фактором підвищення її конкурентоспроможності, а також розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг на теренах України. Тобто просування спортивно-оздоровчих послуг на ринок, може і повинно спиратися на розвиток репутаційної складової ресурсного потенціалу спортивно-оздоровчої організації (бренд, імідж, ділова репутація, суспільне визнання, автентичність послуг, довіра ділового співтовариства). Достатньо ефективною стратегією просування послуг є стратегія «зонтичного» брендингу, що дозволяє знизити маркетингові бюджети на просування, що досить актуально в українських умовах з точки зору скорочення транзакційних затримок. Крім того, для зміцнення позицій бренду доцільним є використання стратегії злиття підприємств, організацій споріднених галузей наприклад, на основі кластерного підходу, що досить актуальним на даний нелегкий та нестабільний час для економіки України.

3.2 Регулювання розвитку спортивно-оздоровчого туризму, як особливого виду спортивно-оздоровчих послуг

У 2010-2014 рр.в Україні спостерігається стійка тенденція до соціально-економічної ролі спортивно-оздоровчих послуг, а саме:

- підвищення ролі держави в підтримці розвитку спортивно-оздоровчих послуг, громадських форм організації та діяльності у цій сфері;

- широке використання спортивно-оздоровчих послуг в профілактиці і впровадженні і зміцнення здоров'я населення;
- організація дозвільної діяльності і профілактика асоціальної поведінки молоді та населення загалом;
- збільшення зростання доходів від спортивних видовищ і спортивної індустрії;
- у розвитку фізкультурно-оздоровчої та спортивної інфраструктури з урахуванням інтересів і потреб населення;
- в різноманітні форм, методів і засобів пропонувані на ринку фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг.

Для створення умов перспективного розвитку спортивно-оздоровчих платних послуг необхідно провести такі заходи:

- а) створення умов розвитку фізичної культури і спорту серед різних категорій населення:
  - 1) діти, підлітки та молодь;
  - 2) працюючі;
  - 3) допризовна молодь та військовослужбовці;
  - 4) інваліди та особи з ослабленим здоров'ям;
  - 5) особи старшого віку.
- б) підвищення ролі регіонів у розвитку фізичної культури і спорту:
  - 1) розробка ефективних систем управління та організації фізкультурно-оздоровчої роботи;
  - 2) формування регіональних і муніципальних бюджетів з урахуванням принципу пріоритету фізкультурно-спортивної роботи в соціальній політиці місцевої влади;
  - 3) розробка конкретизованих регіональних програм масового прилучення різних груп населення, у тому числі дітей, підлітків, юнацтва, до систематичних занять фізкультурою і спортом;

4) розробка програм реконструкції та будівництва навчальних спортивної бази освітніх закладів, забезпечення їх необхідним обладнанням та інвентарем.

в) розвиток спортивного туризму передбачає:

1) оптимізувати організаційно-управлінську систему у сфері спортивного туризму, що базується на механізмах взаємодії державних і громадських організацій;

2) реконструювати матеріально-технічну базу спортивного туризму, включаючи засоби розміщення інфраструктури; організувати виробництво товарів туристського призначення;

3) стимулювати систему підготовки гідів-провідників та інструкторів спортивного туризму стосовно основних видів їх професійної діяльності зі створенням відповідних робочих місць;

4) включити спортивний туризм в систему загальної та професійної освіти.

г) удосконалення нормативної та правової бази,

г) зміцнення матеріально-технічної бази,

д) поліпшення фінансування та проведення активної інвестиційної політики.

е) ширше застосовувати договірну практику спільного використання (експлуатації) спортивних споруд, що належать різним відомствам або власникам. У нових соціально-економічних умовах будівництво спортивних споруд та їх реконструкція мають здійснюватися не тільки за рахунок бюджетних коштів різного рівня, але і за рахунок залучених коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

є) удосконалювати систему підготовки фахівців.

ж) створення дієвої системи пропаганди здорового способу життя.

Пропаганда фізичної культури повинна сприяти:

- підвищенню у людей інтересу до фізичного вдосконалення, розкриттю цінності фізичної культури;

популяризації самостійних занять з широким використанням природних факторів; формуванню в масовій свідомості розуміння життєвої необхідності культурно-спортивних занять.

Зупинимося конкретно на спортивно-оздоровчому туризмі, оскільки ми вбачаємо можливість покращення регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг саме за допомогою стрімкого його розвитку на теренах України.

Важливою складовою частиною державної соціально-економічної політики є розвиток всіх форм спортивного туризму в Україні, до яких відноситься як сам вид спорту «спортивний туризм» (СТ), так і масовий спортивно-оздоровчий рух - спортивно-оздоровчий туризм [2, с. 108].

Спортивно-оздоровчий туризм (СОТ) самостійна і соціально-орієнтована сфера, вид спорту, спосіб життя значного прошарку суспільства; ефективний засіб духовного і фізичного розвитку особистості, виховання дбайливого ставлення до природи, взаєморозуміння та взаємоповаги між народами і націями; форма «народної дипломатії» заснованої на реальному знайомстві з життям, історією, культурою, звичаями народів, найбільш демократичний вид відпочинку, який характеризується специфічною формою народної творчості, вільним вибором форми власної активності всіх соціально-демографічних груп населення, починаючи з дітей дошкільного віку і закінчуючи пенсіонерами.

Спортивний туризм як громадський рух громадян не переслідує отримання прибутку і розділяється на організований і неорганізований [131, с. 80]. Під час міжнародних змагань багато вболівальників (і не тільки) приїжджають в країну, де проводяться змагання. Відповідно виникає проблема у житлі. Така ситуація збільшує приплив прибутку у туристично-готельний комплекс. Динаміка прямих іноземних інвестицій у готельні та інші заклади тимчасового проживання Львівщини відображена в таблиці в таблиці 3.1.

Прямі іноземні інвестиції у розвиток туристично-готельного підприємництва у Львівській області [91, с. 63]

Роки	Заклади з тимчасового проживання			
	Готелі	Інші заклади для тимчасового проживання	Бюро подорожей та туристичні агенства	Санаторії та курортні заклади
2001	1182,7	-	1215,2	578л
2002	1485,3	-	1157,4	943Д
2003	1466,9	-	1118,2	296ІТ5
2004	1605,1	87	1288,9	6953Л
2005	1620,2	770	313,5	І2994
2006	5119,9	770	297,9	5969,7~
2007	6548,1	821,4	2879,2	10228,2
2008	7191,5	821,4	2878,4	10653,1
2009	7155,2	821,4	3287,4	10378,8
2010	8111	-	3346,1	10507,6
2011	10203,5	“	3115,9	11147

За аналізований період відбувалося нарощування прямих іноземних інвестицій з 1182,7 тис.дол. США в 2001 році до 8012,9 тис.дол. в 2008 році. В 2009 році відбулося скорочення припливу іноземних інвестицій в ці заклади на 36,3 тис.дол. . Проте, в 2010 і та 2011 роках знову спостерігається їх збільшення до 8111,0 тис.дол. в 2010 році та 10203,5 тис.дол. в 2011 році.

Сьогодні ще не визначено чітких джерел фінансування сфери спортивно-оздоровчого туризму, оскільки, йде робота над багатьма інвестиційними проектами.

Виходячи із регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2012-2014 роки у формуванні та розвитку транскордонних спортивно-оздоровчих кластерів можуть бути визначені

Структура транскордонного спортивно-оздоровчого кластера

Компоненти спортивно-оздоровчого кластера	Учасники
Туристичний спортивно-оздоровчий блок	Туристичні фірми, спортивно-оздоровчі організації, заклади харчування, готелі та інші заклади з тимчасового проживання, садиби, атракційні об'єкти природно-заповідного фонду, інфраструктурні заклади
Виробничий блок	Виробники послуг, що мають прями опосередковане відношення на діяльність суб'єктів спортивно-оздоровчого туризму
Науково-освітній блок	Освітні заклади, здатні забезпечити потреби у високо кваліфікованих кадрах, наукові установи, які відповідають за стратегію розвитку туризму в цілому та спортивно-оздоровчого туризму зокрема
Управлінський блок	Керівники спортивно-оздоровчих організацій, що утворили кластер, представники фінансово-кредитних інститутів та органів державного управління і влади, які координують дії учасників об'єднання

Розробка автора на основі джерел [13, 80, 85].

Основними напрямками роботи спортивно-оздоровчих кластерів на які слід звернути увагу є:

- формування спільних спортивно-оздоровчих продуктів;

позиціонування українського спортивно-оздоровчого туризму на

місцях народних ринках;

забезпечення покращення соціально-економічних показників

„кордонних регіонів шляхом збільшення зайнятості населення;

забезпечення сприятливих умов для господарювання в туристичній спортивно-оздоровчій сфері.

Щоб краще оцінити ситуацію щодо туристичних потоків проаналізуємо таблицю 3.3.

Таблиця 3.3

Туристичні потоки (осіб) в Україні

Рік	Кількість туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності України - всього	Іноземні туристи	Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	Кількість екскурсантів
2006	93 553	8 427	40 717	44 409	140 680
2007	117 242	9 478	58 250	49 514	79 320
2008	143 610	14 062	76 851	52 697	78 418
2009	109 947	9 306	59 040	41 601	79 695
2010	153 939	9 894	102 340	41 705	56 045
2011	128 709	12 955	81 000	34 754	17 974
2012	124 013	19 033	63 706	41 274	33 508
2013	188 520	16 162	131 530	40 828	22 184
2014	92 128	2015	61 465	28 648	26 901

Примітка: 2000-2010рр.- за даними Державної служби туризму і курортів України, з 2011 року за даними Головного управління статистики у Львівській області.

З вище наведеної таблиці можемо спостерігати, що тенденція до зростання туристичних потоків є стійкою. В 2014 році кількість туристів дещо зменшилась, оскільки, в країні панує напружена як політична так і економічна ситуація вагомою непривабливою причиною для туристів. Для наочного відображення динаміки туристичного потоку побудований графік 3.7.

Рисунок 3.7 - Туристичний потік осіб в Україні за 2006-2014 роки

Отже, з рисунку 3.7 видно що пік обслужених суб'єктами туристичної діяльності туристів припадає на 2008, 2010 та 2013 роки згідно досліджуваного періоду. Відповідно, можна зробити висновок, що відбувається не стрімкий, але стабільний розвиток туристичного бізнесу, а також і спортивно-оздоровчого туризму (адже суб'єкти туристичної діяльності включають спортивно-оздоровчі організації, спортивно-оздоровчу атрибутику, яку купують туристи і т.д.) на теренах України [49, с. 205].

Ключові показники ефективності можуть бути визначені за допомогою систем Business Intelligence. Їх використання дає організації можливість оцінити свій стан і допомогти у формуванні стратегії. КІП дозволяє проводити контроль Ділової активності в реальному часі. Дуже часто показники ефективності

(С-говуються для оцінки отримання вигоди від складних величин, ких як розвиток лідерства, зобов'язання, обслуговування та задоволення.

Технології постановки та контролю цілей лягли в основу окремої концепції, належить до основ сучасного менеджменту, та розвинулась до збалансованої системи показників (ЗСП). Це - управління по цілях: метод управлінської діяльності, що передбачає передбачення можливих результатів діяльності та планування шляхів їх досягнення.

На основі даних Державної служби туризму і курортів України та Головного управління статистики у Львівській області (таб. 3.3) прораховано показники ефективності приросту туристичних потоків в Україні з 2006 по 2014 роки. Обрахунок проводився за формулою:

$$KPI = 100 - A_{\Pi, t} / A_{\Pi} * 100 \quad (3.1)$$

де KPI - основний показник ефективності приросту кількості туристів у порівнянні до попереднього року;

A_{t} ,- кількість туристів у досліджуваному році;

$A_{\Pi, i}$ — кількість туристів у попередньому році.

Формула була сформована і пояснена нами на основі основного показника ефективності (KPI).

Ключові показники ефективності це сучасний метод оцінки ефективності виконуваних дій. Їх можна застосовувати як для оцінки роботи всієї компанії, її окремих підрозділів так і конкретних працівників. За допомогою сучасних систем KPI можна контролювати і оцінювати ефективність виконуваних дій. Умова роботи показника - можливість його виміру. Отримані показники наведені в таблиці 3.4.

Показники ефективності туристичних потоків в Україні з 2006 по 2014 роки

Рік	Показник ефективності кількості туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності України у порівнянні до попереднього року всього у %	Показник ефективності кількості іноземних туристів у порівнянні до попереднього року у %	Показник ефективності кількості туристів-громадян України, які виїжджали за кордон у порівнянні до попереднього року у %	I Показник ефективності приросту внутрішніх туристів у порівнянні до попереднього року у %
2006	-	-	-	-
2007	20,21	11,09	30,10	10,3Г
2008	18,36	32,60	24,20	6,04
2009	-30,62	-51,11	-30,17	-26,67
2010	28,58	5,94	42,31	0,25
2011	-19,60	23,63	-26,35	-20,00
2012	-3,79	31,93	-27,15	15,80
2013	34,22	-17,76	51,57	-1,09
2014	-104,63	-702,08	-113,99	-42,52

У таблиці 3.4. прораховано ефективність поданих показників (кількість туристів обслужених суб'єктами туристичної діяльності України, кількість іноземних туристів, кількість туристів-громадян України, які виїжджали за кордон, приріст внутрішніх туристів) у відсотках відповідно до попереднього року.

Також наведено основні показники готельних закладів, підприємств, юридичних осіб у Львівській області (табл. 3.5).

Основні показники готельних закладів, підприємств, юридичних осіб у Львівській області [140, с. 15]

Основні показники готельних закладів підприємств-юридичних осіб										
Показники	Рік									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
"Кількість готельних закладів, одиниць	100	110	128	148	155	159	228	247	272	273
Обслуговано приїжджих, тис. осіб	237,3	278,2	303,2	369,9	292,7	353,2	396,2	470,8	493,2	449,2

Кількість готельних закладів в досліджуваній період збільшується, що є позитивним чинником для розвитку спортивно-оздоровчого туризму. Число обслуговуваних приїжджих також тримається в стабільних межах. Найбільший пік припадає на 2012-2013 рр., що зумовлено проведенням Євро - 2012. Велика кількість вболівальників та гостей відвідали Україну, Львів та інші міста, що призвело до вагомого поштовху у становленні та розвитку спортивно-оздоровчого туризму та економічного збагачення нашої країни.

Метою розвитку спортивно-оздоровчого туризму є створення в країні оптимальних умов для реалізації ефективного спортивно-оздоровчого туристичного комплексу, здатного залучити до спортивного туристичного руху, якомога більше громадян України і реалізувати сучасну технологію спорту, активного відпочинку, спрямованого на соціальну адаптацію, духовне і фізичне вдосконалення особистості.

Необхідно розробити концепцію, яка стане основою для розробки комплексу заходів щодо розвитку спортивно-оздоровчого туризму, що передбачатиме об'єднання зусиль державних органів виконавчої та законодавчої влади, органів влади суб'єктів України, органів місцевого самоврядування, туристично-спортивних громадських об'єднань, всіх зацікавлених організацій, а також окремих громадян.

Отже, мету концепції ми охарактеризували, щоб її досягнути необхід 1

створити оптимальну організаційно-управлінську та а,;
 системи у сфері спортивно-оздоровчого туризму, яка базуватиметься на
 механізмах взаємодії державної, громадської та приватної ініціатив
 вводити в дію комплекс конкретних нормативно-правових заходів
 відповідальність суспільства і держави за стан і ступінь розвитку спорти
 оздоровчого туризму;

створити міську, приміську та віддалені від міста матеріальн
 технічну бази спортивно-оздоровчого туризму, включаючи засоби розміщення
 інфраструктуру, а також виробництво товарів спортивно-туристичного
 призначення;

створити державно-громадську систему підготовки кадрів для сфери
 спортивного, спортивно-оздоровчого туризму;

розширити і кардинально вдосконалювати систему диференційова
 підготовки фахівців стосовно основних видів їх професійної діяльності у спорт
 туризмі; створенням відповідних робочих місць з круглорічною зайнятістю;

посилити і активізувати проведення фундаментальних і прикладних
 наукових досліджень проблем спортивно-оздоровчого туризму;

впровадити спортивно-оздоровчий туризм, в систему навчально-
 освітніх закладів і установ будь-яких типів, у навчально-спортивних
 тренувальних таборах і туристських полігонах, на підприємствах і організаціях
 місцем проживання населення, спортивно-оздоровчі табори, на базах
 рекреаційного профілю;

створити єдину базу даних туристсько-спортивної інфраструктури
 (перелік маршрутів і перевалів, рекреаційного потенціалу, природо-охоронних
 територій, культурно-історичної спадщини і т.д. для розвитку спортивного та
 спортивно-оздоровчого туризму в Україні);

реалізувати державні та регіональних цільові програми та інші правові
 і нормативні акти, які спрямовані на створення соціально-економічних умов
 розвитку спортивно-оздоровчого туризму;

створити постійно діючу інформаційно-пропагандистську та освітню направлену на залучення громадян країни в спортивний туризм і фізично-оздоровчий туризм на всіх етапах життєдіяльності людини;

забезпечити мінімальні гарантовані державні пільги для заняття спортивно-оздоровчим туризмом, соціальних стандартів (Послуг) в області досліджуваної сфери для соціально незахищених категорій і груп населення.

Сукупність підприємств, що функціонують у сфері фізичної культури і спорту, обслуговує потреби професійного спорту і велику область дозвілля, тобто ТОГО часу, який залишається у людей після виконання трудових обов'язків.

Важливим напрямком в діяльності з розвитку спортивного туризму є вдосконалення управління та організації [141, с. 301].

Державним органам виконавчої влади спільно з ринками фізкультури, спорту і туризму та активом спортивного туризму необхідно в першу чергу звернути увагу на проблему збереження туристських клубів і туристських секцій, як найбільш оптимального в міському середовищі місця організації, навчання, підготовки спортсменів туристів, а також спілкування туристів, зберігання інформації, необхідної для організації та підготовки маршрутів», змагань, а також місця для роботи туристського активу [135, с. 98]. При цьому слід враховувати, що велика кількість клубів і секцій успішно функціонує при тісному контакті з профспілковим рухом підприємств і організацій усіх форм власності.

Для пропаганди і нормативно-правового забезпечення створення клубів - розробити типовий комплект документів клубу туристів, пропагувати позитивний досвід їх створення і подальшої роботи в Україні.

Враховуючи повну відсутність у спортивному туризмі матеріальної бази, орієнтованої на спортивно-оздоровчий туризм і розташованої в місцях проведення спортивних заходів, найбільш важливим завданням для органу виконавчої влади в галузі фізичної культури, спорту і туризму створення спортивно-оздоровчих центрів у природному середовищі і координація їх діяльності.

Організаційним принципом їх створення повинно стати змішана ^{спів} причому незалежно від матеріальних вкладень пріоритетним має бути голос ^{раця,} ідеологами спортивно-оздоровчого туристського руху, як основними Джерелд ^{за} інтелектуального продукту. Створювані центри можуть мати виду (до ^{ми} туризму) або міжвидову орієнтацію, служити опорою всьому українсько ^у туризму і всіляко заохочуватися з боку держави, громадські і комерцію організації сфери туризму, як місця з відпрацювання моделей і перед ^{ови} технологій розвитку руху, як на рівні регіону, так і в цілому в країні.

Для розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктури спортивно-оздоровчому туризму належить розробити і реалізувати проекти підприємств розміщення та харчування, додаткових послуг туристам і населенню.

Велике значення у вирішенні питань розвитку спортивно-оздоровчого туризму відіграє формування у населення стійкого інтересу до досліджуваного виду туризму за рахунок надання якісних професійних послуг. Тому підготовка спеціалістів та рівень наукових досліджень, що припускає розробку теоретичних методичних основ розвитку і вдосконалення системи підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Підготовка кадрів у сфері спортивного туризму має вже більш ніж 40-річну історію свого розвитку, і була націлена, в першу чергу, на більш ефективне забезпечення безпеки на спортивних маршрутах.

В даний час підготовка та підвищення кваліфікації кадрів у спортивному туризмі здійснюється в школах підготовки туристських кадрів, семінарах підвищення кваліфікації, установах додаткової освіти, у сфері молодіжного та дитячо-юнацького туризму, у профільних ВНЗ, на курсах і семінарах з підготовки громадських рятувальників у МНС та ін.

Підготовка кадрів спортивного туризму повинна включати різні рівні для підготовки всіх категорій кадрів спортивно-оздоровчого туризму з усіх дисциплін: • • •

- круглорічної підготовки спортсменів у спортивних туристських клубах і секціях, ДЮСШ;

- підготовка суддів спортивного туризму та тренерів;
- підготовка інструкторів спортивно-оздоровчого туризму;
- підготовка інструкторів-провідників спортивно-оздоровчого туризму.

Також необхідно сприяти офіційній юридичній реєстрації Міжнародної федерації спортивно-оздоровчого туризму (МФСОТ). В її рамках розробити основні нормативні документи зі спортивного туризму. Активно брати участь у становленні календаря спортивних змагань міжнародного рівня.

Однією з головних, хворобливих проблем для України та інших країн є проблема прозорості єдиного туристичного простору. Постійно не уніфіковані заборони, всілякі податки і внески створюють великі труднощі при пересуванні туристичних груп по маршруту. Необхідно працювати з правовим забезпеченням прозорості туристичного простору.

Необхідно налагодити взаємопов'язану роботу з спортивно-оздоровчими організаціями України, СНД і зарубіжжя за видами туризму. Розробити систему спільних туристичних, оздоровчих заходів.

3.3 Основні напрямки покращення регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні

В даний час потрібна розробка комплексу заходів, спрямованих на недопущення погіршення ситуації в соціально-економічній сфері, а також на поетапне підвищення рівня соціальної захищеності населення, їх реальних доходів. В соціально-економічну сферу включаються спортивно-оздоровчі послуги, тому необхідно всіма можливими шляхами провести ряд ефективних реформ для покращення її стану. Якщо активно не почати реформування соціальної сфери, держава не зможе забезпечити нормальне функціонування системи соціальних гарантій, яка багато в чому стала спадщиною дориночного періоду і теж вимагає нового наукового обґрунтування. Необхідно визначити теоретичні передумови, під якими слід розуміти засновані на певній теорії (або закономірностях) умови успішного реформування соціально-значущих галузей

економіки, причому критерієм успішності є досягнення позитивної індикаторів соціально-економічного розвитку внаслідок проведення реформ. Отже, кожна передумова може розглядатися як чинник досягнення позитивних результатів реформ. Серед таких факторів вирішальна роль у створенні сприятливих умов, що стимулюють прискорення темпів соціальних перетворень економіки, належить політичним чинникам. Саме від політичної волі державної влади і управління залежить проголошення і здійснення нового курсу соціально-економічного та духовного розвитку, підвищення рівня життя населення з урахуванням участі країни в світогосподарських процесах в умовах глобалізації економіки. Необхідною умовою стабільного та якісного функціонування соціально-економічної сфери є наявність системно-інструментального фактора. Роль такого інтелектуального інструментарію полягає в створенні організаційних, управлінських та технологічних механізмів вирішення економічних і соціальних завдань на всіх рівнях господарювання, що дозволяє вирішувати питання органічної сполучності процесів економічної і соціальної діяльності людей, зайнятих у тій чи іншій сфері економіки чи громадського життя [128, с. 228].

Задоволення потреб населення в систематичних заняттях фізичною культурою і спортом, його оздоровлення, формування фізично розвинених і здорових громадян є пріоритетним напрямком програми соціально-економічного розвитку України. Одна із стратегічно важливих завдань розвитку спортивно-оздоровчої інфраструктури країни - будівництво фізкультурно-спортивних споруд та оптимізація експлуатації мережі об'єктів спортивно-оздоровчого призначення, що надають комплекс послуг фізичної культури і спорту, з розвинутою інфраструктурою платних послуг населенню.

Враховуючи зростаючу роль соціальних проблем, можна розглядати соціально-трудовий фактор як основний орієнтир економічного розвитку. Основні напрямки створення теоретичних передумов і пов'язаних з ними орієнтирів реформування соціально-значущих галузей економіки країни представлені на рис. 3.8.

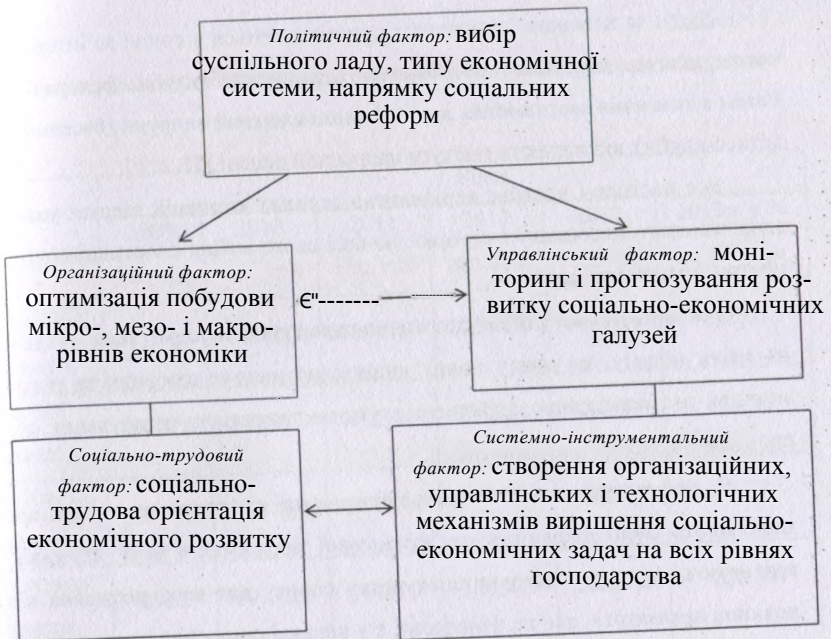

Рисунок 3.8 - Фактори реформування соціально-значущих гал.^{узей}

економіки в їх взаємозв'язку [розробка автора на основі власних досліджень]

Нагальна потреба українського суспільства у фізичному і соціальному здоровленню населення ставить за мету регулювання розвитку спортивно-здоровчих організацій, а також модернізацію державної полгтики.

Якщо ще пару років тому спортивні клуби створювалися ентуз.астами - спортсменами і їх основною кл.ентурою були так, ж спортсмени, то в данин час мода „а фітнес, аероб,ку, бодібілдинг і просто оздоровчу «стику досягла небувалих висот.

' Мотиви залучення в снортн.но-оздородчу Діяльні™ залежать в.» стах, і, і, рівня фізичного розвитку,соціального і майнового отану, сімейно™ ст.туеу, природно-кліматичних умов, культурних і релігійних традицій. е'иені. розвитку спортивної інфраструктури, і т.д.

Люди за власною ініціативою організуються в групи за інтересами. часом можуть перерости в громадські організації (клуби, федерації ^{які з} ЦР, ДСНПРи). Разом з тим вони звертаються в спортивно-оздоровчі споруди (басейни, стадіони, фітнес-клуби), які надають послуги на платній основі [71, с. 6].

Все частіше і частіше керівництво великих компаній звертає увагу на стан здоров'я свого персоналу і створює на базі свого майна спортивні клуби, фітнес-центри, тренажерні зали.

Так формується ринок спортивно-оздоровчих послуг, який чутливо реагує на зміни попиту, на появу нових видів спортивно-оздоровчих та рекреаційних методів, що неможливо здійснити в умовах жорсткого планування державних спортивно-оздоровчих організацій.

Як громадські, так і (тим більше) приватні спортивно-оздоровчі організації здійснюють свою діяльність без фінансової підтримки з боку держави. Проте, враховуючи високу соціальну значущість спорту для всіх, державна підтримка повинна надаватися, але не фінансова, а у вигляді створення режиму найбільш сприяння для діяльності спортивно-оздоровчих організацій.

Маючи законодавчо забезпечені економічні повноваження, держава малодостягти істотного економічного впливу на сферу фізичної культури і спорту. Однак цього не відбувається у практичному житті, оскільки, держава реально спроможна підкріпити отримані повноваження відповідними фінансовими ресурсами.

Аналіз таблиці 3.6 фінансування з місцевих бюджетів сфери фізичної культури і спорту в Україні у 2009-2013 рр. показує, що існує наявність позитивних тенденцій у фінансовому забезпеченні сфери фізичної культури і спорту в Україні.

Фінансування з місцевих бюджетів сфери фізичної культури і спорту в Україні у 2009-2013 рр. [151]

Джерела фінансування	Роки					
	2009 тис. грн	2010 тис. грн	2011 тис. грн	2012 тис. Грн	2013 тис. грн	2013р. у % до 2009 р.
Державний бюджет	13194,3	14573,7	10601,7	22334,3	28500,8	216,01
Місцевий бюджет	80027,8	132577	242351	298284	364336	455,26
Позабюджетні джерела	44808,1	38015,8	38740,4	78040,1	93064,3	207,7
Профспілкові бюджети	8722	10932,2	14691,4	16634,9	22567,6	258,74
Фонди підприємств, організацій, навч. закладів	24131,2	31608,9	36240,1	74667,3	87309,6	361,81
Фонди соціального страхування	11264,3	24522	31651,1	46251,3	56990,5	505,94
Всього:	182148	252229	342625	536212	652769	358,37

Останніми роками обсяг фінансування збільшився у 3,5 рази, а питома вага Державних коштів зросла з 51,1% до 59,8%. При цьому значно зросла роль місцевих бюджетів, що характерно для країн з ринковою економікою. Водночас за позитивними показниками не можна сховати те, що в Україні, протягом останнього п'ятиріччя на розвиток фізичної культури і спорту з Державного бюджету щорічно виділялось менше 0,5% його видаткової частини, що у кілька

разів нижче середньоєвропейських показників. Так, видатки Державного бюджету України 2011 року на фізичну культуру і спорт склали лише 0,35 %.

Першочерговим завданням у цьому напрямку є поступове збільшення видаткової частини Державного бюджету України на сферу фізичної культури і спорт. У Державному бюджеті на 2012 рік загальна сума видатків на фізичної культури та спорт збільшена на 20 %. Наразі, постає завдання досягти цей показник до 1 % у 2013 році, що орієнтовно складатиме 1,4 млрд. грн.

Муніципальна влада знаходиться ближче до безпосередніх потреб і запитів жителів міської спільноти, може повніше враховувати місцеві національні і культурні особливості.

Регіональна політика у спортивно-оздоровчій сфері може включати в наступні заходи, що входять до сфери компетентності місцевої влади:

- встановлення понижуючих коефіцієнтів на оренду приміщень, що перебувають у регіональній власності для спортивно-оздоровчих організацій;
- зниження ставок оплати комунальних послуг (вода, тепло і т.д.) для спортивно-оздоровчих закладів (басейнів, стадіоні, фітнес-клубів);
- надання площ і вулиць міста для святкових спортивно-видовищних заходів (рішення транспортних проблем, забезпечення безпеки, медичної допомоги та прибирання);
- створення механізму підтримки громадських ініціатив на конкурсній основі (заохочення найбільш вигідних соціально-економічних ініціатив).

Таким чином, основний принцип державного управління ринком спортивно-оздоровчих послуг є підтримка самодіяльного руху, створення реального найбільшого сприяння, "м'яке" регулювання економічними методами. Вище сказане особливо актуально з урахуванням того, що спортивно-оздоровча сфера є одним з компонентів формування здоров'я нації. Як підкреслюють багато дослідників, в умовах соціально-економічних і політичних перетворень в Україні особливе значення набувають проблеми зміцнення фізичного, духовного і соціального здоров'я людини, формування здорового способу життя і

спортивного стилю життя [90, с. 96]. Отже, проблема здоров'я нації стає елементом національної безпеки України, бо здоров'я нації - це міць держави.

Тенденції комерціалізації та професіоналізації, з одного боку, а також гостра конкуренція навколо бюджетних коштів - з іншого, свідчать про те, що спорт повинен навчитися самостійно отримувати прибуток з наявних у його розпорядженні ресурсів. Довгий час спорт і економіка розглядалися навіть на заході як дві окремі галузі. Вважалося, що спорт - це хобі, проведення вільного часу, і він не має нічого спільного з економікою, професією, торгівлею. Сьогодні все кардинально змінилося: в спорті можна заробити непогані гроші, зрозуміло, в умовах жорсткої конкуренції, але і традиційні ресурси спорту стають все більш обмеженими. Внаслідок цих процесів стає ясно, що спорт потребує не тільки професійних спортсменів і тренерів, але і професійних економістів, управлінців, юристів, соціологів. Це стосується всіх його сфер: спорту для глядачів, професійного спорту, спортивних спілок і клубів, комерційної пропозиції або державного та регіонального управління. Спорт потребує людей, які могли б, наприклад, розрахувати вартість будівництва басейну або проведення великої спортивної події і не володіли при цьому уривчастими знаннями про фінанси, менеджмент, маркетинг, а розбиралися б в спортивній продукції, спортивно-оздоровчих послугах, організаціях, культурі спорту. Оскільки, спорт в багатьох своїх проявах дуже чітко класифікується з економічної та управлінської сторін, то дуже багато чого з економічної теорії та теорії управління застосовано і в спорті. Можна трактувати економіку спорту як науку, що вивчає не тільки економічні аспекти спорту, а й соціологічні, психологічні, юридичні, з якими стикаються в своїй роботі спортивні організації всіх видів. Останні, природно, повинні розглядатися в контексті економіки.

Економіка спорту, як наука повинна демонструвати особливості, притаманні кожній окремо взятій країні, наприклад у Німеччині це насамперед Домінуюче становище спортивних спілок і клубів; в США - зразковий професійний командний спорт. В Україні становлення економіки спорту як науки необхідно для того, щоб з найбільшим ефектом використовувати те, що ще

залишилося від минулого, показати можливі резерви ресурсного забезпечення, а в кінцевому підсумку - для збереження здоров'я нації. Спорт - це небагатьох галузей, де Україна все ще конкурентоспроможна. І сьогодні більше людей шукають баланс між стресом і розрядкою, хочуть покликання, зберігаючи здоров'я і відчуваючи себе працездатними, фізична культура, спорт, профілактика і реабілітація - це якраз і є ті поняття, які пов'язані з успіхами будь-якого сучасного суспільства. Якщо ми хочемо мати майбутньому здорову націю - зараз потрібні фахівці, які розуміють, що спорт частина економіки і управління ним в професійній, комерційної або будь-якій іншій сфері вимагає відповідних фахівців, методів і форм.

Необхідно запровадити інтерес і до професійного спорту в Україні, адже спортивно-оздоровчі організації можуть забезпечувати спортсменам умови для підготовки до спортивних змагань та участі в них, своєчасну виплату заробітної плати, виконувати інші зобов'язання, передбачені договором про спортивно-економічну діяльність.

У професійному спорті України встановлюється ринковий механізм використання послуг гравців. Суб'єктами механізму є професійні спортивні клуби, їх власники, професійні гравці, непрофесійні таланти.

Збереження в команді талановитих гравців в більшості випадків означає володіння активом, що приносить значну віддачу (прибуток) власникові клубу. Цей прибуток може бути отриманий або в результаті безпосереднього використання таланту гравця, контрактом якого володіє власник клубу, або в результаті продажу цього контракту іншим командам.

Професійні спортсмени та клуби - два основних елементи мікроекономіки професійного спорту. Спортсмени, які мають професійні можливості, отримують дохід від їх продажу на ринку ігрових контрактів. Клуби, організації застосовують контракти для отримання доходу від ігрових виступів.

Неокласична теорія фірми побудована на припущенні, що мета фірми полягає в максимізації прибутку при заданій спортивної функції і заданих цінах перемог і цінах витрат (оплата вартості контрактів). Вирішуючи завдання на

період спортивного сезону, клуб може вибрати будь-який вектор витрат з простору витрат, тому завдання формулюється в такому вигляді за умови $x > 5$:

$$\text{Max } \Pi(x) = P_i(x) - uux, \quad (3.2)$$

де $\Pi(x)$ - цільова функція прибутку;

P - ціна перемоги гравця в лізі;

$g(x)$ - спортивна функція, що характеризує кількість перемог;

w - вартість утримання гравця в клубі;

x - інструментальна змінна, що характеризує талановитого гравця;

Клуб може продати ігровий контракт по вказаних цінах і отримати дохід.

Однак клуб отримує дохід і від ігрових матчів. Економічна теорія особистого споживання моделює діяльність власника клубу, спрямовану на максимізацію корисності. Корисність, одержувану власником, обмежують бюджетом клубу:

$$\text{W}_G + 8\text{P} = \text{P}_c, \quad (3.3)$$

де W_G - загальний дохід від продажу контрактів;

B_P - дохід від ігрових матчів;

P_c - загальна витрата.

Основне завдання економічних досліджень полягає в знаходженні рівноваги між максимізацією прибутку та корисності.

Виходячи з моделі максимізації прибутку власник буде наймати спортсменів, які принесуть максимальний дохід з різних джерел {продаж контрактів, дохід від оренди і т. д.}. Виходячи з моделі максимізації корисності, власник клубу отримує прибуток завдяки перемозі на змаганнях і буде купувати додаткові контракти до того часу, поки гранична корисність перемог перевершить граничну вартість контрактів.

Якщо власники клубів будуть максимізувати прибуток, вони можуть сподіватися на присвоєння короткострокового доходу. Якщо ж вони прагнуть до максимізації корисності, можна розраховувати на довгостроковий дохід від збереження в команді талановитого спортсмена. Істотна відмінність між

моделями полягає в підході до розподілу доходу клубу і обов'язкову заробітної плати. ^в ^а ^п ^л ^а ^т ^у

Сфера надання спортивно-оздоровчих послуг є соціально-значущою процесі п регулювання, крім безпосередніх учасників ринку, активну участь* (або повинна приймати) держава, яка здатна змінювати пріоритети ^о ^{кр} ^а напрямів спортивно-оздоровчої діяльності, задовольняючи державні (громаді) потреби.

Дослідження впливу сучасних економічних моделей на досягнен загальної рівноваги двох елементів мікроекономіки показують, що в практик професійного спорту максимізація корисності замінює власникам клубів! максимізацію прибутку, одночасно покращуючи конкурентний баланс професійної ліги.

Одним із сучасних та дієвих методів державного реулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг є створення веб-порталу. Основною функцією якого буде можливість кожного громадянина України створення заявки для втілення в життя суспільно-значущих потреб. Механізм дії пердставлений на рисунку 3.9.

Перед подачею за'явок для отримання соціально-необхідних потреб пропонуємо створення голосування за пропозицію, адже людей є багато і Відповідно ще більшою є кількість потреб кожного із нас. Тому якщо більшості населення підтримує запропоновану пропозицію то вона переходить на наступний етап до експертної служби.

У ситуаціях суспільно значущих змін (кризові явища, масштабні реформи екологічно значущі проекти тощо), необхідно здійснювати упереджувальні соціально-економічні, правові, медико-організаційні та інші заходи, щоб запобігти загрозам здоров'ю і фізичному розвитку людини, а також адекватно здійснити корекцію цілей суспільно значущих змін і засобів їх досягнення.

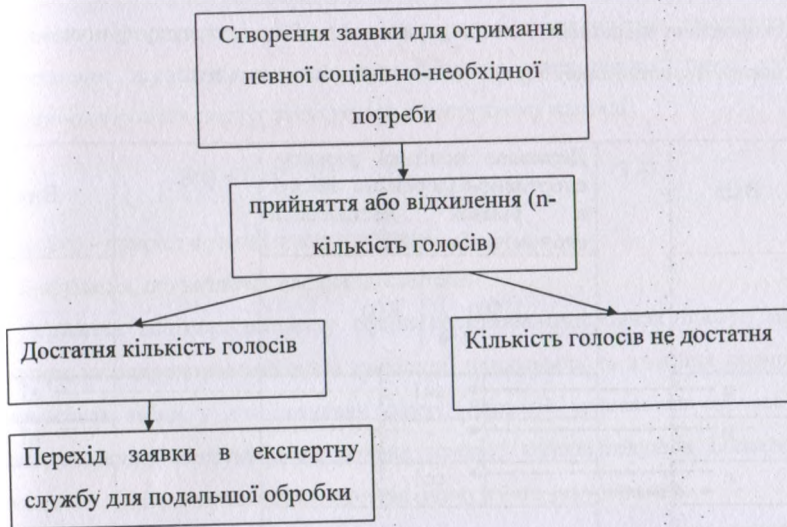

Рис. 3.9. Механізм дії державного \uef-порталу України [розробка автора]

На рисунку 3.10 схематично показаний механізм державного регулювання сфери спортивно-оздоровчих послуг, що складається з трьох основних блоків.

На стан сфери спортивно-оздоровчих послуг $B(t)$ за період часу t впливають наступні параметри: зовнішнє середовище у вигляді інформаційного $I(t)$ і ресурсного $R(t)$ потоків, які накладають обмеження на $B(t)$; стан входів a, B, c ; стан виходів a_1, B_1 . Блок А включає вихідні кількісні та якісні значення різних цілей суспільних змін (a, B, c), прогноз впливу яких на стан здоров'я споживачів здійснюється спеціальними експертними структурами в рамках державної політики розвитку фізичної культури і спорту (блок Б).

Залежно від результатів експертизи зазначені цілі можуть бути допущені до реалізації (блок А1) або не допущені до реалізації. Так, мета a , орієнтована на досягнення певної суспільно значущого результату a_1 але не враховує інтереси різних категорій споживачів спортивно-оздоровчих послуг, які допускаються до реалізації лише після адекватної переробки цієї мети у відповідності до

законодавчо закріплених вимог державної політики розвитку фізичної культури і спорту. Функцію такої переробки виконує підсистема aal.

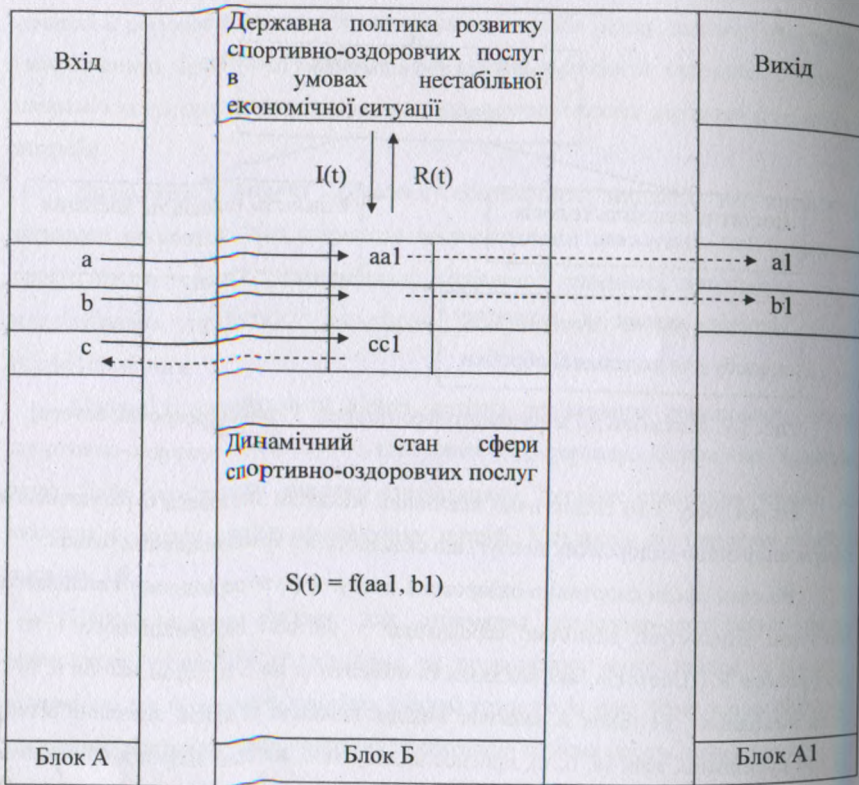

Рисунок 3.10 - Модель державного регулювання сфери спортивно-оздоровчих послуг в умовах нестабільної економічної ситуації [розробка автора на основі власних досліджень та літературних джерел 44, 53]

Відносно мети Б подібна корекція не потрібна, оскільки за результатами оцінки в рамках державної політики розвитку фізичної культури і встановлено, що реалізація зазначеної мети (перехід в стан Б1) не несе здоров'ю. Мета вектора c не може бути допущена до здійснення (перехід в стан С1) у зв'язку з виявленою неможливістю її переробки з урахуванням інтересу С1

споживачів в підсистемі s_i і, відповідно, неможливістю виключення несприятливих наслідків для здоров'я. Рівняння динамічного стану сфери спортивно-оздоровчих послуг записується в наступному вигляді:

$$s(0) = r(aa1, B1) \quad (3.4)$$

де $s(1)$ - приріст функції стану системи;

r - функція, що визначає еволюцію системи.

Державна політика розвитку сфери спортивно-оздоровчих послуг може базуватися на запропонованій нами концепції планування та втілення процесів, які принесуть зміни у досліджувану сферу. Держава впливає на економічну кон'юнктуру ринку спортивно-оздоровчих послуг, використовуючи індикативне планування з ціллю виправлення недоліків ринку і його регулювання.

Індикативне планування - одна з форм державного регулювання ринкової економіки. Започатковане урядами зарубіжних країн. В індикативному плануванні виділяють два типи планів кон'юнктурний і структурний [16, с. 46]. Сутність першого — у забезпеченні економічної рівноваги на ринку, тобто високої зайнятості, рівноваги платіжного балансу, стабілізації цін тощо. За такого планування завдання щодо виробництва та інвестицій не були обов'язковими і розглядалися лише як прогнозування ймовірного розвитку в межах урядової політики.

Структурне планування розглядалось як засіб досягнення певних структурних змін в економіці і полягало в тому, що для забезпечення розвитку пріоритетних галузей, які потребували значних інвестицій, держава планувала державні інвестиції, стимулювала приватні інвестиції та розробку кількісних завдань для галузі.

Запропонована нами система індикативного планування (рисунок 3.11). Включає в себе дві підсистеми: індикативне планування державних спортивно-оздоровчих послуг та індикативне планування приватних спортивно-оздоровчих послуг.

Перша підсистема охоплює відносини між державними та регіональними органами влади, з одного боку і органами місцевого самоврядування з іншого, та вирішує наступні задачі: встановлення переліку та рівня державних мінімальних соціальних стандартів у відповідності з гарантіями держави наданні спортивно-оздоровчих послуг, які повинні забезпечувати необхідний рівень споживання соціальних благ; розробка соціальних та фінансових нормативів для регіонів; формування бюджетної політики; створення через регіональні та місцеві органи влади сприятливих умов для розвитку територіального ринку спортивно-оздоровчих послуг; моніторинг досліджуваності послуг. Підсистема індикативного планування приватних спортивно-оздоровчих послуг розподіляється на відносини, що склалися між державними органами влади й приватними продуцентами соціальних благ, і вирішує наступні задачі: реалізація державної стратегії розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг; найважливішої умови для підвищення рівня життя населення та прискорення темпів росту національної економіки; погодження інтересів приватного бізнесу, суспільних інтересів; вивчення ринку спортивно-оздоровчих послуг; оцінка кон'юнктури та її покращення; розробка орієнтирів (індикаторів) по якості та обсягу спортивно-оздоровчих послуг для приватного сектора спортивно-оздоровчих послуг; забезпечення матеріального стимулювання досягнення індикативних соціальних показників за допомогою пільгових кредитів, податкових пільг та інших інструментів; моніторинг спортивно-оздоровчих послуг; контроль за пропонованими приватними спортивно-оздоровчими послугами.

Рисунок 3.11 - Формування системи індикативного планування розвитку сфери спортивно-оздоровчих послуг [розробка автора на основі власних досліджень]

Інтеграція матеріально-технічних можливостей організацій спортивно-оздоровчих послуг з реструктуризацією системи управління дозволити істотно підвищити ефективність використання наявних матеріальних та кадрових ресурсів.

Кластери у сфері спортивно-оздоровчих послуг можуть формуватися на регіональному рівні і включати в себе освітні установи спортивно-оздоровчої спрямованості. Організації, надають послуги спортивно-оздоровчого характеру різного рівня, типів і видів, підприємства спортивної індустрії та інші організації, а також управлінську інфраструктуру. Модель кластера з фізичної культури і спорту являє собою сукупність структурних підрозділів, фактично утворюють цілісну систему. Основа об'єднання в кластер - максимальна організаційна (адміністративна) інтеграція різнорівневих організацій для вирішення єдиного комплексу взаємопов'язаних завдань. Оптимальний варіант інтеграції використання моделі «асоціації зі збереженням юридичних осіб». Основними стратегічними цілями створення кластера у сфері спортивно-оздоровчих послуг є підвищення якості досліджуваних послуг; забезпечення адаптації установ сфери спортивно-оздоровчих послуг до змін; впровадження інноваційних методів організації фізичного виховання та розвитку, активізація наукових досліджень інноваційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту. При цьому, підтримка інноваційних перетворень у спортивно-оздоровчій сфері дозволить затвердити фізичному вихованню та розвитку спортивно орієнтований підхід, заснований на конвертуванні концепції тренування, як поки єдиного науково обгрунтованого рішення про управління та регулювання розвитком фізичного потенціалу людини.

Для кожної організації спортивно-оздоровчої спрямованості, що входить в кластер, маєтся вектор початкового стану

$$S^0 = \{S^0_{i1}, \dots, S^0_{ij}, \dots, S^0_{im}\}, \quad (3.5)$$

де i - номер інгредієнта (продукту або ресурсу);

m - число інгредієнтів;

$$I = 1 \dots T.$$

Радикальні зрушення у зовнішньому середовищі є джерелом ІСТОТНИХ ЗМІН у складних організаціях спортивно-оздоровчих послуг. Складні організації сфери спортивно-оздоровчих послуг - організації, що об'єднують кілька типів і видів постійних організацій в самодостатню систему, основна частина якої безпосередньо реалізує соціальні завдання, а інша - управлінські, наглядові, пемзуючі, сервісні і т.п. функції по відношенню до першої. В умовах теперішньої нестабільної ситуації відбувається створення, розвиток та інституалізація нових організаційних ніш, що сприяють формуванню нового набору ресурсів та ведуть до розвитку інноваційної активності залучених в них різних організацій. У цьому зв'язку реалізація селективної моделі управління змінами, генеруючого процесу діяльності на протязі аналізованого часового періоду виглядає так:

$$C_{in}^{(0)} - C_{in}^{(1)} + C_{in}^{(2)} \dots C_{in}^{(n)} \quad (3-6)$$

де $C_{in}^{(0)}$ - сукупний інвестиційний потенціал сфери спортивно-оздоровчих послуг;

$C_{in}^{(1)}$ - власний інвестиційний потенціал сфери спортивно-оздоровчих послуг;

$C_{in}^{(2)}$ - Інвестиційний потенціал, який залучається у сферу спортивно-оздоровчих послуг.

Власний потенціал сфери спортивно-оздоровчих послуг регіону ділиться на внутрішню (споживану у виробництві спортивно-оздоровчих послуг) і зовнішню (використовувану для потреб макроекономічних галузей) складові. Пропорції в сукупному обсязі потенціалу визначаються багатьма факторами, перш за все значимістю в народному господарстві країни галузі, а також статусом великих корпорацій і галузевих кластерів. При цьому необхідно встановити оптимальні пропорції в сукупному обсязі інвестиційного потенціалу, що є доцільним диференціювати по підприємствах та галузевих кластерах. У рамках сфери спортивно-оздоровчих послуг необхідно спочатку визначити співвідношення МІЖ

інвестиційним та виробничим потенціалами, тобто знайти норматив $VITP_{at}$ На
 Інвестиції в чистому доході. Цей норматив виявляє співвідношення між обгог. яг амн
 інвестицій і виробництвом та може бути розрахований наступним чином:

$$A \hat{=} \hat{y} \quad (3.7)$$

де A - норматив інвестиційної ємності сфери спортивно-оздоровчих ПОСП
 $C_{0,1}^P$ - інвестиційний потенціал сфери спортивно-оздоровчих послуг;
 Y - чистий дохід сфери спортивно-оздоровчих послуг.

Ретроспективний аналіз нормативних величин інвестиційної ємності дозволить визначити пропорції інвестиційного потенціалу на етапі предпланов обгрунтування обсягів окремих складових інвестиційного потенціалу сфери спортивно-оздоровчих послуг. Ефективно функціонуючі організації та установ сфери спортивно-оздоровчих послуг відчутно знижують рівень соціального неблагополуччя в найрізноманітніших його проявах, сприяючи тим самим соціальному та економічному оздоровленню країни. При визначенні ефективної діяльності у сфері спортивно-оздоровчих послуг необхідно користуватися органічно пов'язаними групами показників, виділяючи мікро-, мезо- і макрорівні діяльності.

Ще одним напрямком покращення діяльності спортивно-оздоровчої сфери транспортне забезпечення. Суть запропонованого напрямку полягає у створенні рейсів автобусів, які довозитимуть клієнтів до спортивно-оздоровчих закладів. Особливу увагу слід звернути на школярів, яких батьки не мають змогу відводити у спортивно-оздоровчі заклади, оскільки, перебувають на роботі. Відповідно як буде можливість транспортування зразу із місця навчання до місця проведення занять, це збільшить кількість споживачів досліджуваного виду послуг, ад*е такий підхід є зручним як для дорослих так і для дітей. При правильній організації транспортного забезпечення потенційних споживачів спортивно-оздоровчих послуг можна досягнути значного підвищення попиту на досліджуваний вид послуг.

Відносно діяльності спортивно-оздоровчих організацій на макрорівні більш загальним критерієм її ефективності можна вважати стабілізацію соціального здоров'я суспільства, його поступове поліпшення. До цієї групи належать показники динаміки окремих соціальних девіацій. Друга група показників - статистичні дані про стан і динаміку розвитку сфери спортивно-оздоровчих послуг, доступність та поширення їх послуг. На мезорівні мова йде про результат роботи конкретних установ по задоволенню потреб у спортивно-оздоровчих послугах. При цьому можуть бути використані характеристики, вимірювані в рангових шкалах (ступінь відповідності нормативам забезпеченості), а також дихотомічні змінні (відповідність чи невідповідність нормативам). Проблема економічної ефективності трансформується в завдання досягнення заданого результату з мінімальними витратами на надання державних і регіональних спортивно-оздоровчих послуг.

Важливо оцінити ефективність використання виділених бюджетних ресурсів за допомогою наступних показників: рівень використання державного та муніципального майна; час надання державної і регіональної спортивно-оздоровчої послуги; оборотність коштів; показники фінансового стану та інше. Третя група показників - оцінка якості послуг з боку споживачів і відповідності наданих послуг діючим стандартам (на мікрорівні). З точки зору ефективності принципово важливо, щоб запити клієнта були задоволені вчасно, з високою якістю і в повному обсязі, а основне щоб спортивно-оздоровчі послуги були доступні і надані на високому професійному рівні. Оцінка соціальних та економічних ефектів у споживача виробляється на основі проведення соціологічних досліджень з використанням наступних показників: ступінь задоволеності споживача спортивно-оздоровчою послугою; наявні недоліки спортивно-оздоровчої послуги; наявність незадоволених потреб та ін.

Висновки до 3 розділу

1. Розглядаються та аналізуються основні проблеми розвитку спортивно-оздоровчого ринку в Україні та вказуються основні шляхи

вдосконалення механізму управління територіальними спортивно-оздоровчими закладами на ОСОБІ врахування зарубіжного досвіду розвитку спортивно-оздоровчих послуг у практиці функціонування досліджуваної сфери як підсистеми національної економічної системи у процесі формування цивілізованого ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні.

2. З вище викладеного, можна зробити висновок, що перспектив розвитку і розширення спектру спортивно-оздоровчих послуг у сфері фізичної культури і спорту в нашій країні є дуже слабкими. На жаль, наша країна ще не дійшла до розуміння того що спорт та фізична культура це вагома і прибуткова галузь.

3. В ході написана монографії виокремлено основні напрямки покращення регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг. Серед них корпоративний брендінг, який допоможе спортивно-оздоровчим організаціям окремій послуді диференціюватися від конкурентів, створити додаткову цінність збільшить кількість та якість надання послуг в довгостроковому періоді. Необхідно спиратися на те, що просування спортивно-оздоровчих послуг на ринок, може і повинно спиратися на розвиток репутаційної складової ресурсного потенціалу спортивно-оздоровчої організації.

4. Аргументується положення про те, що рушійною силою для досягнення ефективного розвитку спортивно-оздоровчих послуг є спортивно-оздоровчий туризм. Який необхідно розвивати на території України, адже наша місцевість багата на цікаві та мальовничі краєвиди, де можна з користю провести вільний час. Удосконалення комплексу спортивно-оздоровчого туризму неможливе без створення сучасної туристичної інфраструктури спортивно-оздоровчого характеру, що принесе збільшення податкових надходжень до бюджету держави і регіонів, притоку іноземної валюти та збільшення кількості робочих місць, а також зацікавленість з боку інвесторів як міжнародного так і внутрішнього рівнів.

5. Зроблено висновок про те, що для подальшого розвитку мережі спортивно-оздоровчих споруд, організацій та якісних спортивно-оздоровчих

юслуг, в умовах побудови ринкових відносин, необхідні грамотні фахівці. Саме Г,МУ> на сучасному етапі розвитку спортивно-оздоровчих послуг стає актуальним питання про підготовку спортивних менеджерів, фахівців у галузі економіки фізичної культури і спорту, які, ставши керівниками великих спортивних об'єктів, змогли б впровадити передумови для створення сучасного ринку спортивно-оздоровчих послуг.

6. Аналіз спортивно-оздоровчої сфери показує, що її майбутнє залежить, насамперед, від соціально-економічних та політичних умов, ставлення органів державної влади країни та органів місцевого самоврядування.

7. На основі узагальнення світового досвіду регулювання діяльності спортивно-оздоровчих закладів пропонуються заходи щодо його використання з метою забезпечення ефективного процесу розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні, конкретно вказується на організаційно-економічні напрями проведення спортивно-оздоровчої політики у різних країнах, які мають важливе значення для підвищення ефективності функціонування спортивно-оздоровчої галузі у рамках національної економіки.

ВИСНОВКИ

Узагальнено науково-теоретичні підходи і запропоновано нове вирішення наукової проблеми щодо вдосконалення регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг.

1. Враховуючи євроінтеграційні процеси, перспективи становлення України як країни з ринковою економікою та сучасні тенденції у розвитку суспільних потреб, аналізуються у якості самостійного предмету дослідження економічно-соціальні аспекти розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг. Широко розкривається теоретичний зміст поняття «спортивно-оздоровчі послуги» та акцентується увага на таких основних характеристиках як соціально-економічна спрямованість, поліфункціональність, суспільна значущість.

2. На основі теоретичного аналізу та структуризації, спортивно-оздоровча діяльність розглядається як досить складне інституційне утворення, функціонування якого забезпечує потреби профілактики, лікування, відпочинку та оздоровлення громадян України. У сучасному розумінні спорт і фізична культура є одними з головних життєвих потреб людей різного віку. Попит на спортивно-оздоровчі послуги, спортивні товари вплинули на створення ринку спорту та комплексної системи спортивного бізнесу, під яким слід розуміти всукупність підприємств, інститутів та економічних відносин, пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності в спортивно-оздоровчій сфері.

3. Обґрунтовано економічну значимість спортивно-оздоровчої сфери. Виділено що за рахунок проведення змагання збільшується кількість вболівальників, в тому числі й іноземних туристів, що стимулює розвиток таких галузей сфери послуг, як готельний і туристичний бізнес, торгівля, громадське харчування, медична промисловість (спортивна медицина і фармакологія).

4. Виділено характерні риси ринку спортивно-оздоровчих послуг, а саме: спортивно-оздоровчий ринок послуг є ринком покупців, адже пропозиція спортивно-оздоровчих послуг перевищує попит на них; ринок спортивно-оздоровчих послуг пропонує послуги, які не є першої необхідності, що стримує

ЗБИТОК досліджуваної сфери; спортивно-оздоровчі послуги задовільняють потребу відпочинку для людини.

5. Сформульовано інформативні, обґрунтовані визначення: економіка спортивно-оздоровчої сфери - це раціональне управління господарством, яке пропонує методи вирішення теоретичних і практичних завдань, що виникають між суб'єктами спортивно-оздоровчих відносин, пов'язаних з використанням матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів на рівні окремих спортивно-оздоровчих організацій і суспільства в цілому з метою прогнозування економічних процесів та їх регулювання. Ринок спортивно-оздоровчих послуг - складна система економічних відносин між виробниками та споживачами (клієнтами) спортивно-оздоровчих послуг, виходячи з можливості продавця без значних додаткових витрат реалізувати послугу на найближчій до покупця (клієнта) території із забезпеченням бажаних змін для або на користь одержувача послуги.

6. Розроблено модель фінансування фізичної культури і спорту в нашій країні виходячи з проведеного аналізу зарубіжного досвіду. Виявлено необхідність впроваджувати «моду» на спорт серед населення України, за допомогою ЗМІ, та забезпечуючи надання якісних та доступних населенню спортивно-оздоровчих послуг. Виходячи з успішного досвіду багатьох країн, а саме США, запропоновано переорієнтовувати спортивно-оздоровчі заклади на багатоцільові, які надаватимуть широкий спектр послуг, а саме: наявність в одному спортивно-оздоровчому закладі спортивних залів, тренажерних залів, залів для дітей, плавальних басейнів, бігових доріжок та ін..

7. Зроблено висновок про те, що сучасний розвиток спортивно-оздоровчої сфери повинен ґрунтуватися на комплексному і одночасному поєднанні лікувально-оздоровчих та спортивних послуг, що передбачає створення відповідної ринкової інфраструктури. Досліджено, що необхідною умовою розвитку ринку , спортивно-оздоровчих послуг є забезпечення соціально-економічної взаємодії з використанням інтеграційного підходу починаючи з

визначення попиту і потенційних споживачів до розробки і реалізації послуг.

8. Проаналізовано механізм реалізації першочергових завдань з регулювання спортивно-оздоровчого туризму, враховуючи його економічне значення. Охарактеризовано основні аспекти та напрямки регулювання розвитку спортивно-оздоровчого туризму на теренах України. Також запропоновано розробити та прийняти нові законодавчі акти, а саме: України «Про соціальний туризм», закон України «Про туристичну ренту».

9. Запропоновано надавати широкий спектр додаткових послуг, які б сприяли стимулюванню зростанню попиту на спортивно-оздоровчі послуги, а саме: з продажу спортивного інвентарю, одягу та взуття, прокату спортивного інвентарю та обладнання, виробництва та продажу спортивної атрибутики, спеціалізованому харчуванню спортсменів, а також харчуванню тренерів та обслуговуючого персоналу спортивних команд, активізації діяльності культурно-видовищних послуг з проведення концертів, тематичних заходів, національних свят; організації супутніх послуг зі страхування спортсменів, банківському обслуговуванню спортивних команд та організацій, що користуються послугами стадіону, рекламному, транспортному, готельного обслуговування; забезпечення транспортного обслуговування щодо доїзду команд чи спортсменів, клієнтів спортивних закладів до місць проведення спортивно-оздоровчої діяльності, а також школярів від місця навчання до відповідних оздоровчих центрів.

10. Створити державні, регіональні та локальні інформаційні системи, розробити пропагандистські та інформаційні технології за основними видами діяльності галузі, в тому числі шляхом використання практики грантів за соціальними програмами, що подаються на конкурсній основі засобами масової інформації.

11. Запропоновано створення позабюджетного фонду для фінансування наукових досліджень та експериментальних розробок у галузі фізичної культури та спорту, а також створити мережу регіональних наукових центрів, зосередивши

ніОІ>> „а науково-методичному забезпеченні на вирішенні регіональних проблем розвитку фізичної культури і спорту.

Р
здО
12. Застосування кластерних технологій в управлінні спортивно-оздоровчими закладами, що є однією з ефективних форм територіальної Організації, а також безпосередньо сприяють налагодженню взаємодії між управлінськими структурами і колами бізнесу у процесі вирішення існуючих соціально-економічних проблем у певному регіоні.

13. Досліджено стан і тенденції становлення та розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні, що вказує на необхідність вивчення світового досвіду, міжнародної спортивно-оздоровчої діяльності і доцільність його використання у вітчизняній практиці. На основі узагальнення зарубіжного досвіду управління спортивними, спортивно-оздоровчими послугами пропонуються заходи щодо його використання з метою забезпечення ефективного процесу розвитку спортивно-оздоровчої галузі в Україні, конкретно вказується на організаційно-економічні напрями управлінської політики різних країн і як мають важливе значення для підвищення ефективності функціонування спортивно-оздоровчого ринку послуг у рамках національної економіки. Тільки завдяки зваженій інтеграційній політиці уряду, постійній співпраці з міжнародними партнерами, стратегічним забезпеченням державних програм можна досягти успіху в регулюванні спортивно-оздоровчою сферою.

Література:

1. Абрегова М. К. Современная стратегия предпринимательской деятельности — фактор развития и активного роста малого бизнеса / М. К. Абрегова, Л. З. Шибзухова // Экономика и социум. - 2011. - № 1. - С. 6-11
2. Азар В. И. Экономика туристского рынка / В. И. Азар. - Москва, Дело, 2000. - 253 с.
3. Азарова Т. В. Технологія оцінки соціальних програм та проектів / Т. В. Азарова, Л. К. Абрамов. - Кіровоград, ІСКМ, 2007. - 100 с.
4. Алексеева Н. Ф. Методи прогнозування взаємопов'язаних показників соціально-економічного розвитку України / Н. Ф. Алексеева // Вісник КДПУ ім. Михайла Остроградського.-2008. - Вип. 1 (48), ч. 1.-С. 120-123.
5. Анурин В. В. Маркетинговые исследования потребительского рынка / В. Анурин, И. Муромкина, Е. Евтушенко. - Москва : СпортАкадемПресс, 2004. - 195 с.
6. Асаул А. Н. Роль государства в смешанной системе хозяйствования / А. Н. Асаул // Регион: политика, экономика, социология. - 2002.-№ 1-2.-С. 25-28.
7. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекцій / Г. В. Атаманчук. - Москва : Омега-Л, 2004. - 301 с.
8. Бабосов Е. М. Общая социология : [учеб, пособ. для студ. вузов] / Е. М. Бабосов. - 2-е изд. стер. - Минск : ТетраСистемс, 2004. - 640 с.
9. Бадалов О. Ю. Маркетинговая сущность лечебной физкультуры / О. Ю. Бадалов, И. З. Козловский // ЛФК и массаж. - 2003. -№ 1. — С. 50-51.
10. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансово-хозяйствующего субъекта / И. Т. Балабанов. — Москва : Финансы и статистика, 2006. - 104 с.
11. Барциц И. Н. Государственное управление / И. Н. Барциц // Энциклопедия государственного управления в России : в 2 т./ под общ. ред-В. К. Егорова; отв. ред. И. Н. Барциц. - Москва : Изд-во РАГС, 2008. - Том Г " С. 137-140.
12. Бауер В. Г. Соціальна значущість фізкультури і спорту в сучасних умовах розвитку Росії / В. Г. Бауер // Теорія і практика фізичної культури. - 2001.-№ 1.-С. 50-56.

13. Беданок М. К. Кластерный подход к развитию региональной экономики / М. К. Беданок, Н. Г. Машинина // Новые технологии. - 2012. - № 2. - 128 с.
14. Бережна О. Рекреаційно-оздоровчий комплекс як фактор розвитку малого міста / О. Бережна // Формування ринкових відносин в Україні. - 2004. - №3(34).-С. 104-108.
15. Бипчук М. Ф. Организация физической культуры. - Москва : ФиС, 1972.-224 с.
16. Благоразумова О. Державне регулювання соціальної сфери в умовах циклічності економіки / О. Благоразумова // Схід. - Київ : Український культурологічний центр, 2011. - № 2. - С. 3-6.
17. Бойко-Бойчук О. В. Семантичний аналіз та визначення категорії "державне регулювання" / О. В. Бойко-Бойчук // Вісник НАДУ. - 2007. - № 3. - С. 46-58
18. Бубка С. Завжди рухатись вперед / С. Бубка // Олімпійська арена. - 2010.-№ 10-11.-С. 18-22.
19. Вапнярская О. И. Зарубежный опыт управления массовым спортом / О. И. Вапнярская, М. И. Золотов // Менеджмент в России и за рубежом. - 2003. - № 3. - С. 30-35.
20. Васильев Г. Г. Общественные организации как субъекты деятельности в сфере физкультуры и спорта / Г. Г. Васильев // Спорт и здоровье : материалы I Междунар. науч. конгр. - Санкт-Петербург, 2003. - Т. 2. - С. 181-184.
21. Васильков В. Г. Організація виробництва : навч. посібник / В. Г. Васильков. - Київ : КНЕУ, 2003. - 524 с.
22. Ведмеденко Б. Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури / Б. Ф. Ведмеденко. - Київ, 1993. -282 с.
23. Виступ Голови Державної служби молоді та спорту України Равіля Сафіулліна на III Спортивному конгресі України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/8732>. — Назва з екрану.
24. Волков Б. С. Методология и методы психологического исследования : [учеб, пособ. для вузов] / Б. С. Волков, Н. В. Волкова, А. В. Губанов. - 4-е изд., испр. и доп. - Москва : Академический Проект; Фонд "Мир", 2005. - 352 с.

25. Волкодав С. П. Спортивна організація: пошуки спонсора і роботи ним / С. П. Волкодав, І. І. Переверзін // Сборник научных трудов молодых ученых РГУФК. - М, 2003. - С. 103-105.
26. Волостное Н. С. Государственное предприятие в рыночной экономике/ Н. С. Волостанов. - Москва : Экономика, 2004. - С. 32.
27. Воронин С. Правовая информация в управлении физкультурно-спортивными организациями : [монография] / С. Воронин, С. Филлипов. - Санкт-Петербург, 2000. - 206 с.
28. Гадаїчук Д. Л. Результати досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищого досягнень / Д. Л. Гадаїчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2004. - № 13. - С. 29-39.
29. Галкин В. В. Экономика спорта и спортивный бизнес : учебн. пособ. для студ. высш. учебн. заведен. / В. В. Галкин. - Москва : Кнорус, 2006.-291 с.
30. Галух Г. А. Некоторые аспекты экономико-географического анализа социально-экономических предпосылок развития спорта высших достижений Автономной Республике Крым / Г. А. Галух, Н. С. Сахнова // Культура народов Причерноморья. - 2001. - № 24. - С. 15-18.
31. Головченко Г. Т. Формирование личности специалиста средствами физического воспитания : учеб, пособие / Г. Т. Головченко, Т. В. Бондаренко. Харьков :ХК, 2001.-156 с.
32. Гольц Г. А. Инфраструктура и общество: принципы стратегии опережающего развития России / Г. А. Гольц // Экономическая наука современной России. - 2000. - № 2. - С. 5-21
33. Горелов Д. Роль громадянського суспільства у реформуванні систем надання соціальних послуг населенню [Електроний ресурс] / Д. Горелов. - Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/desember08/28.htm>
34. Гребнева А. И. Экономика предприятия / А. И. Гребнева. - Москва : Экономика, 2003. - 165 с.
35. Гриньов А. В. Організація та управління на підприємстві / А. В.Триньов. - Харків : ІНЖЕК,'2004. - 329 с.
36. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки / В. М. Гриньова. Харків : ІНЖЕК, 2004. - 756 с.

37. Громоздова Л. В. Організаційно-економічні методи управління розвитком регіону : автореф. дис. кан. екон. наук: 08.10.01 / Л. В. Громоздова; Харк. нац. акад. міськ. господ. — Харків, 2004. - 27 с.
38. Гуревичев М. М. Государственное регулирование в условиях рыночной экономики / М. М. Гуревичев. - Харьков : Основа, 1993. - 198 с
39. Гуськов С. И. Государство и спорт (о государственной политике зарубежных стран в области физического воспитания и спорта) / С. И. Гуськов. - Москва : МЦНТИ. 1996. - 48 с.
40. Гуськов С. И. Спонсор и спорт / С. И. Гуськов. - Москва : МЦНТИ, 1995.- 160 с.
41. Гуськов С. И. Спортивный маркетинг : учеб, пособие / С. И. Гуськов. - Киев : Олимпийская литература, 1996. - 295 с.
42. Данилейчук Р. Б. Основні напрями вдосконалення державного регулювання процесів інтеграції у галузі підприємництва / Р. Б. Данилейчук // Інноваційна економіка. -2005. — № 6. -С. 221
43. Державна служба статистики України / Нормативно правова база та регуляторна діяльність: [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. - Назва з екрану.
44. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. — Режим доступу: <http://lv.ukrstat.gov.ua/>
45. Державна статистична звітність Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за формами № 1-ФК. 2-ФК річна “Звіт з фізичної культури і спорту” за 1992 - 2009 роки. - К., 2010.
46. Довгенько Ю. І. Передумови застосування програмно-цільового методу в державному управлінні матеріально-технічною базою олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту / Ю. І. Довгенько // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. -2005. -№ 13. - С. 3-10.
47. Дружинина Э. А. Физкультурная деятельность как фактор качества трудовой жизни молодежи / Э. А. Дружинина // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. - 2008. — № 2. - С. 35.
48. Дубышева Н. И. Социология физической культуры и спорта : учеб. Пособие / Н. И. Дубышева. - Москва : Академия, 2001. - 240 с.

49. Дурович А. П. Маркетинг в туризме : [учеб. пособие для студ^{енто} спец. ЕКОН. и упр. соц.-культур. сферой вузов] / А. П. Дурович. - 2-е изд., пер. и доп. - Минск : Нов. знание, 2004. - 496 с.
50. Дутчак М. В. Спорт для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. - 2007. - № 3. — С. 47-58.
51. Економіка виробничого підприємства : навч. посібник / за ре-
И. М. Петровича. - 2-ге вид., пер. та доп. - Київ, 2002. - 256 с.
52. Есаулова А. Г. Проблемы развития спортивного предпринимательс
/ А. Г. Есаулова // Научное обоснование физического воспитания, спортивной
тренировки и подготовки кадров по физической культуре и спорту : материалы
Междунар. науч. сес. БГУФК и НИИФК и СРВ по итогам науч.-исслед. работ
2003 г. - Минск, 2004. - С. 352-353.
53. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування : навч.
посібник / А. М. Єріна. - Київ : КНЕУ, 2001. - 170 с.
54. Єсінова Н. І. Економіка праці та соціально-трудоі відносини : навч.
посіб. / Н. І. Єсінова. - Київ : Кондор, 2004. - 432 с.
55. Жанкишиева Д. Ж. Государственное регулирование социальной
сферы / Д. Ж. Жанкишиева // Экономический вестник РГУ. -2010. - № 1. - С. 7
81.
56. Жданова О. М. Управління фізичною культурою : навч. посібник д
фізкультурних вузів. - Львів, 1996. - 127 с.
57. Жолдак В. И. Менеджмент спорта и туризма / В. И. Жолдак,
В. А. Квартальное. - Москва : Советский спорт, 2001.-416 с.
58. Завадская З. Л. Экономика физической культуры и спорта : [учебн.
пособие] / З.Л. Завадская, С. Н. Зозуля, М. И. Золотов. - Москва:
СпортАкадемПресс, 2001. - 496 с.
59. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посібник / Г. Т. Завіновська
- Київ : КНЕУ, 2003. - 300 с.
60. Загальний Класифікатор „Галузі народного господарства України”
наказ Міністерства статистики України від 24.01.1994 р. № 21 [Електронний
ресурс] : Професійна юридична система МЕГА-НаУ». - Режим доступу •
ІІНр://2акоп.паи.иа/с1ос/?иісі=1041,5859.2&поьгеак= 1. — Назва з екрану.

61. Звіт про результати роботи Міністерства молоді та спорту України у 2013 році режим доступу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [|_http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/13138](http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/13138) - Назва з екрану.
62. Золотов М. И. Экономика массового спорта : учеб, пособие / у[И. Золотов, Н. А. Платонова, О. И. Вапнярская. - Москва : Физическая культура, 2005. - 300 с.
63. Золотов М. Н. Формирование адекватного спросу населения сети физкультурно-спортивных сооружений на основе маркетинговых исследований / М. Н. Золотов // Теория и практика физической культуры. — 2003. - № 6. — С. 58-61.
64. Імас Є. В. Протиріччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах / Є. В. Імас, Ю. П. Мічуда // Економіка та держава. — 2008. - № 2. — С. 40-41.
65. Камалетдинов В. Г. Педагогические аспекты развития культуры управления физкультурно-спортивной деятельностью : монография / В. Г. Камалетдинов. - Москва : Советский спорт, 2002. - 240 с..
66. Кандаурова Н. В. Маркетинг как способ организации физкультурно-оздоровительных услуг : учебное пособие / Н. В. Кандаурова. - Самара : СГАУ, 2002.-64 с.
67. Карандашев В. Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство / В. Н. Карандашев. - Санкт-Петербург : Речь, 2004. - 70 с.
68. Качан Є. П. Принципи та методи формування регіональної політики ринку праці / Є. П. Качан // Зайнятість та ринок праці : міжвідом. наук. зб. - Київ. 2001.-Вип. 15.-С. 3-16.
69. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посібник / Г. І. Кіндрацька. - 2-ге вид., перероб і доповн. - Київ : Знання, 2010. - 406 с.
70. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалев, О. И. Волкова. - Москва : ПБОЮЛ, 2000. - 424 с.
71. Концепція фізичного виховання в системі освіти України (від 23.04.97 №7/6)// Фізичне виховання в школі. - 1998. - № 2. — С. 2-7.
72. Корецький М. Х. Ринок, його елементи та їх взаємодія : монографія / М. Х. Корецький, Л. Ю. Мельник, І. І. Вініченко. - Запоріжжя, 2002. - 157 с.

73. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : [монографія] / О. Б. Коротич. - Харків : Магістр, 2006. — 220 с.

74. Котляров И. Д. Оценка стоимости бренда и классификация брендов / И. Д. Котляров // Практический маркетинг. - 2011. - № 7. - С. 11-17.

75. Крайник О. Кластери як інструмент економічного розвитку регіонів / О. Крайник // Науковий вісник. - 2010. - Вип. 5. - С. 36-43.

76. Криворучко В.И. Рыночный механизм управления санаторно-курортной сферой / В. И. Криворучко, В. Н. Бондаренко, Л. В. Криворучко, Ю. Н. Белоножкин. - Москва : Финансы и статистика, 2003. - 176 с.

77. Куделко В. Є. Організація і технологія управління фізичною культурою і спортом в системі районного територіально-адміністративного утворення : автореф. канд. наук з фіз. виховання і спорту за спец. 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / В. Є. Куделко ХДАФК. - Харків, 2005. - 22 с.

78. Кузин В. В. Экономика физической культуры и спорта / В. В. Кузин. - Москва : СпортАкадемПресс, 2002. - 478 с.

79. Кузьменко О. О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту / О. О. Кузьменко // Науковий вісник молодих вчених. — 2010. - Вип. 1 (1). - С. 225-229.

80. Курс соціально-економічної статистики / під ред. М. г. Назарова. - Москва : Финстатинформ, 2002. — 662 с.

81. Кутепов М. Е. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта : [учеб, пособие для студ. высш. пед. учеб, заведений] / М. Е. Кутепов. - Москва : Академия, 2004. - 432 с.

82. Кутепов М. Е. Управление спортом в муниципалитетах Франции: правовые основы / М. Е. Кутепов. // Спорт для всех. - 2008. - № 4. - С. 21-23.

83. Кухаренко А. г. Социально-педагогические предпосылки деятельности специалистов по туризму, работающих со взрослым населением: маркетинговое исследование рынка спортивно-оздоровительного туризма / А. Г. Кухаренко, С. А. Гониянц // Современный олимпийский спорт и спорт для всех : материалы 7 Междунар. науч. конгр. - Москва, 2003. - Т. У. - С. 70-72.

84. Кухтій А. О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття : автореф. дис. ... канд. на наук.

фіз. вих. : 24.00.02 / А. О. Кухтій. - Львів, держ. ін-т фіз. культури. - Львів, 2002. - 20 с.

85. Леонова А. О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України : навч.-метод. посіб. / А. О. Леонова, В. П. Давидова, О. О. Новачук. - Київ : ДПА України, 2007. - 390 с.

86. Литвин А. Т. Ценообразование спортивно-оздоровительных услуг как составная часть эффективного маркетинга / А. Т. Литвин // Физическое воспитание студентов творческих специальностей. — Харьков, 2002. — № 3. — С. 38.

87. Мічуда Ю. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: питання теорії / Ю. Мічуда, Ю. Довгенько // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. - 2005. - № 4.-С. 91-95.

88. Маликов А. В. Актуальные проблемы физической культуры и спорта в современных условиях жизни / А. В. Маликов // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2007. -№ 6. - С. 105-107.

89. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта / М. И. Золотов, В. В. Кузин, М. Е. Кутепов, С. Г. Сейранов. - Москва : Академия, 2004.-432 с.

90. Михасюк І. Менеджмент глобальної економіки /І. Михасюк, І. Бочан. -Львів, 2004.-178 с.

91. Михасюк І. Р. Управління розвитком малого підприємництва зеленого туристичного бізнесу : [монографія] /І. Р. Михасюк, І. В. Петлін. —Львів : Ліга-Прес. 2013.-284 с.

92. Мічуда А. В. Стимулирование потребления физкультурно-оздоровительных услуг как процесс / А. В. Мичуда, Ю. П. Мичуда // Современный олимпийский спорт и спорт для всех : материалы 7 Междунар. науч. конгр. — Москва, 2003. — Т. 2. — С. 315—316.

93. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: Закономірності функціонування та розвитку / Ю. П. Мічуда. - Київ : Олімпійська література. 2007. -215 с.

94. Нагорная А. М. Здоровье народа - богатство государства: Обзор литературы и собственных исследований [Электронный ресурс] / А. М. Нагорная — Режим доступа: <http://www.infmed.kharkov.ua/lrus.html>.

95. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту // Книга вчителя фізичної культури / упоряд. С. І. Операйло, А. І. Ильченко В. М. Ермолова, Л. І. Иванова. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. — С. 71.

96. Нікольська Н. Д. Виховання національно свідомої особистості засобами фізичної культури / Н. Д. Нікольська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Теорія та методика навчання (фізична культура і спорт). - 2005. - Вип. 2. - С. 50-54.

97. Образцов П. И. Методы и методология психолого-педагогического исследования / П. И. Образцов. - Санкт-Петербург : Питер, 2004. - 268 с.

98. Овчинникова М. Н. От азбуки движений к культуре здоров'я / М. Н. Овчинникова, В. В. Ткаченко // Фізичне виховання — здоров'я студентів : матеріали наук.-метод. конф. - Донецьк : Наука і освіта, 2003. - С. 171-172.

99. Осовська Г В. Організаційні структури управління підприємствами / ГВ. Осовська // Вісник Житомирський державний технологічний університет. - Житомир : ЖДТУ, 2002. -№ 20. - С. 330-343.

100. Ошина О. В. Образовательная система подготовки студентов вузов к здоровому образу жизни : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Викторовна Ошина. - Санкт-Петербург, 2006. - 209 с.

101. Павелко А. Спорт як специфічний об'єкт державної політики (на прикладі футболу) / А. Павелко // Актуальні проблеми державного управління. - 2007. - Вип. 1 (27). - С. 76-82.

102. Павленко Ю. Спортивна карта України [Електронна публікація]. - Режим доступу: <http://www.glavred.info/print.php?article=/archive/2006/05/17/124743-0.html>. - Назва з екрану.

103. Пашук О. В. Маркетинг послуг: стратегічний підхід / О. В. Пашук. - Київ, 2005. - 558 с.

104. Петренко С. Н. Современные тенденции развития маркетинга услуг в сфере физкультуры и спорта / С. Н. Петренко, С. В. Алексеев // Сборник научных трудов ВНИИФК за 2000 г. - Москва, 2001. - С. 199-202.

105. Площинська А. Розвиток державної політики в галузі фізичної культури та спорту в сучасній Україні / А. Площинська // Молода спортивна наука України.-2008. -Вип. 12,т.2.-С. 158-162.

106. Правительство нашло путь выхода из демографического кризисна [Електронний ресурс]. - Режим доступу [http://glavred.info/archive/ 2011 /09/03/130607-10.html](http://glavred.info/archive/2011/09/03/130607-10.html).

107. Приступа Є. Сучасний стан державного управління фізичною культурою й спортом в Україні та Європі / Є. Приступа // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_GumDtr_du2011_3filesDU311___07. — Назва з екрану.

108. Приступа Є. Спорт в Україні може консолідувати націю [Електронний ресурс] / Є. Приступа. - Режим доступу: [http://ldufk.edu.ua /index. php/inPage27/articles/jevgen-pristupa-sport-v-ukrajini-mozhe-konsoliduvati-naciju.html](http://ldufk.edu.ua/index.php/inPage27/articles/jevgen-pristupa-sport-v-ukrajini-mozhe-konsoliduvati-naciju.html). - Назва з екрану.

109. Про державне прогнозування та розроблення програм соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] : Закон України від 23.03.2000 р. 1602- III - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

110. Про державні цільові програми [Електронний ресурс] : Закон України від 18.03.2004 р.1621-іУ-Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

111. Про культуру [Електронний ресурс] : Закон України від 14.02.1992 р. 2117-ХІІ - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

112. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст. 170.

113. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 2000. -№43.-Ст. 370.

114. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України від 14.09.2000 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1954-14>. - Назва з екрану.

115. Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні : Указ Президента України № 640/2008 [Електронний ресурс]. - Режим доступу :

http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=90950&documentList_stind=21

116. Про фізичну культуру і спорт : Закон України (редакція від 08.06.20 на підставі 1021-16, чинний) [Електронний ресурс]. - Режим доступу • <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>

117. Програма розвитку Олімпійського руху в Україні на період 2011-20 років // Олімпійська арена. - 2010. - № 9. - С. 27-30.

118. Проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми “Спортивні споруди України” на 2010-2015 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list7currDir=98679>

119. **Профессиональный спорт / под общей ред. С. И. Гуськова, В. Н. Платонова.** — Киев : Олимпийская литература, 2007. — 253 с.

120. Соціально-економічного розвитку України / Н. Ф. Алексеєва // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. - 2008. - Вип. 1 (48), ч. 1.-С. 120—123.

121. Спецвипуск, присвячений проблемам сфери фізичної культури і спорту в Україні // Супер!.- Чернівці, 2009. - С. 2—15.

122. Спортивна карта України [Електронний ресурс] // Спортивна газета. 2006. — 23—25 травня. — Режим доступу: <http://www.disslib.org/funktsionuvann-rozvytok-sfery-fizychnoyi-kultury-i-sportu-v-umovakh-rynku.html>

123. Стахів І. М. Використання ринкових інструментів у спортивно-оздоровчій сфері / І. М. Стахів // Вісник Львівського університету. Серія економічна. -2014. - Вип. 51. - С. 423-428.

124. Стахів І. М. Зарубіжний погляд на регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг / І. М. Стахів // Наука й економіка. - 2014. - Вип. 3 (35). - С. 251-254.

125. Стахів І. М. Значення транскордонного підприємництва як фактор покращення розвитку торговельно-економічних зв'язків / І. М. Стахів // Формування ринкової економіки в Україні. - Львів : Інтереко, 2013. - Вип. 30. - С. 241-243.

126. Стахів І. М. Класифікація спортивно-оздоровчих послуг в ринкових умовах / І. М. Стахів // Формування ринкової економіки в Україні. - Львів : Інтереко, 2014. - Вип. 33, ч. 2.-С. 107-110.

127. Стахів І. М. Основні засади державного регулювання спортивно-оздоровчих послуг / І. М. Стахів // Економічний форум. — Луцьк, 2014. - № 4. - С. 24-29.
128. Стахів І. М. Основні засади державного регулювання спортивно-оздоровчих послуг в Україні / І. М. Стахів // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : зб. тез доп. 11 Міжнар. наук.-практ. конф. мол. вч. - Тернопіль : ТНЕУ, 2014. - Ч. 2. - С. 228-229.
129. Стахів І. М. Підприємництво в умовах глобальної конкуренції / І. М. Стахів // Ринкова економіка тенденції і закономірності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Дніпропетровськ : НГУ, 2013. - С. 9-81.
130. Стахів І. М. Спортивно-оздоровча сфера як галузь економіки / І. М. Стахів // Економіка і регіон. - 2014. - № 1. - С. 46-49.
131. Стахів І. М. Спортивно-оздоровчий туризм як особливий вид спортивно-оздоровчих послуг / І. М. Стахів // Стратегічні орієнтири розвитку економіки України : матеріали II Міжнар. наук, інтернет-конф. студ., асп. та мол. учених. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - С. 80-81.
132. Стахів І. М. Сутність та поняття ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні / І. М. Стахів // Актуальні проблеми функціонування господарської системи України : матеріали XXI Міжнар. наук. конф. студ., асп. та мол. учених. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. - С. 244-245.
133. Стахів І. М. Управління спортивно-оздоровчими послугами на сучасному етапі розвитку України / І. М. Стахів // Організація управління: витоки, реалії та перспективи розвитку. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. - С. 180—182.
134. Стахів І. М. Фінансування спортивно-оздоровчих послуг / І. М. Стахів // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — Київ, 2015.-Вип. 2 (100).-С. 95-103.
135. Стельмащук А. М. Державне регулювання економіки : навч. посібник / А. М. Стельмащук. - Тернопіль : ТАНГ, 2000. -315 с.
136. Степаненко Т. О. Контролінг в системі управління матеріальними ресурсами підприємства [Електронний ресурс] / Т. О. Степаненко // Ефективна економіка. - 2015 рік. - №12 — Режим доступу: [1Шр://у\улу.есооіпу.наука.com.ua](http://www.uu.edu.ua/edu/edu.com.ua)

137. Степанова О. Н. Методика оценки конкурентоспособности физкультурно-спортивных услуг / О. Н. Степанова // Теория и практика физкультуры. - 2004. - № 11. - С. 63-66.

138. Степанова О. Н. Принципы маркетинга и управления маркетинговой деятельностью в системе физической культуры и спорта / О. Н. Степанова // Теория и практика физ. культуры. - 2004. - № 6. — С. 39—45.

139. Степанова О. Н. Социально-педагогическая эффективность маркетинга: опыт детско-юношеских клубов физической подготовки / О. Н. Степанова // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 2004. - № 6. - С. 39-41.

140. Степанова О. Н. Управление маркетинговой деятельностью в физкультурно-спортивной организации: концептуальный подход и элементы технологии / О. Н. Степанова // Теория и практика физ. культуры. - 2005. - № 2. С. 42-46.

141. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком туризму : навч. посіб. / Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий, Н. П. Турло, С. М. Мархонос ; за ред. Д. М. Стеченка. - Київ : Знання, 2012. - 455 с.

142. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : підручник / Д. М. Стеченко. - Київ : Вікар, 2006. - 396 с.

143. Стратегія розвитку м. Бердянськ на період до 2017 року [Електронний ресурс]. - Бердянськ, 2013. - Режим доступу : <http://www.rada.berdyansk.net>.

144. Сузикова Т. С. Американская система планирования маркетинга в спортивных организациях / Т. С. Сузикова // Тезисы докладов научной конференции по итогам работы за 1992 год. - Омск, 1993. - С. 7-9.

145. Тимушкин А. В. Физическая культура и здоровье : [учеб. пособие] / А. В. Тимушкин, Н. Н. Чесноков, С. С. Чернов. — Москва : СпортАкадемПресс, 2003, - 139 с.

146. Титовец А. В. Массовый спорт как объект маркетинга / А. В. Титовец // Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре и спорту : материалы 7 Международ. науч. сес. БГУФК и НИИФК и СРБ по итогам науч.-исслед. работы на 2003 г. — Минск, 2004. - С. 314-315.

147. Тігіпко С. Л. Українська система надання соціальних послуг повинна відповідати найкращим європейським стандартам [Електронний ресурс] / С. Л. Тігіпко. - Режим доступу: <http://silnaukraina.com/news/show/id/2202>.
148. Толкачев С. Г. Организационно-педагогические основы создания и управления функционированием спортивного клуба по восточным единоборствам : автореф. дис. ... канд. пед. наук. / С. Г. Толкачев. — Москва, 1998. - 24 с.
149. Україна спортивна в цифрах і коментарях. - Київ : Держкомспорт України, 2005, —С. 181-185.
150. Україна спортивна в цифрах і коментарях. - Київ : Держкомспорт України, 2008. — С. 142.
151. Україна: економічний огляд [Електронний ресурс] / 2.10.2014 р. - Режим доступу: <https://www.worldbank.org/>
152. Україна-2015: Національна стратегія розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.uf.org.ua/>
153. Управление физической культурой и спортом : учебн. для институтов физкультуры / под ред. И. И. Переверзина. — Москва : ФиС. - 1987. — 288с.
154. Физическая культура : учеб, пособие / под ред. В. А. Коваленко. — Москва : АСВ, 2000. — 432 с.
155. Физическая культура и спорт в Российской Федерации : сб. ст. ВНИИФК. - Москва: Импульс-Принт, 2000. - 215 с.
156. Франчук В. І. Основи менеджменту : навч. посіб. / Василь Франчук. - Львів : Каменярь, 1997. - 95 с. - ISBN 966-7255-30-1
157. Франчук В. І. Основи сучасного маркетингу / В. І. Франчук. - Львів : Інтеллект-Захід, 1999. - 88 с. - ISBN 966-7597-05-9
158. Шершньова З. Є. Антикризове управління підприємства / З. Є. Шершньова. - Київ, 2004. - 392 с.
159. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Київ : КНЕУ, 2004. - 699 с.
160. Шитова Н. А. Экономические законы и категории рыночных отношений в сфере физической культуры и спорта / Н. А. Шитова // Материалы научной конференции по итогам работы за 1990-91 годы. — Омск, 1992. - С. 9-11.
161. Шпик Н. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури в регіонах [Електронний ресурс] / Н. Шпик. - Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/

162. Штучная Е. Б. Маркетинговое исследование физкультурно-оздоровительных услуг / Е. Б. Штучная, А. В. Литманович // Тезисы докладов научной конференции по итогам работы за 1992 год. — Омск, 1993. - С. 11-13.
163. Щетинина А. А. Многоуровневый маркетинг в сфере физической культуры и спорта / А. А. Щетинина // Юбилейный сборник трудов ученых РГАФК, посвященный 80-летию академии. - Москва : 1998. — Т. 4. - С. 103-105
164. Экономика предприятия: Задачи. Ситуации. Решение : учеб, пособие под ред. С. Ф. Покропивного. - Київ : Знання, 2001. - 302с.
165. Экономика физической культуры : учеб, пособ. / под общ. ред. В. Ж. Кузина. - Москва, 2004. - 496 с.
166. Экономика физической культуры и спорта / под ред В. У. Агеевца. - Москва : Физкультура и спорт, 1983. - 135 с.
167. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. - 3-е изд., испр. - Москва : Омега-Л, 2007. - 567 с.
168. Яковлев Г. Экономика и статистика туризма : учебник / Г. Яковлев. - Москва : РДЛ, 2004. - 376 с.
- 169. Andreff W. The Evolving European Model of Professional Sports Finance W. Andreff, P. Staudohar // Journal of Sports Economics. - 2000. - Vol. 1 (3). - Pp. 257-276.
170. Amaut J. L. Independent European Sport Review / J. L. Amaut. - Brussels : EU, 2006.- 175 p.
171. Chelladurai P. Leadership / P. Chelladurai. A. V. Carryn. - Ottawa : Canadian Assotiation for Health, Phisical Education and Recreation, 1978. - 385 p.
172. Expert Group "Sustainable Financing of Sport". Report from the 2nd meeting (16 November 2011). EU Work Plan for Sport. 2011-2014. - EU, 2011. - 165 p.
173. Expert Group "Sustainable Financing of Sport". Report from the 2nd meeting (22 May 2012). EU Work Plan for Sport. 2011-2014. - EU, 2012. - 389 p.
174. Fort R. European and North American Differences / R. Fort // Scottish Journal of Political Economy. - 2000. - Vol. 47(4). - Pp. 431—455.

175. Giulianotti R. Sport Spectators and the Social Consequences of Commodification / R. Giulianotti // *Journal of Sport & Social*. - 2005. - Vol. 29(4). - pp. 386-410.
176. Heinemen K. Socioeconomic Problems in Sport Clubs Jn: *International Review for the Sociologi for Sport* / K. Heinemen. - 1989. - 453 p.
177. Heinila K. Social research and sport in Finland / K. Heinila // *Sportwiswenschaft*. - 1989. - № 1 - P. 18-25.
178. Hermans A. Sport and Kultursponsoring / A. Hermans. - München. 1989. - 278 p.
179. Imesch F. R. Basic principles of voluntary management: the sports club sistem / F. R. Imesch // *Workspop on Sports Management Training*. - Berlin: Willi-Wey er Akademie, 1991.-P. 105-118.
180. International Amateur Athletic Federation: Official Handbook 1985/86. - London: IAAF, 1986.-305 p.
181. Jage G. Power and Ideology in American Sport / G. Jage. - N.Y., 1990. - P. 45-51.
182. Kahrs K. The Business of Recreation / K. Kahrs// *Athletic Purchaaing and Facilities*. - 1980,- № 12.-P. 71-79.
183. Kapustin P. The benefit of differentiating target groups within sport / P. Kapustin // *9th World sport for all congress: book of abstracts*. - Netherlands, 2002. - P.80.
184. McEvoy C. An investigation of the relationship between television broadcasting and game attendance / C. McEvoy, A. Morse // *International Journal of Sports Management and Marketing*. - 2007. - Vol. 2(3). - Pp. 222-235.
185. Mondello M. A Content Analysis of the Journal of Sports Economics / M. Mondello, P. Pedersen // *Journal of Sports Economics*. - 2003. - Vol. 4(1). - Pp. 64-73.
186. TAFISA World 2001. The global Almanac on Sport for All. / ed. by K. P. Fujimoto, Sasakawa Sports Foundation (SSF). - Japan, 2001. - 195 p.
187. Tchemishev M. A. Municipal policy goals in development of Sport for All and Elite Sport / M. A. Tchemishev. A. I. Orekhov, S. N. Litvinenko // *Book of abstract : 9th World Sport for All Congress*. - Netherlands, 2002. - P. 44.

Додатки

МАТРИЦЯ SWOT

	МОЖЛИВОСТІ:	Оцінка в балах	ЗАГРОЗИ:	Оцінка в балах
Зовнішнє середовище	1. Рациональне використання спортивно-оздоровчих закладів, споруд.	3	1. Дестабілізація політичної та економічної ситуації в державі.	3
	2. Створення єдиної системи управління спортивно-оздоровчої галузю.	3	2. Погіршення відносин між регіональними та центральними органами влади.	3
	3. Посилення євроінтеграційних процесів у зв'язку із наближенням кордону ЄС.	3	3. Посилення корупції.	3
	4. Збільшення доступного капіталу для становлення та розвитку спортивно-оздоровчих послуг.	3	4. Складність залучення інвестицій та фінансових ресурсів.	3
	5. Удосконалення фінансово-економічних механізмів відтворення спортивно-оздоровчого потенціалу	3	5. Негативна екологічна ситуація.	3
Внутрішнє середовище	6. Створення ефективної нормативно-правової бази.	3	6. Несприятливі демографічні зміни	2
	7. Удосконалення інфестичійної політики на ринку спортивно-оздоровчих послуг.	3	7. Нестабільність у суспільстві.	2
	8. Збільшення частки трудових ресурсів з вищою освітою на ринку робочої сили.	2	8. Неприбуткові інфляційні процеси.	2
	9. Проведення роздержавлення та приватизації спортивно-оздоровчих закладів.	3	9. Слабкий розвиток інфраструктури спортивно-оздоровчих послуг.	2
	10. Поліпшення якості надання спортивно-оздоровчих послуг	3	10. Слабка зацікавленість іноземних партнерів у співпраці.	2
	11. Підвищення рентабельності спортивно-оздоровчих установ	2	11. Недосконала правова, нормативна, методологічна база	2

Продовження таблиці 1 і

	12. Розширення асортименту спортивно-оздоровчих послуг та товарів.	2	12. Відсутність досконалого економічного механізму функціонування спортивно-оздоровчого ринку.	1
	13. Удосконалення пропаганди досліджуваних послуг.	2	13. Практично відсутня державна підтримка спортивно-оздоровчої сфери.	1
	14. Впровадження сучасних методів надання спортивно-оздоровчих послуг.	2		
	15. Утворення комплексних програм для відвідувачів спортивно-оздоровчих установ.	2		
	16. Розширення мережі територій спортивного та оздоровчого призначення.	1		
	17. Створення окремих департаментів в місцевих органах влади.	1		
	18. Великий науковий потенціал.	1		

Таблиця 1.2

Сильні сторони

СИЛЬНІ СТОРОНИ:	Оцінка в балах	ПОЛЕ СІМ	ПОЛЕСІЗ
1. Вигідне географічне, економічне положення, близькість кордонів ЄС.	3	Стратегічні проблеми: (Ю;1), (10;2), (10;3), (10;4), (10;5), (10;6), (10;7), (10;8), (10;9), (10;10).	Стратегічні проблеми: (10;1),(10;2),(10;3), (10;4), (10;5).
2. Значна кількість рекреаційно-оздоровчих закладів.	3		
3. Наявність кваліфікованих працівників у спортивно-оздоровчій сфері.	3		
4. Можливість надання великої кількості і різноманітність спортивно-оздоровчих послуг.	3		
5. Наявність ресурсів для забезпечення процесу надання спортивно-оздоровчих послуг.	3		

Продовження таблиці 1.2

6. Тенденція до збільшення кількості спортивно-оздоровчих закладів на території України.	3		
7. Зацікавленість населення у веденні здорового способу життя.	2	Стратегічні альтернативи: (1;1),(1;2),(1;3),(1;4), (1;5),(1;6), (1;7), (1;8), (1;9), (1;10), (2;1), (2;2), (2;3), (2;4), (2;5), (2;6), (2;7), (2;8), (2;9), (2;10), (3;1), (3;2), (3;3), (3;4), (3;5), (3;6),(3;7), (3;8), (3;9), (3;10), (4;1), (4;2), (4;3), (4;4), (4;5), (4;6), (4;7),(4,8), (4;9), (4;10), (5;1), (5;2), (5;3), (5;4),(5;5),(5;6),(5;7), (5;8),(5;9), (5;10), (6;1), (6;2), (6;3), (6;4), (6,5),(6;6), (6;7),(6;8),(6;9),(6;10).	Стратегічні альтернативи: (1;1), (1;2), (1;3), (1;4), (1;5,(2;1), (2;2), (2;3), (2;4), (2,5), (3;1), (3;2), (3;3), (3;4), (3;5), (4;1), (4;2), (4;3), (4;4), (4;5), (5;1), (5;2), (5;3), (5;4), (6;1), (6;2), (6;3), (6;4),(6;5).
8. Зростання зацікавленості іноземців щодо покращення здоров'я в спортивно-оздоровчих закладах України	2		
9. Можливість ведення бізнесу у досліджуваній сфері і тим самим збагачувати економіку держави.	2		
10. Задовільний розвиток малого та середнього підприємництва в суміжних галузях.	1		
СЛАБКІ СТОРОНИ:			
1. Незадовільна робота органів держ.влади у сфері спортивно-оздоровчих послуг.	3	Стратегічні проблеми: (1;16), (1;17), (1;18), (2;16), (2;17), (2;18), (3;16), (3;17), (3;18), (4;16), (4;17), (4;18), (5;16), (5;17), (5;18).	Стратегічні альтернативи: (1;1), (1;2), (1;3), (1;4), (1;5,(2;1), (2;2), (2;3), (2;4), (2,5), (3;1), (3;2), (3;3), (3;4), (3;5), (4;1), (4,2), (4;3), (4;4), (4;5), (5;1), (5;2), (5;3), (5;4), (5;5).
2. Несприятливий інвестиційний клімат.	3		
3. Недостатній рівень залучення зовнішніх інвестицій, а також видерж. і недерж. Інвестиційних коштів.	3		
4. Відсутність дієвої інформаційно-рекламної та виставкової діяльності на внутрішньому та міжнародному ринках.	3	Стратегічні альтернативи: (1;1),(1;2),(1;3),(1;4),(1;5),(1,6), (1;7), (1;8), (1;9), (1;10), (2;1), (2;2), (2;3), (2;4), (2;5), (2;6), (2;7), (2;8), (2;9), (2;10), (3;1), (3^2), (3;3), (3;4), (3;5), (3;6), (3;7), (3;8), (3,9), (3;10), (4;1), (4;2), (4;3), (4;4), (4;5), (4;6), (4;7), (4;8), (4;9), (4;10), (5;1), (5;2), (5;3), (5;4), (5;5), (5;6), (5;7), (5;8),(5;9), (5;10).	Стратегічні альтернативи: (1;1),(1;2),(1;3),(1;4), (1;5,(2;1), (2;2), (2;3), (2;4), (2,5), (3;1),(3;2), (3;3), (3,4), (3;5), (4;1), (4;2), (4;3), (4;4), (4;5), (5;1), (5;2), (5;3), (5;4), (5;5).
5. Низький рівень менеджменту.	3		
6. Зношені основні фонди, застарілі технології щодо надання спортивно-оздоровчих послуг	2		
7. Нераціональне використання споруд, інвентаря для надання спортивно-оздоровчих послуг населенню.	2		
8. Слабкий рівень розвитку інфраструктури спортивно-оздоровчого Ринку	2		

9. Неналежне обслуговування у спортивно-оздоровчих закладах.	2		
10. Слабка якість спортивно-оздоровчих послуг.	2		
11. Підпорядкованість спортивно-оздоровчих об'єктів різним міністерствам, відомствам, організаціям	2		
12. Обкладання спортивно-оздоровчих організацій великими податками.	2		
13. Нераціональне використання виділених коштів з державного бюджету	2		
14. Відсутність бази даних щодо реєстрації спортивно-оздоровчих організацій, клубів.	2		
15. Слабкий розвиток спортивно-оздоровчого туризму при наявних, сприятливих ресурсах.	1		
16. Низький рівень розвитку мережі спортивно-оздоровчих організацій, клубів.	1		

Таблиця 1.3

Перелік сильних і слабких сторін, можливостей і загроз у процесі розвитку спортивно-оздоровчих послуг

Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози
1 Вигідне географічне, економічне положення, близькість кордонів ЄС.	1 Незадовільна робота органів державної влади в сфері туристично-рекреаційного комплексу: - корупція, бюрократизація; - брак кваліфікованих управлінських кадрів, - агресивна політика податкових органів щодо підприємства і підприємців.	1. Рациональне використання спортивних споруд, комплексів, інвентаря 2. Створення системи управління спортивно-оздоровчою галузю 3. Посилення євроінтеграційних процесів у зв'язку із наближенням кордону	1 Дестабілізація політичної та економічної ситуації в державі, несприятливе політичне, економічне середовище. 2 Погіршення стосунків між регіональними і центральними органами влади 3 Посилення корупції.

<p>-тренери, викладачі; науковці.</p> <p>4.Зростання зацікавленості населення у веденні здорового способу життя, а саме можливості плідно працювати над собою, своїм здоров'ям, а в результаті відбувається зростання добробуту країни</p>	<p>-конфлікти між різними гілками влади</p> <p>2. Несприятливий інвестиційний клімат</p> <p>3. Недостатній рівень залучення зовнішніх інвестицій, а також внутрішніх державних та недержавних інвестиційних коштів.</p>	<p>ЄС.</p> <p>4 Збільшення доступного капіталу для розвитку спортивно-оздоровчого ринку: -легалізація тінювого капіталу; -розвиток кредитно-фінансових інфраструктур</p>	<p>4. Складність залучення фінансових ресурсів та інвестицій.</p> <p>5. Складна екологічна ситуація, яка відбивається на зменшенні обсягу капіталовкладень на екологію та довкілля</p>
<p>5. Велика кількість різноманітність природньо-рекреаційних ресурсів: - лікувальні мінеральні води; -спортивно-оздоровчі туристичні території.</p>	<p>4. Відсутність потужної інформаційно-рекламної та выставкової діяльності на міжнародному ринку.</p> <p>5. Низький рівень менеджменту</p>	<p>5. Удосконалення фінансово-економічних механізмів, які діють на ринку спортивно-оздоровчих послуг</p>	<p>6. Несприятливі демографічні зміни.</p> <p>7. Нестабільність у суспільстві.</p> <p>8. Негативні інфляційні процеси</p>
<p>6. Наявність широкого спектру видів спортивно-оздоровчих послуг: - можливість одноразових занять; - заняття у тринажерних залах, -можливість відвідування басейну; -лікувальні мінерали; -лікувально-оздоровчі грязі.</p>	<p>6. Високий рівень зношеності основних фондів (будівлі, спортивний інвентар).</p> <p>7. Застарілі методи надання спортивно-оздоровчих послуг</p> <p>8. Слабкий, недовсвіданий рівень розвитку інфраструктури: - комунальне господарство, - транспорт; - енергозабезпечення</p>	<p>6. Створення ефективного нормативно-правової бази.</p> <p>7. Удосконалення інвестиційної політики у спортивно-оздоровчій сфері</p> <p>8. Збільшення трудових ресурсів з високою освітою на ринку робочої сили</p>	<p>9. Недостатньо розвинена інфраструктура спортивно-оздоровчих послуг: -мала кількість приміщень, які надають необхідним умовам для надання спортивно-оздоровчих послуг; -географічно невигідні для відвідувачів місця розташування спортивно-оздоровчих закладів.</p>
<p>7. Інвестиційна привабливість для розвитку спортивно-оздоровчого туризму на теренах України</p>	<p>9. Підпорядкованість рекреаційних об'єктів різними міністерствам, відомствам, організаціям.</p>	<p>9. Проведення роздержавлення та приватизації спортивно-оздоровчих закладів, осовна мета полягає в заохоченні конкуренції та оптимізації управління цими закладами</p>	<p>10. Слабка зацікавленість іноземних партнерів у досліджуваній сфері</p>
<p>8 Задовільний розвиток малого та середнього підприємництва в суміжних галузях (харчова, фармацевтична, виробництво спортивного інвентаря та товарів для спортивного призначення) та висока підприємницька</p>	<p>10. Відсутність спортивних, спортивно-оздоровчих представництв у інших державах</p> <p>11 Низький рівень комфортності процесу надання спортивно-оздоровчих послуг</p> <p>12. Неналежне обслуговування у спортивно-оздоровчих</p>	<p>10. Поліпшення надання спортивно-оздоровчих послуг на території України.</p> <p>11.Підвищення рентабельності спортивно-оздоровчих установ.</p> <p>12.Розширення асортименту послуг, що надаються, а саме: -одночасно надання різного виду спортивно-послуг.</p>	<p>10. Слабка зацікавленість іноземних партнерів у досліджуваній сфері</p> <p>11. Недосконала правова, нормативна, методологічна база та фінансово-кредитна політика формування малого підприємництва</p> <p>12. Відсутність досконалого економічного механізму функціонування ринку спортивно-оздоровчих послуг.</p>

активність населення.	закладах.	<p>оздоровчих послуг від найменших до найстарших відвідувачів; -можливість відвідувати спортивно-оздоровчі заклади всією сім'єю.</p> <p>13 Створення окремого агентства з розвитку та ефективного функціонування ринку спортивно-оздоровчих послуг.</p> <p>14 Впровадження сучасних методів надання спортивно-оздоровчих послуг.</p> <p>15. Удосконалення пропаганди (а саме реклами, вівіски, газети, білборди) досліджуваних послуг.</p> <p>16. Впровадження можливості надання комплексних спортивно-оздоровчих програм відвідувачам.</p> <p>17 Розширення мережі території спортивно-оздоровчого Призначення.</p> <p>18. Великий науковий потенціал.</p>	<p>13. Практично відсутня державна підтримка спортивно-оздоровчого ринку.</p>
-----------------------	-----------	---	---

ДЛЯ ПОДАТК

Ірина Стяхів

Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг

Видавець: ТзОВ «Редакція «УП»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

Серія ДК № 2252 від 03.08.2005 р.

Україна, м. Львів, вул. Окружна 57а

Тел: (032) 232-50-91

Підписано до друку 04.01.2017

Тираж 300 прим.